

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ÇOCUKLUK ÇAĞI ÖRSELENME
YAŞANTILARININ KENDİLİK ALGISI VE BOYUN EĞİCİ DAVRANIŞLAR
ÜZERİNE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇİĞDEM BERBER ÇELİK

HAZİRAN 2010

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ÇOCUKLUK ÇAĞI ÖRSELENME
YAŞANTILARININ KENDİLİK ALGISI VE BOYUN EĞİCİ DAVRANIŞLAR
ÜZERİNE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Çiğdem BERBER ÇELİK

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hatice ODACI

HAZİRAN-2010

TRABZON

ONAY

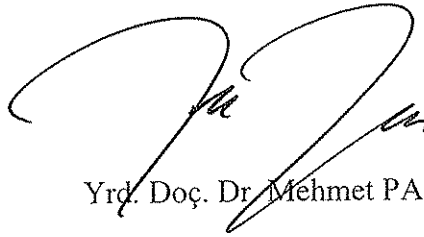
Çiğdem BERBER ÇELİK tarafından hazırlanan *Üniversite Öğrencilerinin Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının Kendilik Algısı ve Boyun Eğici Davranışlar Üzerine Etkisi* adlı bu çalışma 21.06.2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Eğitim Bilimleri* Anabilim dalında **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Hatice ODACI (Başkan-Danışman)

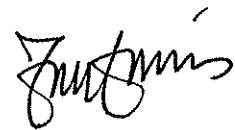

Yrd. Doç. Dr. Hikmet YAZICI

Yrd. Doç. Dr. Mehmet PALANCI

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım. 02/07/2010

Enstitü Müdürü
Doç. Dr. Yusuf ŞAHİN
Müdür

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Çiğdem BERBER ÇELİK

21.06.2010

ÖNSÖZ

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı örselenme yaşantılarının kendilik algısı ve boyun eğici davranışlar üzerine etkisi araştırılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın, çocukluk döneminde gerçekleşen istismar ve ihmalin kişinin genç yetişkinlik döneminde kişilik gelişimi üzerindeki etkilerin anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmanın gerçekleşmesinde birçok kişinin emeği ve desteği bulunmaktadır.

Yüksek lisans eğitimim boyunca engin bilgi ve deneyimlerimden yararlandığım, bu çalışmanın ortaya çıkmasını sağlayan, sağduyusu ve sevgi dolu yüreğiyle her zaman yanımda olan değerli hocam, tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Hatice ODACI' ya,

Yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve yardımlarını esirgemeyen Rehberlik ve Psikolojik Danışma programının değerli öğretim üyelerine, değerli öğretim görevlilerine ve sevgili araştırma görevlilerine,

Yüksek lisans eğitimim boyunca sıkıntı ve heyecanlarıma ortak olan hep yanımda olan yol arkadaşım Fatma ALTUN'a,

Maddi desteğiyle yüksek lisans eğitimime katkı sağlayan TÜBİTAK'a

Bana kendim olma fırsatını veren, hayatımdaki varlıklarıyla sevgilerini ve manevi desteklerini her zaman hissettiren canım aileme,

Hayatımı daha anlamlı kılan ve beni her zaman destekleyen sevgili eşim Güven ÇELİK'e içtenlikle teşekkür ederim.

Çiğdem BERBER ÇELİK

21.06.2010

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET.....	VII
ABSTRACT.....	VIII
TABLOLAR LİSTESİ.....	IX
GRAFİKLER LİSTESİ.....	X
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XI
GİRİŞ.....	1-4

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER.....	5-8
1.1. Araştırmanın Amacı.....	5
1.2. Araştırmanın Denenceleri.....	5
1.3. Sayıtlılar	6
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
1.5. Araştırmanın Önemi	6
1.6. Araştırmada Kullanılan Temel Kavramlar.....	8

İKİNCİ BÖLÜM

2. İLGİLİ LİTERATÜR VE ARAŞTIRMALAR.....	9-54
2.1. ÇOCUKLUK ÇAĞI ÖRSELENME YAŞANTILARI (ÇOCUK İSTİSMARI).....	9
2.1.1. Çocuk İstismarının Tarihi Gelişimi.....	9
2.1.2. Çocuk İstismarının Tanımı.....	10
2.1.3. Çocuk İstismarının Türleri.....	12
2.1.3.1. Fiziksel İstismar.....	12
2.1.3.2. Duygusal İstismar.....	15
2.1.3.3. Cinsel İstismar.....	18
2.1.3.4. İhmal.....	20
2.1.4. İstismar ve İhmalin Çocuk ve Ergen Üzerindeki Etkileri.....	22
2.1.5. Çocuk İstismarında Risk Faktörleri.....	24
2.1.6. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Önlenmesi.....	26
2.1.6.1. Hukuk Alanında Önleme.....	26
2.1.6.2. Sağlık Alanında Önleme.....	29
2.1.6.3. Eğitim Alanında Önleme.....	30
2.1.7. Konuyla İlgili Yapılan Araştırmalar.....	31
2.2. KENDİLİK ALGISI.....	41
2.2.1. Kendilik Kavramı.....	41
2.2.2. Kendilik Algısına Yönelik Kuramsal Bakış Açıları.....	42

2.2.3. Konuyla İlgili Yapılan Araştırmalar.....	45
2.3. BOYUN EĞİCİ DAVRANIŞLAR.....	49
2.3.1. Boyun Eğici Davranış Kavramı.....	49
2.3.2. Konuyla İlgili Yapılan Araştırmalar.....	52

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM.....	55-59
3.1. Araştırmanın Yöntemi.....	55
3.2. Araştırma Grubu.....	55
3.3. Veri Toplama Araçları.....	56
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	56
3.3.2. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği.....	56
3.3.3. Sosyal Karşılaştırma Ölçeği.....	57
3.3.4. Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği.....	57
3.4. İşlem Yolu.....	58
3.5. Verilerin Analizi.....	58

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR.....	60-70
4.1. Tanımlayıcı Bulgular.....	60
4.2. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ile Kendilik Algısı Arasındaki İlişki.....	64
4.3. Kendilik Algısının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Bulguları.....	65
4.4. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ile Boyun Eğici Davranışlar Arasındaki İlişki.....	66
4.5. Boyun Eğici Davranışların Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Bulguları.....	67
4.6. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının Cinsiyete Dayalı Farklılıklara İlişkin Bulgular.....	68
4.7. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının Gerçek Doğum Sırasına Dayalı Farklılıklara İlişkin Bulgular.....	69

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. TARTIŞMA VE YORUM.....	71
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	75
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	77
EKLER.....	94
ÖZGEÇMİŞ.....	100

ÖZET

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı örselenme yaşantılarının kendilik algısı ve boyun eğici davranışlar üzerine etkisini incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada çocukluk çağı örselenme yaşantıları cinsiyet ve gerçek doğum sırası değişkenleri açısından da incelenmiştir.

Araştırma grubu, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesinin çeşitli bölümlerinde öğrenim gören 646 öğrenciden oluşmaktadır. Katılımcılara, uyarlaması Aslan ve Alparslan tarafından (1999) yapılan “Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği”, uyarlamaları Şahin ve Şahin tarafından (1992) yapılan “Sosyal Karşılaştırma Ölçeği” ve “Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği” uygulanmıştır. Bunlara ek olarak, araştırmaya katılan öğrencilerin bazı demografik özelliklerini tespit etmek için araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” da kullanılmıştır. Araştırmada toplanan verilerin analizinde; Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı Tekniği, Çoklu Regresyon Analizi, bağımsız t-testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır.

Yapılan araştırmada kendilik algısı ile tüm örselenme türleri (duygusal, fiziksel ve cinsel kötüye kullanım) arasında negatif yönde anlamlı; boyun eğici davranışlar ile tüm örselenme türleri (duygusal, fiziksel ve cinsel kötüye kullanım) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çocukluk çağı örselenme yaşantıları kendilik algısının ve boyun eğici davranışların anlamlı bir yordayıcısı olarak belirlenmiştir. Bu araştırma sonuçları, cinsel kötüye kullanım dışındaki diğer örselenme türlerinin cinsiyete göre farklılaştığını ortaya koymaktadır.

Sonuçlar, literatür ışığında tartışılmış ve ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda öneriler getirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantısı, Duygusal İstismar, Fiziksel İstismar, Cinsel İstismar, İhmal, Kendilik Algısı, Boyun Eğici Davranışlar

ABSTRACT

The study was conducted to examine the effect of university students' childhood traumatic experiences on self-perception and submissive behaviors. In this study, childhood traumatic experiences were also examined in terms of gender and birth order.

The research group of the study composed of 646 students attending at the different department of Fatih Education Faculty at the Karadeniz Technical University. The participants were applied "Childhood Trauma Questionnaire" adapted by Aslan and Alparslan (1999), "Social Comparison Scale" and "Submissive Acts Scale" adapted by Şahin and Şahin (1992). In addition, to define demographical characteristics of students, "Personal Questionnaire" which was prepared by the researcher was also used. Pearson Product-Moment Correlation Techniques, Multiple Regression, independent t-test and One Way ANOVA were used to analyze the data.

It has been determined that self-perception have a significant relationship in negative and submissive behaviors have a significant relationship in positive with all childhood abuse types (emotional, physical and sexual abuse). Furthermore, childhood abuse experiences predicts meaningfully the self-perception and submissive behaviors. The results of this study show that childhood abuse experiences except sexual abuse differ to their gender.

All this results are discussed in the light of relevant literature and some new directions are given to the further studies.

Key words: Childhood Traumatic Experience, Emotional Abuse, Physical Abuse, Sexual Abuse, Neglect, Self-Perception, Submissive Behaviors.

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo Nr.</u>	<u>Tablonun Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	İstismar ve İhmalin Çeşitli Türleri Arasındaki Farklılıklar.....	16
2	Çocuk İstismarına Yol Açan Risk Faktörleri.....	25
3	Cinsiyete İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	60
4	Yaşa İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	61
5	Öğrenim Gördükleri Bölüme İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	62
6	Sınıflara İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	63
7	Gerçek Doğum Sırasına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	64
8	Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ile Kendilik Algısı Arasındaki İlişki.....	65
9	Kendilik Algısının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Bulguları	66
10	Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ile Boyun Eğici Davranışlar Arasındaki İlişkiler	66
11	Boyun Eğici Davranışların Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Bulguları.....	67
12	Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının Cinsiyete Dayalı Farklılıkları.....	68
13	Gerçek Doğum Sırasına Göre Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarına İlişkin Sayısal Bilgiler.....	69
14	Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının Gerçek Doğum Sırasına Dayalı Farklılıkları	70

GRAFİKLER LİSTESİ

<u>Grafik Nr.</u>	<u>Grafiğin Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	Cinsiyete İlişkin Şekil Grafiği.....	60
2	Yaş Değişkenine İlişkin Şekil Grafiği.....	61
3	Öğrenim Gördükleri Bölüme İlişkin Şekil Grafiği.....	62
4	Sınıflara İlişkin Şekil Grafiği.....	63
5	Gerçek Doğum Sırasına İlişkin Şekil Grafiği.....	64

KISALTMALAR LİSTESİ

ÇÖYÖ	: Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği
DKK	: Duygusal Kötüye Kullanım
Dİ	: Duygusal İhmal
FKK	: Fiziksel Kötüye Kullanım
CKK	: Cinsel Kötüye Kullanım
SKÖ	: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği
BEDÖ	: Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği
ÇİKORED	:Çocuğu İstismardan Koruma ve Rehabilitasyon Merkezi

GİRİŞ

İnsan davranışının temellerini etkileyen en önemli etkenlerden birinin kişinin çocukluktan getirdiği algılayış, duyuş, davranış ve alışkanlıkları olduğunu ve toplumdaki bireylerin davranışlarını anlayabilmek için onların hangi aile ortamında ve nasıl bir çocukluk yaşamı geçirdiklerini bilmek gerekir (Cüceloğlu, 1992: 371). Aile içinde iletişim veya tutumların problemlili olması, ebeveynlerin davranış biçimleri çocuk üzerinde olumsuz etki gösterebilmektedir. Ailelerin otoriter (yetkeci) yaklaşımı benimsemeleri, fiziksel şiddete başvurmaları, ebeveyn-çocuk ilişkilerinde oluşan çatışmaları uygun yöntemlerle çözememeleri, çocukların gereksinimlerini anlamadaki yetersizlikleri gibi birçok farklı nedene bağlı olarak çocuklar örselenebilmektedir. Bunun sonucunda ise bedensel, ruhsal ve psikososyal yönden sağlıklı bireyler haline gelebilmektedirler.

Çocuğun örselenmesi yüzyıllardır ciddi bir sosyal problem olarak görünmesine rağmen dikkate değer bir sorun olarak ele alınması oldukça yenidir. Dr. C. Henry Kempe, Dr. Brandt F. Steele ve arkadaşları American Academy of Pediatrics’ de sundukları ve American Medical Association dergisinde yayınladıkları “örselenmiş çocuk sendromu” tanımıyla çocuk istismarına dikkat çeken ilk isimlerdir (Horton ve Cruise, 2001: 1). Çocuk istismarı ve ihmali, çeşitli toplumlarda ve kültürlerde farklı şekilde algılanmakta ve tanımlanmaktadır. Bu nedenle konunun bir sorun olarak algılanıp algılanmadığı toplumdan topluma değişkenlik göstermekle birlikte çocuk ihmal ve istismarına yönelik farklı tanımlarda getirilmiştir. Çocuk istismarı, çocuğa karşı fiziksel, duygusal ve cinsel zararlarla sonuçlanan ve tekrarlanan kötü davranışlar ya da çocuğun anne-baba ve diğer yetişkinler tarafından ihmali olarak tanımlanmaktadır (Bilir ve diğerleri, 1991: 45). Bir çok farklı disiplini ilgilendiren bir konu olmasından dolayı kavramlarda ve yaklaşımlarda da farklılıklar görülebilmektedir. Terminolojik olarak bu konuyla ilgili psikologlar ezim ve örselenme, hukukçular fena muamele, sağlık alanındakiler ise dövülmüş çocuk sendromu ve istismar kelimelerini kullanmaktadırlar (Polat, 2007a: 26).

İstismar olgusu çeşitli şekillerde sınıflandırılmakla birlikte literatürde en çok fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar ve ihmal olarak yapılan sınıflandırmalara rastlanmaktadır. En sık görülen ve belirlenmesi en kolay istismar türü olan fiziksel istismar; 18 yaşından küçük çocuk ya da gencin ana babası ya da bakımından sorumlu başka kişi tarafından sağlığına zarar verecek biçimde fiziksel hasara uğraması, yaralanması ya da yaralanma riski taşıması olarak tanımlanabilir (Taner ve Gökler, 2004: 82). Tanımlanması en zor fakat gündelik yaşamda yaygın olarak görülen bir diğer istismar türü olan duygusal istismar ise çocuk ve bakıcı arasındaki fiziksel temas gerektirmeyen zarar verici ilişki örüntüsü olarak nitelendirilmektedir (Glaser, 2002: 697). Henüz cinsel gelişimini tamamlamamış bir çocuğun ya da ergenin, bir erişkin tarafından cinsel arzu ve gereksinimlerini karşılamak için güç kullanarak, tehdit ya da kandırma yolu ile kullanılması ise cinsel istismar olarak tanımlanmaktadır (Aktepe, 2007: 97). Kötü bakım olarak da adlandırılan ihmal ise ebeveynin bilerek yada bilmeyerek çocuğun bakımını sağlamaması durumunda ortaya çıkan bir istismar türüdür (Dubowitz ve diğerleri, 2005: 494; Polat, 2007a: 249).

Amerika'daki ulusal raporlar ve araştırmalar her yıl istismardan etkilenen sayısız çocuğun olduğunu doğrulamaktadır. 1997' de Amerika'da 3 milyon civarında olası istismar kurbanı çocuğun olduğu bildirilmiş olup yaklaşık olarak bir milyon istismar vakası ise doğrulanmıştır. Bildirilen bu rakamlar yüksek olmasına rağmen yapılan araştırmalar bu rakamların daha da yüksek olduğunu göstermektedir. Açıkçası yüksek görünen bu oranlar buz dağının sadece görünen kısmıdır (Horton ve Cruise, 2001: 1).

Yetişkinlerin istismar niteliğindeki davranışları kısa ve uzun dönemde çocuğun birçok fiziksel, psikolojik ve sosyal problemle karşı karşıya gelmesine sebep olur (Yılmaz ve diğerleri, 2003: 295). Kısa dönem için çocukta alt ıslatma, parmak emme, ısırma, beslenme bozukluğu ve benzeri regresif belirtiler gözlenebilir. Uzun dönemde ise kişinin kendini olumsuz olarak algılaması, bağımlı bir kişilik geliştirmesi, huzursuz, gergin ve kaygılı olması, aileden uzaklaşma, uyumsuzca ve saldırganca tepkiler göstermesi, içe dönmesi, değersizlik duyguları geliştirmesi gibi davranışlar görülebilmektedir (Kulaksızoğlu, 2001: 197).

İlgili literatür incelendiğinde istismar ve ihmale maruz kalan çocuklarda saldırganlık, şiddet eğilimi, kendine zarar verme, duygusal problemler, kişilerarası ilişkilerde sorunlar, yeme bozuklukları, depresyon, anksiyete, post-travmatik stres bozuklukları ve olumsuz benlik algısı gibi birçok olumsuz sonucun görüldüğü çeşitli araştırmalar ile ortaya konmuştur (Finzi ve diğerleri, 2001: 769; Rummell ve diğerleri, 1993: 68; Rorty ve diğerleri, 1994: 317; Wolfe ve diğerleri, 2001: 282; Özen ve diğerleri, 2007: 84).

Kişinin kendisi hakkında sahip olduğu inançların toplamı, başka bir ifadeyle “ben kimim” sorusunun cevabı kendilik algısı olarak bilinmektedir (Taylor ve diğerleri, 2006: 97). Araştırmalar kendilik kavramının pasif bir şekilde yapılanmadığını, daha çok kişinin kendisi ile başkaları arasında yaşanan önemli süreçler sonucunda şekillendiğini ortaya koymaktadır (Cantor ve Kihlstrom, 1987’ den aktaran: Schunk, 2009: 497). Rogers (1951: 36), bireyin özellikle erken çocukluk döneminde başkalarının değerlendirmelerine bağlı olarak olumlu veya olumsuz bir benlik imajı geliştirdiğinden bahsetmektedir. Yaşantıları hoş, tatmin edici olanların olumlu kendilik algısı geliştirdiklerini; travmatik, üzücü yaşam deneyimlerine sahip olanların ise kendilerini olumsuz olarak algıladıklarını belirtmektedir.

Aile ortamında meydana gelen yaşantılar çocukların boyun eğici davranışlar geliştirmelerinde de etkilidir (Tekin ve Filiz, 2008: 29). Boyun eğici davranış özelliğine sahip olan bireyler, kendilerini değersiz ve önemsiz görürler, hoşlanmadığı durumları ifade etmekte zorlanırlar, öfkelerini göstermekte zorluk çekerler, sürekli onaylanma gereksinimi duyarlar, farklı düşüncelerini özgürce ifade edemezler ve “hayır” demek zorlanırlar (Gilbert ve Allan, 1994: 295). Otoriteriyen kişilik kuramı boyun eğici davranışlara psikodinamik süreç kaynaklı bir açıklama getirerek, otoriter ve katı aile tutumunun çocuk ve aile arasında çözülemez çatışmalara neden olabileceğini ve bu çatışmayı çözmek için çocuğun bir yetişkin olduğunda otoriteye boyun eğeceğini ve ayrıca boyun eğmeyenler karşı hoşgörüsüz davranacağını belirtmiştir (Pratto ve diğerleri, 1994 :744).

Çocuk istismarına neden olan bir çok değişken üzerinde (ebeveyn veya çevrenin niteliği) çalışmalar yapılmasına rağmen çocukluk çağında yaşanan örselenmelerin uzun dönem etkilerine yönelik araştırmalar oldukça kısıtlıdır (Lopez ve Heffer, 1998: 183). Bu

nedenle, bu araştırmada üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı örselenme yaşantılarının kendilik algısı ve boyun eğici davranışlar üzerine etkisi incelenmek istenmiştir. Böylece çalışmanın genç yetişkinlikte ruh ve beden sağlığını kötü yönde etkileyecek olumsuz sonuçlar doğuracağına ilişkin toplumsal bir duyarlılık oluşturulmasında katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı; üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı örselenme yaşantıları ile kendilik algıları ve boyun eğici davranışlar arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışmada, üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı örselenme yaşantılarının cinsiyet ve gerçek doğum sırası değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini de belirlemek amaçlanmıştır.

1.2. Denenceler

1. Çocukluk çağı örselenme yaşantıları (duygusal, fiziksel ve cinsel) kendilik algısının anlamlı bir yordayıcısıdır.
2. Çocukluk çağı örselenme yaşantıları (duygusal, fiziksel ve cinsel) boyun eğici davranışların anlamlı bir yordayıcısıdır.
3. Çocukluk çağı örselenme yaşantıları (duygusal, fiziksel ve cinsel) cinsiyet değişkenine dayalı olarak anlamlı farklılık göstermektedir.
4. Çocukluk çağı örselenme yaşantıları (duygusal, fiziksel ve cinsel) gerçek doğum sırası değişkenine dayalı olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

1.3. Sayıtlar

Bu araştırmanın sayıtları şunlardır:

1. Araştırma örneklemini evreni temsil etmektedir.
2. Araştırma grubunda olan öğrenciler araştırmaya gönüllü olarak katılmışlardır.
3. Araştırma grubunda olan öğrencilerin çocukluk çağında en az bir istismar türüne maruz kaldıkları varsayılmıştır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırma 2009-2010 öğretim yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi' nin çeşitli bölümlerinde öğrenim gören öğrenciler ile sınırlandırılmıştır.
2. Toplumumuzda bireylere yüklenen ahlaki değerler, ayıplanma ve suçlanma endişesiyle araştırma grubundaki öğrenciler çocukluklarında cinsel istismara maruz kalmış olsalar bile bu durumu gizledikleri ve Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeğinin alt boyutu olan cinsel kötüye kullanım ile ilgili sorulara doğru cevap vermedikleri düşünülmektedir.

1.5. Araştırmanın Önemi

Bir ülkenin gelişebilmesi için o ülkenin yetişmiş insan gücüne sahip olması gerekir. Bu insan gücünün yetiştirilmesi de büyük oranda üniversiteler tarafından sağlanmaktadır. Üniversitelerde öğrenim görmekte olan gençler Türkiye nüfusunun sayıca az ama ülkenin yetişmiş insan kaynağı bakımından önemli bir bölümüdür. Bu gençlerin sorunlarının incelenmesi, sorun kaynaklarının anlaşılması, bu sorunlarla ilişkili etkenlerin saptanması ve gerekli müdahalelerde bulunulması gelecekte bu öğrencilerin oluşturacağı sağlıklı toplumların meydana gelmesi açısından önemlidir.

Üniversite gençlerinin yaşadığı sorunlar sadece bulundukları zaman dilimi içinde meydana gelen sorunlardan oluşmamaktadır. Bunun yanı sıra geçmişten gelen çocukluk çağına dayanan olumsuz yaşantıların onlarda oluşturduğu sağlıksız davranışlar ve olumsuz kişilik özellikleri ile ilgili sorunlar da olabilir.

Çocuğun güvenli ve mutlu bir şekilde yetiştirilmesi gereken aile ortamında bazen travmatik yaşantılar ve örseleyici sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Aile çocuklarıyla iletişim sürecinde bilerek ya da bilmeyerek çocuklarının fiziksel, sosyal ve psikolojik gelişimini engelleyecek davranışlarda bulunabilirler. Çocuk istismarı olarak tanımlanan bu durum toplumda yaygın bir şekilde görülmesine rağmen istismara uğrayan kişilerin korku, utanma gibi sebeplerden dolayı bildirimde bulunmamaları, bu olayları önleyici yasal yaptırımların yetersiz kalması ve bazı bölgelerde bu durumun normal karşılanması ya da gizli tutulması gibi nedenlerden ötürü çocuk istismarı konusu yeterli derecede bilinmemekte ve gerekli müdahaleler yapılmamaktadır (Turhan ve diğerleri, 2006: 153).

Bununda getirisi olarak bu durum fizik ve ruh sağlığı açısından zarar görmüş bireylerin yetişmesine yol açmaktadır.

Çocuk istismarı önemli bir halk sağlığı sorunudur. Araştırmalara göre milyonlarca çocuk fiziksel, duygusal, cinsel istismar ve ihmale maruz kalmakta, aile içi şiddetin kurbanı olmakta ve bir çoğu da bu istismar türlerini bir arada yaşamaktadır. Ailelerin yoksulluğu, izolasyonu ve diğer stresleri istismar riskini daha da arttırmaktadır (Horton ve Cruise, 2001: 26). Bunların sonucunda kötü muameleye maruz kalan çocuklar, olumsuz benlik saygısı geliştiren, pasif, kendini değersiz hisseden, suçluluk ve utanç duyan, kendisine ya da çevresine zarar verici saldırgan davranışlarda bulunan, yakın ilişkilerde sorun yaşayan, olumsuz sosyal karşılaştırmalarda bulunan bireyler haline gelebilmektedirler.

Çocukluk çağındaki olumsuz yaşantıların uzun dönemde birey üzerinde yarattığı etkiler ile ilgili yurtiçinde yapılmış çalışmalar oldukça az ve yetersizdir. Konuyla ilgili yapılan çalışmaların daha çok sağlık alanında yapıldığı ve bir takım ruhsal hastalıkların belirtileri ile ilişkilendirildiği görölmektedir. Halbuki istismarlar uzun dönemde bireyin sosyal ilişkileri, davranışları ve kişilik özellikleri üzerinde de bozulmalara yol açabilir. Bu araştırmada çocukluk çağı örselenme yaşantıları ile kendilik algısı ve boyun eğici davranışlar arasındaki ilişki incelenmeye çalışılarak literatürdeki boşluk doldurmaya çalışacaktır. Bu araştırmanın çocuğun örselenmesinin uzun dönemde etkilerinin olacağının farkına varılmasına, istismar türlerine ve ihmale karşı önlemler alınmasına ve her yönüyle daha sağlıklı nesillerin yetişmesine katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

1.6. Araştırmada Kullanılan Temel Kavramlar

Çocukluk Çağı Örselenmesi (Çocuk İstismarı): Çocuğun sağlığını, fiziksel ve psikososyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen; bir yetişkin, toplumu veya ülkesi tarafından bireye bilerek veya bilmeyerek yapılan davranışlar çocuk istismarı olarak kabul edilir (Polat, 2007a: 27).

Fiziksel İstismar: 18 yaşından küçük çocuk ya da gencin ana babası ya da bakımından sorumlu başka kişi tarafından sağlığına zarar verecek biçimde fiziksel hasara uğraması, yaralanması ya da yaralanma riski taşımasıdır (Taner ve Gökler, 2004: 82).

Duygusal İstismar: Çocuğun nitelik, kapasite ve arzularının sürekli kötülenmesi, sosyal ilişki ve kaynaklarla ilişkisinden sürekli yoksun bırakılması, çocuğun sürekli olarak insanüstü güçlerle, sosyal açıdan ağır zararlar verme ya da terk etme ile tehdit edilmesi, çocuktan yaşına ve gücüne uygun olmayan taleplerde bulunulmasıdır (Turhan ve diğerleri, 2006: 154).

Cinsel İstismar: Henüz cinsel gelişimini tamamlamamış bir çocuğun ya da ergenin, bir yetişkin tarafından cinsel arzu ve gereksinimlerini karşılamak için güç kullanarak, tehdit ya da kandırma yolu ile kullanılmasıdır (Aktepe, 2009: 97).

İhmal: Çocuğun temel ihtiyacı olan bakım ve korunmanın sağlanamaması, ister art niyetle ister eğitimsizlikten kaynaklansın, fiziksel, duygusal ve eğitimle ilgili gereksinimlerin göz ardı edilmesi durumudur (Polat, 2007a: 249).

Kendilik Algısı: Kişinin kendisi hakkında sahip olduğu inançların toplamı, başka bir ifadeyle “ben kimim” sorusunun cevabıdır (Taylor ve diğerleri, 2006: 97).

Boyun Eğici Davranışlar: Başkalarını kırmamaya, incitmemeye özen gösteren, herkesi memnun etmeye çalışan, iyiliksever olma eğilimli olan, aşırı verici, hayır diyemeyen, evet demeye eğilimli, hoşlanmadığı durumları ifade etmekte zorlanan, öfkelerini göstermekte zorluk çeken, sürekli onaylanma gereksinimi duyan, düşüncelerini ve haklarını savunamayan vb. davranışlarla gözlenebilen bir kişilik özellikleri kümesidir (Gilbert ve Allan, 1994: 295).

İKİNCİ BÖLÜM

2. İLGİLİ LİTERATÜR VE ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde çalışmanın kuramsal boyutu ve konuyla ilgili yapılan araştırmalar ele alınacaktır.

2.1. ÇOCUKLUK ÇAĞI ÖRSELENME YAŞANTILARI (ÇOCUK İSTİSMARI)

2.1.1. Çocuk İstismarının Tarihi Gelişimi

Yazılı tarihin başlangıcından beri çeşitli kaynaklarda çocuk istismarı konusuna rastlanmaktadır (Kara ve diğerleri, 2004: 140). Farklı çağlarda ve farklı kültürlerde çocukların birer eşya gibi görülüp kötüye kullanıldıkları görülmektedir. Bu bağlamda çocukların doğar doğmaz ilahlara kurban edilmesi, köle olarak satılmaları, sakat bırakılmaları ve boğaz tokluğuna çalıştırılmaları gibi örnekler mevcuttur. Eski Yunan’da babaya, ırkın özelliğini koruması amacıyla çocuğuna kötü davranmak ve gerekirse öldürmek için izin verilmiştir. Çin, Hindistan, Meksika ve Peru gibi ülkelerde bebeklerin nehirlerle atılmaları sık uygulanan törenlerdendi. Eğer bebekler güçlü iseler yaşamaya hakları olduğu eğer su üzerinde kalamazlar ise ölmeyi hak ettikleri düşünülürdü. M.S. 2. yüzyılda Efes kentinde yaşamış bir doktor olan Soranus, jinekoloji adlı kitabında, sakat veya erken doğan bebeklerin öldürülmesini dahi önermiştir (Gökler, 2006: 49). İngiltere’de ise Elizabeth döneminde “Fakirler Kanunu” ile çocuklar anne balarından zorla ayrılıp satılırdı. Amerika Birleşik Devletlerinde 1628’ de Massachusetts kolonisi, İnatçı Çocuk Yasasına göre asi davranan bir çocuğun öldürülmesini öngörürdü. Çin’ de ise kız çocuklarının iş gücüne katkı sağlamadıkları düşünülüp öldürülürdü (Polat, 2007a: 333).

1860 yılında Adli bir Tıp profesörü olan Ambroise Tardieu kırbaçlanarak ve yakılarak öldürüldüğü belirtilen 32 çocuğun otopsi bulgularını içeren bir yayın yapmıştır. Bu konudaki ilk bilimsel makaleyi ise pediatrik radyolog olan John Caffey 1946’ da

yapmıştır. Caffey, uzun kemiklerinde çok sayıda kırık olan değişik yaşlardaki çocukları tanımlamış ve bunların da travmatik orijinli olabileceğini belirtmiştir. 1962’de Dr. Henry Kempe ve arkadaşları “Örselenmiş Çocuk Sendromu (Battered Child Syndrome)” kavramını ortaya atmışlardır. Bu sendrom, küçük çocuğun dövülme v.b. sebeplerle sürekli hırpalanması sonucu oluşan bedensel ve ruhsal arızaları içermektedir (Kara ve diğerleri, 2004: 140).

Günümüze yaklaştıkça bu olumsuz durumlara karşı önlemler alınmıştır. Cenevre Çocuk Hakları Beyannamesi, ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü), UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Vakfı) ve UNICEF (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu) çocuk istismarı konusunda önemli adımlar atmışlardır. En önemli gelişme kuşkusuz 1989’da Birleşmiş Milletlerce kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi’dir. Sözleşmenin 19. maddesi çocuğun, bakımıyla sorumlu olan kişilerden gelecek her türlü kötü muameleye karşı korunmasının sözleşmeyi imzalayan devletlerin yükümlülüğünde olması koşulunu getirmiştir. Türkiye’ de ise çocuk istismarı ile ilgili duyarlılık 1970’ ler de başlamıştır. 1991’de tıp doktoru, pedagog, psikolog, hukukçu ve gönüllüler tarafından kurulan, konuyla ilgili ilk dernek olan Çocuğu İstismardan Koruma ve Rehabilitasyon Derneği (ÇIKORED) ile Çocuk İstismarı ve İhmalini Önleme Derneği’nin çalışmaları özellikle vurgulanmalıdır (Kara ve diğerleri, 2004: 140).

2.1.2. Çocuk İstismarının Tanımı

İngilizce’de “child abuse and neglect” teriminin Türkçe karşılığı olarak “çocuk istismarı ve ihmali” kullanılmaktadır (Gökler, 2006: 49). Terminolojik olarak bu konuyla ilgili, psikologlar ezim ve örselenme, doktorlar dövülmüş çocuk sendromu ve istismar, hukukçular ise fena muamele kelimesini kullanmaktadır (Polat, 2007a: 26). Farklı disiplinler bu kavramları farklı açılardan ele almaktadır. Sosyal alandakiler çocuğun bakımından sorumlu kişilerin tutumları ve bu tutumların istismar olgusunu ne derecede etkilediği üzerinde dururlarken sağlıkçılar istismar ve ihmal kavramlarını yaralanma ve bedende ortaya çıkan bozukluklar olarak ele alırlar. Hukukçular için ise istismar olgusunda suç ve masumiyet delilleri ön plandadır (Polat, 2007a: 36).

Çocuk istismarı farklı kültürlerde farklı şekillerde algılanmakta ve algılandığı şekliyle tanımlanmaktadır (Topbaş, 2004: 76). Bir çocuğa karşı yapılan hangi davranışların çocuk istismarı ve ihmali olarak algılanacağını, toplumun değerleri, inançları, benimsedikleri toplumsal normlar, çocuk gelişimi ile ilgili bilgileri ve aile ilişkileri belirlemektedir. Bundan dolayı çocuk istismarı ve ihmalinin tanımını evrensel bir biçimde belirlemek olanaksız hale gelmektedir (Gökler, 2006: 48).

Helfner ve Kempe (1972), anne- baba veya çocuktan sorumlu kişilerin giriştiği veya yerine getirmeyi ihmal ettiği eylemler sonucu çocukların kaza dışı hasara uğramasını çocuk istismarı ve ihmali olarak tanımlamışlardır.

Garborina'ya (1980) göre ise, çocuk istismarı çocuğa kötü muamele probleminin büyük bir kısmını kapsamakta olup, fiziksel, ruhsal ve cinsel açıdan çocuğun kötü davranışlara maruz kalmasını içermektedir (Aktaran: Ünal, 2008: 10). Çocuk istismarı kapsamına; isteyerek fiziksel zarar verme, çocuğun sağlıksız bir şekilde beslenmesine yol açma, çıkar için kullanma, çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişimini kısıtlayıcı faaliyetlerde bulunma girmektedir (Aral ve Gürsoy, 2001).

Parke ve Colimer, çocuk istismarı tanımına kültür boyutunu da ekleyerek; ana babaların ve çocuğa bakmakla yükümlü kişilerin giriştiği, çocuk yetiştirme ile ilgili kültürel standartlara uygun olmayan eylem ve eylemsizlikler sonucu çocuğun kaza dışı hasara uğraması şeklinde tanımlamışlardır (Erdoğan, 2007: 1). Bu eylem ya da eylemsizliklerin sonucu olarak çocuğun fiziksel, ruhsal, cinsel ya da sosyal açıdan zarar görmesi, sağlık ve güvenliğinin tehlikeye girmesi söz konusudur (Taner ve Gökler, 2004: 82).

Amerika' daki Örselenen ve İhmal Edilen Çocuklar Merkezi çocuğun örselenmesini; çocuğa karşı fiziksel, duygusal ve cinsel zararlarla sonuçlanan ve tekrarlanan kötü davranışlar ya da çocuğun anne-baba ve diğer yetişkinler tarafından ihmali olarak tanımlamaktadır (Bilir ve diğerleri, 1991: 45).

Tanımlamalardaki farklılıklar ve kavram karmaşasını gidermek üzere Dünya Sağlık Örgütü 1985'te ortak bir tanım yapmıştır. Çocuğun sağlığını, fiziksel gelişimini,

psikososyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen bir yetişkin, toplumu veya ülkesi tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan davranışlar çocuk istismarı olarak kabul edilir. Buradaki davranışın mutlaka çocuk tarafından algılanması ve yetişkin tarafından bilinçli bir şekilde yapılmış olması gerekmez (Polat, 2007a: 27).

Çocuk istismarı yaygın olarak görülen ve kötü sonuçlara yol açabilen bir problemdir. Çocuğun örselenmesinin görülüş sıklığına yönelik kesin bir bulgu olmamasına rağmen Amerika’ da her 1000 çocuktan 10’unun örselendiği tahmin edilmektedir. İngiltere’de haftada dört çocuk istismar ve ihmal nedeniyle ölmekte, dört yaş altında her 1000 çocuktan biri fiziksel istismara uğramaktadır. 0-4 yaş arasında çocuk istismarının görülme sıklığı, 5-14 yaşa göre 2 kat fazladır. Ülkemizde ise Başbakanlık Aile Araştırma Kurumunun yaptığı bir çalışmada çocukların %46’sının ihmal/istismara, Türkiye genelinde yapılan bir çalışmaya göre de çocukların %45’inin ihmal/istismara uğradığı belirlenmiştir (Bilir ve diğerleri, 1991: 46; Güler ve diğerleri, 2002: 129; Turhan ve diğerleri, 2006: 154).

2.1.3. Çocuk İstismarının Türleri

Çocuk istismarı ve türlerini kesin bir biçimde birbirinden ayırmak oldukça zordur. Çoğu zaman bir çocuğun birden fazla istismar türüne aynı anda maruz kaldığı, aile içinde çeşitli kötü muamele türlerinin bir arada bulunduğu görülmektedir. Yine de çocukların etkileniş biçimlerine göre çocuk istismarını 4 temel boyutta sınıflandırılmak mümkündür (Gökler, 2006: 52).

2.1.3.1. Fiziksel İstismar

Fiziksel istismar; çocukların onlara bakmakla yükümlü olan kişilerin elinde fiziksel açıdan zarar görmesi yani bedensel bütünlüğünün bozulmasıdır (Polat, 2001: 86). Bu zarardan doğan bedensel zedelenme, örselenmenin süresi ve örselenen çocuğun yaşı, fiziksel istismarın yol açacağı zararları belirlemektedir. Fiziksel istismar yetişkin tarafından yapılan sürekli ve sistemli bir davranış biçimidir (Kulaksızoğlu, 2000: 191).

Fiziksel istismar en sık görülen ve belirlenmesi en kolay istismar türüdür (Tıraşçı ve Gören, 2007: 70). Çocuk üzerindeki etkileri de çok ciddi boyutlarda olabilmektedir.

Bazı uç örneklerde çocuk sakat kalabilmekte ve hatta ölmektedir (Aydın ve İşmen, 2003: 9). Çocuğun fiziksel olarak istismar edilmesi onun duygusal bakımdan da hasara uğramasına neden olmaktadır. Çocuğun istismarı gelişiminin bütün yönlerini etkilemekte ve bu etki yetişkinlik döneminde de devam etmektedir (Kulaksızoğlu, 2000: 191).

18 yaşından küçük çocuk ya da gencin ana babası ya da bakımından sorumlu başka kişi tarafından sağlığına zarar verecek biçimde fiziksel hasara uğraması, yaralanması ya da yaralanma riski taşınması fiziksel istismar olarak kabul edilir. Bu fiziksel hasar; itaati sağlamak ya da cezalandırmak amacıyla elle veya bir nesneyle vurularak, itilerek, sarsılarak, yakılarak ya da ısırılarak oluşabilmektedir (Taner ve Gökler, 2004: 82).

Fiziksel istismar ile ilgili yapılan çeşitli tanımlamaların ortak noktası, çocuğun sağlığını olumsuz etkilemesi ve vücutta yaralanmalara neden olmasıdır (Pelcovitz ve diğerleri, 2000: 376). Kişilerin dinsel inançları, görgü ve deneyimleri, anne-babalık yaklaşımları, sosyoekonomik ve kültürel temelleri birbirinden farklı olduğu için istismar kavramı da farklı algılanabilmektedir (Polat, 2001: 87).

Fiziksel istismar, tokat, yumruk, itip-kakma, sarsma ve çimdikleme gibi aletsiz ve kemer, kayış, herhangi bir ev eşyası, hortum, sigara, ütü veya sıcak su gibi aletli olarak iki şekilde görülebilir (Polat, 2007a: 60).

Fiziksel istismar çocuğun kaza dışı nedenlerle yaralanması durumlarını kapsar. Kaza dışı travmalar, anne- babanın çocuğu cezalandırmak istemesi esnasında ortaya çıkar ve en çok dövme şeklinde görülür. Ayrıca yanıklar, kesici travmalar, zehirlenmeler, boğulmalar şeklinde de görülebilir.

- Dövme: Büyük çocuklar açık elle, yumrukla veya bir alet kullanılarak dövülmüş olabilirler. Tahribat çoğunlukla baş, sırt, ense ve kalçalardadır. Hatta bazen bu bölgelerde kırıklar bile görülebilir.
- Yanıklar: Çocuk istismarının %10'unu kapsayıp çoğunlukla sıcak su dökülmesi ve sıcak nesnelerle temas edilmesi şeklinde görülür.

- Sallanmış Bebek Sendromu: En çok iki yaşın altında görülen bu sendrom çocuk istismarının ağır bir biçimidir. Genellikle yaşını doldurmamış bebeklerin kızgın anne-babalar tarafından şiddetlice sallanmaları olarak tanımlanır. Neticesinde kafatası içinde hasarlar, beyin kanamaları ve komalar görülebilmektedir.
- Zehirlenme: Zehirlenmelerin tüm istismarlar içinde oranı pek yüksek değildir. Daha çok çocuğa kasıtlı olarak ilaç ve kimyasal madde verilmesi şeklinde görülebilir. Küçük bir çocuğun aşırı dozda ilaç alımına bağlı zehirlenmesi istismar açısından doktorlarda şüphe uyandırmalıdır.
- Munchausen Sendromu (Polle Sendromu): 1977’de Meadow tarafından tanımlanan Munchausen by Proxy Sendromu (Vekaleten Hastalık) özel bir çocuk istismarı formudur (Hancı, 2002). Bu sendrom, anne veya babanın sağlam olan çocuklarını hastaymış gibi doktor doktor gezdirerek bundan tatmin olmalarıdır (Polat, 2007: 275). Çocuğun bedeninde kolaylıkla açıklanamayacak acayip bulguların varlığından ve bu bulgular sadece anne-babanın yanında oluyorsa bu sendromdan şüphelenilmelidir (Kara ve diğerleri, 2004: 141-142). Çoğunlukla ilk 8 yaşta ve en sık olarak 4 yaş altında görülür (Razi ve diğerleri, 2004: 164).

Araştırmalara göre fiziksel istismar en çok bebeklerde ve okul öncesi çağı çocuklarda görülmektedir. Bunun nedeni bu çocukların savunmasız ve dertlerini dile getiremeyecek durumda olmalarından kaynaklanmaktadır (Bilir ve diğerleri, 1991: 46). Fiziksel istismara uğrayan çocukların üçte ikisinin 3 yaşından küçük olduğu, yaş büyüdükçe bu oranın azaldığı fakat 12-16 yaşlar arasında tekrar arttığı bilinmektedir (Bilir ve diğerleri, 1991: 46, Ünal, 2008: 12). Stratus, ve Galles (1988)’a göre her yıl ortalama 6.9 milyon çocuk fiziksel istismara uğramaktadır (Gündüz ve Gökçakan, 2004: 30). Yapılan araştırmalarda Türkiye’deki fiziksel örselenmenin görülme sıklığı % 24 olarak ortaya çıkmıştır (Turhan ve diğerleri, 2006: 154). Aral’ın yaptığı bir çalışmada ise çocukların %65.72’sinin anne ve babaları tarafından fiziksel istismara uğradığı bildirilmiştir (Aral ve Gürsoy, 2001).

Fiziksel istismarın sonuçlarına baktığımızda; sakatlıklar, beyin kanamaları, kırıklar, iç organ yaralanmaları, felçler, havale ve çok ağır durumlarda ölüm görülebilmektedir.

Yaşamı kurtulanlarda ise depresyon, kaygı bozukluğu, sosyal uyumsuzluk, dışa vurum ve içe atım sorunları, karşı olma ve karşı gelme bozuklukları gibi ruhsal sorunlar gelişebilmektedir. Bununla birlikte bu çocukların okul başarıları düşebilmekte ve bilişsel gelişimleri olumsuz etkilenebilmektedir (Kaymak Özmen, 2004: 33).

2.1.3.2. Duygusal İstismar

1983 yılında yapılan Uluslararası Çocuk ve Gençlerin Psikolojik İstismarı Konferansında yapılan ortak tanıma göre duygusal istismar, çocuk ve gençlerin psikolojik olarak kötüye kullanılması, yapılan ve yapılması gerekli olup da ihmal edilen toplumsal ve bilimsel standartlara göre psikolojik açıdan zarar verici oldukları saptanan davranışlardır. Bu davranışları çocuk ve gencin üzerinde güç sahibi olan kişiler gerçekleştirmektedir (Polat, 2001: 95).

UNICEF ise duygusal istismarı çocuğun nitelik, kapasite ve arzularının sürekli kötülenmesi, sosyal ilişki ve kaynaklarla ilişkisinden sürekli yoksun bırakılması, çocuğun sürekli olarak insanüstü güçlerle, sosyal açıdan ağır zararlar verme ya da terk etme ile tehdit edilmesi, çocuktan yaşına ve gücüne uygun olmayan taleplerde bulunulması olarak tanımlamıştır. Çocuğa bağırarak, azarlamak, kıyaslamak, küçük düşürmek, alay etmek, ad takmak ya da çocuktan yaşına uygun olmayan beklentilerde bulunmak gibi davranışlar duygusal istismar örnekleridir (Turhan ve diğerleri, 2006: 154).

Duygusal istismar tanımlanması en zor fakat gündelik yaşamda en sık görülen istismar türlerinden biridir. Bu istismar türü iki özelliği ile diğer tür istismarlardan ayrılmaktadır.

- Fiziksel ve cinsel istismarda olduğu gibi somut fiziksel bulguların bulunmayışı,
- Tek başına görülebileceği gibi genellikle diğer istismar türleriyle birlikte görülmesi (Polat, 2007a: 229).

Duygusal olarak istismara uğrayan çocuklar aynı zamanda fiziksel olarak da istismara uğramazlar fakat fiziksel istismara uğrayan çocuklar her zaman duygusal olarak

da etkilenirler (Bilir ve diğerleri, 1991: 46). Bazı faktörler duygusal istismarı diğer istismar türlerinden ayırmaktadır.

Aşağıdaki tabloda çocuk istismarı ve ihmalinin çeşitli türleri arasındaki farklılıklar gösterilmektedir.

Tablo 1: İstismar ve İhmalin Çeşitli Türleri Arasındaki Farklılıklar

	Fiziksel İstismar	Duygusal İstismar/İhmal	Cinsel İstismar
İstismar edici davranış	Saklı yada gözlemlenebilir	Gözlemlenebilir	Gizli-saklı
İstismarcının kimliği	Bazen bilinir	Bilinir	Genellikle şüphelenilir
İstismarcı/ bakmakla yükümlü kişi	Genellikle farklı kişilerdir	Aynı kişidir	Aynı yada bazen farklı kişilerdir
Tanım/Kanıt dayalı ispat	Çocuğa zarar verildiğiyle ilgili belirtiler yoluyla	Çocuğa bakan kişi tarafından tedaviye yönlendirilmesi ve çocuğa zarar verildiğiyle ilgili belirtiler yoluyla	Tedavi yoluyla
Acil korunmaya alınması gerekliliği	Genellikle	Nadiren	Evet

Kaynak: Glaser, 2002: 699

Duygusal istismara neden olan başlıca anne-baba davranışları Polat (2007a: 233) tarafından aşağıdaki gibi belirtilmektedir:

- **Reddetme:** Çocuğun ayrı bir birey olarak görülmesi, ihtiyaçlarının karşılanmaması hatta o yokmuş gibi davranılması, olumlu yönlerinin göz ardı edilmesi, çocuğa hiçbir işe yaramadığının hissettirilmesi, her hatadan onun sorumlu tutulması, fiziksel temastan kaçınarak yakınlığın belli edilmemesi gibi hareketler reddetme davranışı kapsamına girmektedir.

- **Tek başına bırakmak:** Ailesi tarafından çocuğun yalnız olduğuna inandırılarak kendilerinden ve toplumdan uzak tutulması hatta ilişkilere girmesini sağlayacak fırsatlardan yoksun bırakılmasıdır.
- **Yıldırma:** Ailenin sözel ve fiziksel saldırılarda bulunarak çocuğu korkutması, gözdağı vermesi, tehdit etmesidir.
- **Suçta yöneltme:** Topluma kötü örnek olacak davranışların çocuğa örnek gösterilerek çocuğun bu davranışları yapmaya yöneltilmesidir.
- **Duygusal tepki vermeyi reddetme:** Çocuğun sağlıklı bir şekilde yetişebilmesi için ihtiyacı olan duygusal tepkilerin çocuğa verilmemesidir.
- **Aşağılama:** Çocuğun küçük düşürülmesi, onurunun zedelenmesi, takma isimlerle çağırılması ve alay edilmesi gibi davranışları kapsar.
- **Kendi çıkarına kullanma:** Anne yada babanın kendi çıkarlarına olacak durumlar için çocuğu kullanmasıdır. Özellikle sorunlu evliliklerde çocuk evlilik güvencesi olarak görülmektedir.
- **Vaktinden önce yetişkin rolü verme:** Çocuktan yaş gelişimine uygun olmayan sorumluluklar beklemek, yapamayacağı şeyler için çocuğu zorlamak ve çocuğun bunları başarmasını beklemektir.
- **Sosyal ve kültürel yapı:** Duygusal istismar toplumun her katmanında görüldüğü gibi toplumdan izole olmuş ailelerde daha fazla görülmektedir.

Duygusal istismar sınırsız olarak her yaşta görülebilmektedir (Bilir ve diğerleri, 1991: 46). Türkiye’ de yapılan araştırmalarda duygusal istismarın %78 gibi yüksek bir oranla diğer istismar türleri arasında ilk sırada yer aldığı görülmüştür (Turhan ve diğerleri, 2006: 154).

2.1.3.3. Cinsel İstismar

Cinsel istismar, çocuk üzerinde yetişkinliğe kadar uzanabilen fizyolojik ve psikolojik etkiler bırakan bazı durumlarda çocuğun hastalanmasına hatta ölümüne neden olabilen bir istismar çeşididir (Keskin ve Çam, 2005: 118).

Kavram olarak, “henüz cinsel gelişimini tamamlamamış bir çocuğun ya da ergenin, bir erişkin tarafından cinsel arzu ve gereksinimlerini karşılamak için güç kullanarak, tehdit ya da kandırma yolu ile kullanılması” olarak tanımlanmaktadır. Tanımda bir çocuk ile bir erişkin arasındaki cinsel aktivite üzerinde durulmasına rağmen, cinsel istismar iki çocuk arasında da olabilmektedir. Fakat böyle bir durumda çocuklar arasındaki yaş farkının 4 yaş ve üstü olması, küçük çocuğun zorlama ya da ikna ile cinsel haz amacı güden aktivitelere maruz bırakılması gerekir (Aktepe, 2009: 97).

Çocukluk çağında cinsel istismara uğramış çocuklar çoğunlukla bu durumdan kimseye bahsetmezler. Utanç, suçluluk, ceza alma ve terk edilme korkusuyla bu şiddeti saklarlar. Ancak cinsel istismar sırasında çocuk fiziksel olarak da zarara uğramışsa bu durum saklı kalmaz (Friedrich ve diğerleri, 2001: 38).

Cinsel istismar farklı şekillerde görülebilmektedir (Polat, 2001: 219):

A. Temas İçermeyen Cinsel İstismar:

- **Cinsel içerikli konuşma:** İstismarı yapan kişinin, çocuğun cinsel özellikleri ve gerçekleştirmeyi düşündüğü cinsel faaliyetler hakkında konuşma türüdür.
- **Teşhircilik:** İstismarcının çocuğa cinsel bölgelerini göstermesi veya çocuğa dokunmadan önünde mastürbasyon yaptığı istismar türüdür.
- **Röntgencilik (Voyerizm):** Çocuğun soyunuk iken yada istismarcıya cinsel olarak haz veren durumlardayken gözlenmesidir. Bu sınıfa cinsellikten uzak durumlarda girebilir.

B. Cinsel Dokunma: Çocuğun vücudundaki özel bölgelere dokunma şeklinde görülür. İstismarcı çocuğu okşayabilir, çocuğun kendisine dokunmasını sağlayabilir ya da bu durumların karşılıklı olmasını sağlayabilir.

C. Tam Cinsel Birleşme, Irza Geçme: Genital, anal, objelerle ve parmakla ilişki şeklinde görülmektedir.

D. Cinsel Sömürü: Çocuğun sadece cinsel açıdan kullanılmaları değil bunun yanı sıra çocuktan cinsel amaçlı kullanım yoluyla para kazanılması olarak tanılanmaktadır. İstismardan sorumlu olan kişi kendi cinsel doyumundan çok parasal kazanç için bu tür faaliyette bulunur. Başlıca üç tipi vardır:

- **Çocuk Pornografisi:** Bir çocuğun gerçek veya kurgulanmış herhangi bir cinsel aktivite içinde gösterilmesi veya vücudunun belli yerlerinin cinsel amaçla gösterilmesidir. Cinsel doyum diğer cinsel istismar türlerinden farklı olarak çocuklarla ilgili materyale bakmak veya izlemekle sağlanır. On altı yaşından küçük yaklaşık 600.000 çocuğun bu sektörde sömürüldüğü ve Amerika Birleşik Devletleri'nde toplam sektörün %7'sinin çocuk pornosuyla ilgili olduğu bilinmektedir (Polat, 2006).
- **Çocuk seks turizmi:** Çocuklarla cinsel ilişkiye girmek üzere kişinin kendi ülkesinin sınırları dışına çıkması, genellikle daha az gelişmiş bir ülkeye seyahat etmesidir.
- **Çocuk fuhuşu:** Hem erkek hem de kız çocukların fuhuş sektöründe yetişkinlere pazarlanmasıdır. Olguların çoğunda istismara uğrayanların adolesan dönemde oldukları görülmektedir (Polat, 2001: 219; 2006).

Bunların dışında çocuklar, encest olarak adlandırılan biçimde de cinsel istismara maruz kalabilmektedirler. “Akraba aşkı” olarak da bilinen encest; evlenmeleri hukuksal, dini ve ahlaki açılardan yasaklanmış yakın akraba olan kadın ile erkeğin cinsel ilişkide bulunmaları olarak tanımlanmaktadır (Ovayolu ve diğerleri, 2007: 15). Batıdaki araştırma bulgularına göre; encestte uğradıklarını bildirenlerin %1-2' sini kadınlar oluşturmaktadır

(Kulaksızoğlu, 2001: 198). Trakya Üniversitesinde yapılan bir çalışma da Türkiye’ deki aile içi cinsel istismarın yani ensest ilişkilerin %1.4 oranında olduğunu göstermiştir (Karakaya ve diğerleri, 2005: 141).

Cinsel istismar toplumda çok görülmesine karşın ancak %5-10’ luk kısmı ortaya çıkmaktadır. Bu eylemlerin %90’ ı ise çocuğun tanıdığı biri tarafından gerçekleştirilmektedir (Turhan ve diğerleri, 2006: 154). Cinsel istismar her yaş kız ve erkekte özellikle de okul çağı ve ergenlik dönemindeki kızlarda daha çok görülmektedir (Bilir ve diğerleri, 1991: 46). Amerika’da 18 yaş ve altı çocuklarda cinsel istismar yaygınlığı 1.3/1000 olarak saptanmıştır (Tıraşçı ve Gören, 2007: 70). 2001-2006 yılları arasında Gazi Üniversitesi Çocuk Koruma Merkezine başvuran olgular arasında kızların yaklaşık olarak erkeklerin iki katı olduğu ve başvuruların % 20’sinin 12-18 yaş aralığında olduğu bildirilmiştir (Aktepe, 2009: 99).

2.1.3.4. İhmal

“Kötü bakım” olarak da adlandırılan ihmal, çocuğun temel ihtiyacı olan bakım ve korunmanın sağlanamaması, ister kötü niyetle ister eğitimsizlikten kaynaklansın, fiziksel, duygusal ve eğitimle ilgili gereksinimlerin göz ardı edilmesi durumudur. Örneğin çocuğun okula gitmesini engelleyerek devamsızlık durumunun yaratılması eğitime yönelik bir ihmaldir (Polat, 2007a: 249). Yetişkinin veya anne-babanın kötü niyetinden değil de unutkanlık ve bilgisizliğinden dolayı çocuğun zarar görmesi ile sonuçlanan ihmaller bir ölçüde görmezden gelinebilir. Fakat bu kişilerin bilerek çocuğa ve gence karşı sorumluluklarını yerine getirmemeleri kötü muamele olarak ele alınır (Kulaksızoğlu, 2001: 199). Yoksulluk, madde kötüye kullanımı, ebeveynlerin psikopatolojisi, evsiz olma, anne-babanın boşanmış olması, doğum öncesi ve sonrası kötü bakım çocukların daha çok ihmale maruz kalmasını olanak veren risk faktörleridir (Hildyard ve Wolfe, 2002: 680). İhmal ve istismarı birbirinden ayıran en temel nokta; istismarın aktif, ihmalin ise pasif bir şekilde gerçekleşmesidir (Ünal, 2008: 10).

İhmal tipleri şu şekilde açıklanabilir (şahin, 2002: 103):

A. Fiziksel İhmal: Çocuğun sağlıklı bir şekilde beslenmemesi, temizliğinin sağlanmaması, temiz bir şekilde giydirilmemesi, yetersiz bir fiziki çevrede yaşaması, ev içi ve dışındaki kazalara karşı önlem alınmaması durumudur. Buna bağlı olarak çocuklarda gelişme geriliği, temizliğinin yapılmaması durumunda idrar, dışkı ve ter kokusu, saçlarında bit, dişlerinde çürük ve ağız kokusu olabilir.

B. Duygusal İhmal: Çocuğa sevgi ve ilgi gösterilmemesi, destek ve denetimden yoksun bırakılması, eğitim gereksinimlerinin karşılanmaması gibi biçimlerde ortaya çıkabilir. Anne ve babalar çocuğun duygusal gereksinimlerini karşılamayıp onu yok sayabilirler. Çocuklar gözetimden yoksun oldukları için yanlış kişilere, davranışlara ve çevrelere yönelebilirler.

C. Tıbbi İhmal: Hekimlerin sık olarak dikkatini çeken tıbbi ihmal, ailenin hekimin tıbbi önerilerine uymaması, ya da hastalanan çocuğu sağlık kuruluşuna geç getirmesi biçiminde görülebilir. Anne babanın cahil olması, ekonomik sıkıntı yaşamaları, sosyal güvencelerinin olmaması, hastaneye ulaşımın zor olması, verilen tedavinin anlaşılmayıp uygulanmaması bu ihmal türünün nedenleri arasındadır.

Çocuk ihmalinin yaygınlığı konusunda yeterli veriler bulunmamasına karşın araştırmacılar bir yılda çocuk istismarına bağlanan ölümlerin %50' sine yol ačan nedenin ihmal olduğunu öngörmektedirler. İstatiksel olarak Amerika' da ilgili kurumlara yansıyan çocuk olgularının yarısının ihmal kökenli oluşu olayın yaygın ve ciddi boyutlarda olduğunu göstermektedir (Polat, 2007). Erkek ve kız çocuklarda görölme riski eřit olan çocuk ihmali çoğunlukla sekiz yař altı çocuklarda görölmele birlikte üç yař altı çocuklarda görölme sıklığı %34' dür (Sedlack ve Broadhurst, 1996' dan aktaran: Horton ve Cruise, 2001: 9).

2.1.4. İstismar ve İhmalin Çocuk ve Ergen Üzerindeki Etkileri

İstismar ve ihmal çocuk ve ergen üzerinde çeşitli olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Çocuğun istismarı gelişiminin bütün yönlerini etkilemekte ve hatta bu etki yetişkinlik döneminde de devam etmektedir.

Fiziksel olarak örselenen çocuklar yetişkinlerle temas kurmaktan kaçınırlar. Hatta bir yetişkinin kendilerine dokunmasından ve yaklaşmasından ürkerler. Anne ve babalarından korkarlar, zaman zaman gözlerini bir noktaya dikip donuk bir şekilde bakarlar, kolaylıkla yalan söylerler, korku verici durumlarda tepkisiz kalabilirler, kolay kolay ağlamazlar. Davranışlarında aşırılık vardır, aşırı saldırgan ya da aşırı içedönük çocuklardır. Yetişkinlerin ilgisini çekebilmek için kolayca yanlış davranışlar ve işler sergileyebilirler. Kişilerle yüzeysel ilişki kurar, ev ortamından uzakta olmayı tercih ederler (Bilir ve diğerleri, 1991: 47).

Araştırma bulgularına göre; fiziksel istismara uğrayan çocuklarda büyüme geriliği daha fazla görülmektedir. Bu çocuklar çevreye uyum gösterme konusunda ciddi sorunlar yaşamaktadırlar. Huzursuz, saldırgan ve içedönük olabilmektedirler (Pelcovitz ve diğerleri, 2000).

Duygusal olarak istismar edilen çocuklarda parmak emme, ısırma, sallanma, beslenme bozukluğu görülebilir. Saldırganlık, zulmetme, hırsızlık gibi anti sosyal davranışlarda bu çocuklar arasında yaygınlık gösterir. Görülen nörotik özellikler; uyku bozuklukları, oyun oynamaktan çekinme ve gerçek dışı korkulardır. Psikonörotik tepkiler ise; histeri, obsesyon, kompulsiyon ve fobilerdir. Ayrıca boyun eğme, aşırı pasiflik yada saldırganlık, mantıksız istekler yada istenmeyen davranışlar bu çocuklarda sıklıkla görülür (Bilir ve diğerleri, 1991: 47).

Yetişkinlerin duygusal olarak istismar edici davranışları ergenlerin kendilerini olumsuz olarak algılamalarına, bağımlı bir kişilik geliştirmelerine, huzursuz, gergin ve kaygılı olmalarına, aileden uzaklaşmalarına, uyumsuzca ve saldırganca tepkiler vermelerine, içe dönmelerine, değersizlik duyguları geliştirmelerine neden olmaktadır (Kulaksızoğlu, 2001: 197).

Kendall-Tackett ve Marshall (1998: 1307) cinsel istismara uğrayan kişilerde ergenlik döneminde ortaya çıkabilecek etkileri şu şekilde tanımlamışlardır:

1. Post-travmatik stres bozukluğu (örneğin yıkıcı düşünceler, geçmiş olayların aniden göz önüne gelmesi veya kötüye kullanım deneyimlerinin tekrar tekrar hatırlanması gibi),
2. Bilişsel bozukluklar (örneğin dünyayı tehlikeli ve kötü bir yer olarak görme, kronik bir şekilde umutsuzluk ve güçsüzlük, düşük öz-saygı gibi),
3. Duygusal distres (örneğin depresyon, korku, anksiyete, fobi, obsesif- kompulsif bozukluk, kızgınlık/öfke gibi),
4. Bozulan benlik duygusu (kendini korumada zorlanma, bağ oluşturmakta zorlanma gibi),
5. Kaçınma (dissosiyasyon, travmatik olaylara yönelik bellek boşlukları veya amneziler gibi),
6. Kişilerarası zorluklar (samimiyette bozulma, kendini açmada zorlanma ve yakın ilişkileri zararlı olarak ifade etme gibi),
7. Sağlık problemleri (beyin yapısında değişim, bağışıklık sisteminde yetersizlikler, sık sık yorgunluk hissi, yaygın baş ağrıları, yaygın alkol veya madde kullanımları gibi).

1980'ler ve 1990' ların başında Kendall-Tackett ve arkadaşları konuyla ilgili 45 deneysel çalışmayı gözden geçirmişler ve cinsel istismara uğrayan çocuklarda bulundukları yaş dönemine özgü bazı ortak etkilerin ortaya çıktığı sonucuna varmışlardır. Örneğin okul öncesi çocuklarında, anksiyete, kabuslar, uygunsuz cinsel davranışlar sıralanmıştır. Okul çağı çocuklarında, korku, ruhsal bozukluklar, saldırganlık, kabuslar, okulda sorunlar, hiperaktivite ve davranışlarda gerileme tanımlanmıştır. Ergenlikte ise, depresyon, davranışlarda gerileme, intihar ve kendine zarar verme davranışları, fiziksel şikayetler, yasal olmayan hareketler, kaçışlar ve madde bağımlılığı gibi ortak etkilerin ortaya çıktığını belirtmişlerdir (Haj-Yahia ve Tamish, 2004: 1307).

Cinsel olarak örselenen çocuklarda davranış problemleri, psikolojik problemler, cinsel fonksiyon bozuklukları, ilişkilerde problemler, öz saygının azalması, intihar düşünceleri, alkol ve ilaç kötüye kullanımı ve cinsel yönden risk alma gibi sağlıklı olmayan durumlar görülmektedir. Uzun bir dönem devam eden cinsel istismar çocuk üzerinde uzun dönemli zararlara yol açar (Polat, 2005: 16).

Yaşamlarının ilk yıllarında ihmal edilen çocukların gelişimleri kalıcı olarak duraklamakta ve daha sonra ihmal ortadan kalksa bile çoğu kez hasar kalıcı hale gelmiş olmaktadır. İhmal edilen çocukların bebeklik dönemlerinde donuk, hareketsiz, çevreye karşı ilgisiz oldukları ve parmak emme davranışını sergiledikleri görülmektedir. İhmal edilen okul çağındaki çocuklarda büyüme-gelişme gerilikleri, zihinsel yeteneklerde küntleşme, derslerde başarısızlık gösterdikleri belirlenmiştir. Okula erken gidip okuldan geç ayrıldıkları, sınıfta uyudukları, okula devamlarının düzensiz olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca küçük kardeşlerine bakmak gibi yetişkin rolünü sahiplendikleri, yaşamdan kendilerini çektikleri, başarmayı hedeflemeyen, çocukluk neşesini kaybetmiş bireyler haline geldikleri, hareketlerinin yavaş olduğu, sosyal ilişkilerde başarılı olamadıkları ve öz güvenlerinin düşük olduğu bilinmektedir. Bunun dışında ilaç yada alkol kullanımı, yıkıcılık, hırsızlık gibi suçluluk davranışlarının olduğu görülmüştür. İhmalin önemli bir sonucu da nesiller arası geçiş gösterme özelliğinin olmasıdır. Yani ihmale uğramış bireyler, ihmal edici anne babalar olmaktadır ve bir kısır döngü yaratmaktadırlar. (Bilir ve diğerleri, 1991: 47, Şahin, 2002: 105).

Bolger (1998), istismar gören çocukların akranlarına göre arkadaşlık ilişkilerinde daha az popüler olduklarını ve akran ilişkilerinde kendileri hakkında bilgi vermekten kaçındıklarını belirtmiştir. Lynch ve Cicchetti (1991)'e göre ise, istismar gören çocuklar akranlarına daha az yakınlık göstermekte ve genellikle anlaşmazlıklar yaşamaktadır (Aktaran: Colman ve Widom, 2004: 1134).

2.1.5. Çocuk İstismarında Risk Faktörleri

Her yaş, cinsiyet, ırk, etnik grup ve sosyo-ekonomik düzeyden çocuklar kötü muameleye maruz kalabilirler. Fakat ebeveynlerin, çocukların ve ailelerin bazı özellikleri de kötü muamele riskini arttırmaktadır. Bu risk faktörleri ebeveyn, çocuk ve aile özellikleri olmak üzere 3 grupta toplanabilir:

Tablo 2: Çocuk İstismarına Yol Açan Risk Faktörleri

<u>Ebeveyn Özellikleri:</u> • Düşük benlik saygısı • Yetersizlik duyguları • Depresyon • Anksiyete • Madde kullanımı/bağımlılığı • Zayıf dürtü ve öfke kontrolü • Ebeveyn olmayla ilgili yaşanan stres • Diğer psikolojik bozukluklar (kişilik bozukluğu gibi) • Erken yaşta ebeveyn olma • Düşük eğitim düzeyi • Dıştan denetimli olma • Çocuk davranışlarına olumsuzluk atfetme • Çocuklara karşı daha az empatik olma • Kuşaklar arası aktarılan kötü muamele ya da aile içi şiddet • Çocukla olan bağlılığın zarar görmesi • Çocuk gelişimi konusundaki bilgi eksikliği • Çocuğun gelişim düzeyine uygun olmayan beklentilere sahip olma • Ebeveynlik becerilerindeki yetersizlikler	<u>Cocuğun Özellikleri:</u> • Küçük yaşta olma • Zor mizaç ve davranışlar • Fiziksel ve zihinsel yetersizlikler <u>Aile Özellikleri:</u> • Düşük sosyo-ekonomik seviye • Tek ebeveyn olma • Geniş aile • Sosyal yalıtım • Üyeler arasındaki bağın zayıf olması • Üyeler arasında daha fazla sözel ve psikolojik çatışma yaşanmasıdır
---	---

Kaynak: Horton ve Cruise, 2001:13-14

Araştırmalar; erken doğan ve bazı yetersizlikleri (öğrenme yetersizliği, fiziksel engelli, konuşma güçlüğü ya da duygusal ve davranışsal bozukluklar gibi) olan çocukların istismara uğrama risklerinin daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca küçük yaştaki çocuklar daha fazla risk altındadır. Son yıllardaki çalışmalar, 7 yaş altındaki çocukların daha çok istismar ve ihmale uğradığını, 4 yaş altındaki çocuklarda ise ciddi yaralanmalar ve ölümler olduğunu göstermektedir (Horton ve Cruise, 2001: 16).

Mammen ve arkadaşlarına (2002: 409) göre, ebeveynlerin olumsuz davranışları çocukların duygusal ve fiziksel istismarında önemli bir risk faktörü oluşturmaktadır. Bu olumsuz etkilerden en önemlisi, ebeveynin gösterdiği saldırgan davranışlardır. Çünkü aile içerisinde ebeveynler saldırganca davranışlarını çocuklarına kolayca yöneltebilmektedirler.

Anne-babanın kaygılı, ilgisiz ve hoşgörüsüz olması, ebeveynlerin evliliği sürdürmek istememeleri hatta ayrılmış olmaları, aile içi şiddet, ailede işsizliğin olması,

anne-babanın da kendi çocukluklarında istismar edilmiş olmaları, kardeşlerin doğumları arasında 18 aydan daha az zaman olması gibi özellikler ebeveyn ve aile ile ilgili risk faktörleri arasında sayılabilmektedir (Kulaksızoğlu, 2001: 201).

Dünya Sağlık Örgütü'nün belirlediği toplumsal risk faktörleri arasında çocuğun değerinin azalması (azınlık, engellilik, cinsiyet), sosyal eşitsizlikler, organize şiddet (savaşlar, kavgalar, yüksek suç oranları), toplumda şiddete hoşgörüyle bakılması, medya şiddeti, kültürel normlar yer almaktadır (Turhan ve diğerleri, 2006: 155)

Ülkemizde çocuk istismarı ve ihmalinin temellerini oluşturan risk faktörleri şu şekilde özetlenebilir:

- Yüksek doğurganlık ve büyük kentlere yapılan hızlı göçler,
- Yaşam kalitesindeki düşüklük, sağlıksız kentleşme, kent kültürünün oluşturulup paylaştırılamaması,
- Sağlık hizmetleri örgütlenmesinde yetersizlikler,
- Ülkenin genel olarak yaşadığı ekonomik, siyasal ve toplumsal sıkıntılar şiddetin toplumsal ve aile içinde kullanılan geleneksel bir yöntem olması ve kuşaktan kuşağa aktarılması (Polat, 2001: 559).

2.1.6. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Önlenmesi

2.1.6.1. Hukuk Alanında Önleme

Türk Hukuk Sisteminde ve Uluslar arası belge ve sözleşmelerde çocuk hakları ve çocuk haklarının korunmasına ilişkin düzenlemeler yer almaktadır.

Çocukların korunmasına ilişkin kurallar başta Anayasa' da temel ilkelerle düzenlenmiştir. Toplum içinde çocuğun bir birey olarak durumu ise Medeni Kanun ile belirlenmektedir. Çocuk haklarının ihlal edilmesi durumunda uygulanacak yaptırımlar Türk Ceza Kanununda yer almaktadır. Bunun dışında ihlalin önlenmesi ve olumsuz sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yönelik düzenlemeler ise Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kanunu, Çocuk Koruma Kanunu, Ailenin Korunmasına Dair Kanun, Aile

Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, Basın Kanunu, Çocukları Muzır Neşriyattan Koruma Yasası, İcra İflas Yasası, İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Milli Eğitim Temel Kanunu ve daha bir çok yasa ve yönetmeliklerde yer almaktadır (Polat, 2007b: 151).

1994 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanan ve 1995 yılında Resmi Gazetede yayınlanarak Türkiye’de uygulanmaya başlayan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi’nin bazı maddeleri çocuk istismarı, ihmali ve önlenmesiyle ilgilidir.

Madde 16: Özel yaşantının korunması

Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişime keyfi yada haksız biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz.

Madde 19: Suiistimal ve ihmalden korunma

Devlet çocuğu ana-babanın yada çocuğun bakımından sorumlu başka kişilerin her türlü kötü muamelesinden koruyacak, çocuk suiistimalini önleyecek ve bu tür davranışlara maruz kalan çocukların tedavisini amaçlayan sosyal programlar hazırlayacaktır.

Madde 20: Ailesiz çocuğun korunması

Devlet, aile ortamından yoksun çocuğu özel olarak korumak, bu tür durumlarda uygun alternatif aile bulmak yada kurumlar aracılığıyla çocuğun bakımını sağlamakla yükümlüdür.

Madde 25: Yerleştirme uygulamasının düzenli denetimi

Devlet tarafından gerekli ilgi, koruma ve bakımın gösterilmesi için belirli bir yere yerleştirilen çocuk, bu tedbirin sonuçlarının düzenli olarak denetlenmesini isteme hakkına sahiptir.

Madde 34: Cinsel Sömürü

Taraf devletler, çocuğu her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suiistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla taraf devletler özellikle; çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete

girişmek üzere kandırılması ve zorlanmasını, çocukların fuhuş yada diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurularak sömürülmesini, çocukların pornografik nitelikteki gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini önlemek amacı ile ulusal düzeyde ve ikili ve çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar.

Madde 35- Çocukların kaçırılmaları, satılmaları ve fuhuşa zorlanmaları

Taraf devletler her ne nedenle ve hangi biçimde olursa olsun, çocukları satılmaları, kaçırılmaları ve fuhuşa konu olmalarını önlemek için ulusal düzeyde ikili ve çok taraflı ilişkilerde gereken her türlü önlemleri alırlar.

Madde 36- Sömürünün diğer biçimleri

Taraf devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başak her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar (Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 1995, madde:16,19,20,25,3435,36).

Çocuk istismar ve ihmalini bildirme yükümlülüğü ile ilgili hükümler

Türk hukuk sistemine göre, genel olarak kamu görevlisi olmayan kişilerin çocuk istismarı ve ihmaline ile ilgili olayları bildirmek gibi bir yükümlülükleri yoktur. Bunun tek istisnası ise, yedi yaşından küçük terk edilmiş bir çocuğu bulan kişinin, bunu ilgili makamlara bildirmek yükümlülüğüdür (T.CK. Madde 476, fıkra 1). Ancak devlet memurlarının ve bazı meslek sahibi kişilerin suç sayılan fiilleri bildirmek konusundaki genel yükümlülükleri, bir çok çocuk istismarı ve ihmaline olayını da kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Türk ceza kanunun 235. maddesine göre devlet memurları görevlerini yaptıkları sırada, görevlerine ilişkin bir suç işlendiğini öğrendikleri halde bunu ilgili makamlara bildirmezler veya bildirmekte gecikirlerse 4 aydan 2 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar. Ayrıca bildirmedikleri veya bildirmekte geciktikleri suçun önem derecesine göre geçici veya süresiz memuriyetten men cezasına çarptırılırlar. Öte yandan yine aynı yasanın 530. maddesine göre doktor, ebe, sağlık memuru vb. sağlık görevlileri memur olamasalar dahi tedavi ettikleri kişinin aleyhine işlenmiş bir cürüm izlerine rastlarlar ve o kimseyi tedavi ettikten sonra durumu adli makamlara veya polise bildirmezlerse hafif para cezasına mahkum edilirler. Ancak durumu ilgili makamlara

bildirmeleri halinde tedavi ettikleri kişi takibata maruz kalacaksa, bu kişilerin bildirme yükümlülükleri ortadan kalkar (Konanç, 1999: 9-10).

2.1.6.2. Sağlık Alanında Önlenme

Lynch'e (1999) göre çocuk istismarı ve ihmalini önlemek için 3 yol vardır (Ayvaz ve Aksoy, 2004: 32; Lynch, 1999' dan aktaran: Bekçi, 2006: 40; Turhan ve diğerleri, 2006: 156).

- **Birincil Önleme:** Herkesin sağlıklı olmasını sağlamak.
- **İkincil Önleme:** Yüksek risk gruplarını belirlemek,
- **Üçüncül Önleme:** Tekrar oluşumunu önlemek,

Birincil Önleme: Evrensel koruma olarak da adlandırılan birincil koruma, dünyadaki tüm çocukları kapsayıcı nitelikte gerçekleştirilebilir. Amaç, tüm çocukların gelişimlerinin iyi bir biçimde sürdürülebileceği ortamı sağlamaktır. Sosyal reformlar, yerleşmiş yanlış tutumların değiştirilmesi ve çok yönlü eğitim olanaklarının oluşturulması ile amaca ulaşılabilir. Bu koruma biçiminde düzenli sağlık bakımı, annenin eğitimi, ev ziyaretleri, aile planlaması, yoksulluk ve işsizlik ile savaşım, kreş ve anaokulu gibi ailelere destek verecek sosyal kurumların yaygınlaştırılması önem kazanır.

İkincil Önleme: Toplumsal koruma olarak da adlandırılan ikincil koruma, riskli grupların saptanmasına yöneliktir. Çocuk istismarına yol açan risk faktörleri arasında evsizlik, işsizlik, madde bağımlılığı, alkolizm, aile içi şiddet ve ailede psikiyatrik hastalık olması ilk sıralarda sayılabilir. Risk gruplarını belirleyerek onların önleme hizmetlerinden yararlanmalarını sağlamak için stratejiler geliştirilip ailelere ek hizmetler sağlanabilir.

Üçüncül Önleme: Bireysel koruma olarak da adlandırılan üçüncül önleme, istismara uğrayan çocukların erken tanısı, uygun bir şekilde tedavi edilmesi ve izlenimini içerir. İstismara uğrayan kişilerin bunu en az zararla atlatmaları amaçlanır. İstismara uğrayanlarla birlikte istismar edenlerinde tedavi ve rehabilite edilmeleri gerekir.

2.1.6.3. Eğitim Alanında Önlenme

Çocuklar, gündelik yaşamlarının büyük bir kısmını okullarda geçirdikleri için yapılacak önleme çalışmaları çok etkili olacaktır. Öncelikli olarak öğretmenlerin ve tüm okul çalışanlarının çocuk istismarı ve ihmalinin belirtileri, müdahale ve bildirim konularında eğitilmeleri gerekir. Ancak bu şekilde öğretmenler istismar ve ihmal olgularını tespit etmede rol alabilirler.

İstismar edilmiş bir çocuğun farkına varılmasında öğretmenlere büyük bir görev düşmektedir. Öğretmenler gün içerisinde öğrencileri yakından gözlemleyebilme, öğrencilerin görünümlerindeki ve davranışlarındaki küçük değişimleri fark edebilme açısından büyük bir şansa sahiptirler (O'Toole ve Webster, 1999: 1084). Bu konuda farkındalığı olan bir öğretmen öğrencisinin yüzünde ya da vücudunda gördüğü yara bere ile ilgilenir, öğrencinin başına ne geldiğini araştırır; davranışlarındaki içe kapanma, mutsuz, keyifsiz görünme, dikkatini toplayamama, okul başarısında düşme, hırçınlık, saldırganlık vb. değişiklikleri gözlemleyip herhangi bir sorunla karşılaşan öğrencisinin kendisiyle dertleşmesi için uygun ortamı yaratır. Bu sayede öğrenciye yararı olabilecek çözümler üretilmesine katkıda bulunabilir (Şahin ve Beyazova, 2001).

Yapılan araştırmalar, çocukların çizimleri üzerinden çocuk istismarı ve ihmali tespit etmede etkin bir şekilde eğitilen öğretmenlerin, istismarı psikolog ve psikiyatristlerle benzer düzeyde ayırt edebildiklerini ortaya koymuştur (Veltman ve Browne, 2000: 335).

Okul psikolojik danışmanları da istismarı önleme ve müdahale etme konusunda önemli bir göreve sahip kişilerdir. Psikolojik danışmanlar, istismarla ilgili bilgi ve yeteneklerini sürekli geliştirerek okuldaki diğer tüm çalışanları bu konuda bilinçlendirebilirler ve öğretmenlere bu konularda rehberlik yapabilirler. Ayrıca aile bilgilendirme toplantıları ile ailelere çocuk yetiştirme tutumlarına ilişkin çalışmalar yapabilirler. Bireysel ve grupla psikolojik danışma oturumları düzenleyerek öğrencilere bu konuları konuşarak rahatlamaları için fırsat sunabilirler (Polat 2001: 521). Bunun yanı sıra istismarın oluşmadan engellenmesi için öğrencilere; yaşam beceri eğitimleri, ebeveynliğe hazırlanma, kendini koruma eğitimi, yaşanılan bölge için eğitim hizmetleri ve risk altındaki aileler için yardım hizmetleri verilebilirler. Böylece çocuklar, aldıkları bu

hizmetlerle istismarcı ebeveynlerin asla öğrenemedikleri temel prensipleri öğrenerek daha sağlıklı yetişkinler ve ilgili ebeveynler olma şansına sahip olurlar (Polat, 2007b: 312).

Öğretmenlerin önleme çalışmalarındaki en önemli görevlerinden biri de çocuk istismarı ve ihmal şüphesini yetkili kurum ve kuruluşlara bildirmektir. Bildirim çocuk ihmal ve istismarını saptadıktan sonraki son aşamadır. Buradaki amaç istismara maruz kalan çocukları tanımlamak, istismar ve ihmali durdurmak, aile ve çocuğa destek sağlamak ve tekrar ortaya çıkmasını engellemektir (Walsh, 2005'den Aktaran: Tugay, 2008: 47).

2.1.7. Konuyla İlgili Yapılan Araştırmalar

Literatür incelendiğinde, çocuk istismarı ve ihmali konusunda ülkemizde ve birçok ülkede farklı boyutlarda çalışmalar yapıldığı görülmektedir.

Yapılan kuramsal çalışmalarda genel olarak çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili temel kavramların ve türlerinin açıklanmasına, nedenlerine, hukukta, sağlıkta ve eğitimde önlenmesine yönelik verilmiş ve bu bilgiler tartışılarak konuyla ilgili bireysel ve toplumsal bilinç oluşturulmaya çalışılmıştır (Aral ve Gürsoy, 2001; Gökler, 2006; Polat, 2006; Tıraşçı ve Süleyman, 2007; Topbaş, 2004; Turhan ve diğerleri, 2006; Ünal, 2008).

Gazi Üniversitesinde yapılan bir çalışmada 2001 yılından beri üniversitenin çocuk sağlığı ve hastalıkları merkezine başvuran hastalar istismar açısından incelenmiştir. 139 hasta istismar kuşkusuyla değerlendirilmiş ve 94'üne istismar tanısı konulmuştur. Bu olgulardan %60'ı cinsel istismar, %15'i fiziksel istismar, %12'si de ihmal olguları olup %10 olguda hem fiziksel hem cinsel istismar görüldüğü belirlenmiştir. Ayrıca istismar olgularının %57,4'ü, cinsel istismarların %59,3'ü, fiziksel istismarların ise %52,2'sinin kız çocuklarına yönelik olduğu tespit edilmiştir (Beyazova ve Şahin, 2007: 17).

Aydın ve İşmen'in (2003) askerlik görevini yapmakta olan erlerin çocukluk çağı örselenme yaşantılarının belirlenmesi üzerine gerçekleştirdikleri bir çalışmada; 20 yaş altındakilerin veya köyde yaşayanların daha fazla duygusal örselenmeye maruz kaldıkları, eğitim veya gelir düzeyi azaldıkça örselenme yaşantılarının arttığı, önemli bir hastalık geçirenlerde fiziksel istismarın daha fazla olduğu ve duygusal örselenenlerin askerliğe uyumda sorunlar yaşadığı gibi bulgular saptanmıştır.

Annelerin çocuklarına uyguladıkları fiziksel ve duygusal istismar/ihmal davranışlarını ve bunu etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapılan çalışmaya bir sağlık ocağı bölgesinden 143 aile alınmıştır. Araştırma sonucunda; annelerin %87.4'ünün çocuklarını fiziksel istismar/ihmal, %93'ünün ise çocuklarını duygusal istismar/ihmal ettikleri saptanmıştır. Diğer bir bulgu da ailedeki çocuk sayısının ve eşi tarafından dayak yemenin, annelerin çocuklarına fiziksel istismar/ihmal davranışına başvurmada önemli etkenler olduğu belirlenmiştir (Güler ve diğerleri, 2002).

Bağlanma stilleri ile çocukluk dönemi istismarları ve suçluluk-utanç arasındaki ilişkilerin saptanmasına yönelik yapılan bir çalışmada, çocukluk döneminde fiziksel, duygusal ve cinsel istismara uğrayanların saplantılı bağlanma geliştirdikleri ve utanç duygusu arttıkça korkulu bağlanmanın arttığı, güvenli bağlanmanın azaldığı bulunmuştur (Deniz, 2006).

Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının depresif belirtileri üzerine etkisini belirlemek amacıyla yapılan araştırmada, çocukluk çağında travmatik yaşantıları olanların depresyon belirti düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (Bostancı ve diğerleri, 2006).

Mırsal ve arkadaşlarının (2004) alkol bağımlıları üzerinde yaptığı bir çalışmada, olumsuz çocukluk yaşantıları arttıkça psikopatolojinin de arttığı görülmüştür. Buradan yola çıkarak olumsuz çocukluk yaşantılarının alkol bağımlılarının intihar girişimi riskini arttırdığı ortaya çıkmıştır.

Fiziksel istismar ve problem çözme becerilerinin ele alındığı bir diğer araştırmada, ailesinde veya okulda fiziksel olarak istismar edilen üniversite öğrencilerinin herhangi bir şekilde fiziksel istismar yaşantısı geçirmeyenlere oranla problem çözme becerisi konusunda kendilerini yetersiz olarak algıladıkları tespit edilmiştir (Gündüz ve Gökçakan, 2004).

Çocukluk örselenme yaşantılarının ergenlikteki yakın ilişkilerde bireye etkisinin incelendiği bir araştırmada, fiziksel ve duygusal istismar ile ergenlerin ilişkisel benlik saygısı puanları arasında anlamlı düzeyde negatif bir ilişki olduğu, ergenlerin ilişkisel

depresyon puanları ile çocukluk örselenme yaşantılarının her üç alt boyutu arasında anlamlı düzeyde pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır (Durmuşoğlu ve Yıldırım Doğru, 2006).

Zoroğlu ve arkadaşlarının (2001) çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin ergenler üzerindeki olası sonuçları ile ilgili yaptıkları bir çalışmada; katılımcıların %16,5'i ihmale, %15,8'i duygusal istismara, %13,5'i fiziksel istismara ve %10,7'si cinsel istismara (ensest dahil) uğradıklarını belirtmiştir. Ayrıca çocukluk çağında herhangi bir travma yaşayanların daha çok dissosiyatif belirtiler gösterdikleri, daha sık kendilerine fiziksel olarak zarar verdikleri ve özkıyım girişiminde bulundukları bulunmuştur.

Sporun duygusal istismara uğrayan ergenlerin benlik kavramına etkisini araştırmak amacıyla yapılan bir çalışmada, erkeklerin kızlara göre daha fazla duygusal istismara uğradığı, spor yapan ergenlerin kendilerini spor yapmayan ergenlere göre daha olumlu algıladıkları, ayrıca kızların kendilerini erkeklerden daha olumlu algıladıkları ve ayrıca spor yapan kızların kendilerini spor yapan erkeklerden de daha olumlu algıladıkları ortaya konulmuştur (Göde ve diğerleri, 2000).

Çocukluk çağı travmalarının umutsuzluk, sigara ve alkol kullanımı üzerine etkisini inceleyen bir araştırmada; sigara içenlerde örselenme yaşantıları, umutsuzluk ve depresif eğilimlerin daha fazla olduğu; alkol kullananlarda ise sadece depresif belirtilerin daha fazla görüldüğü saptanmıştır. Ayrıca çocukluk çağındaki duygusal, fiziksel ve cinsel travmalar, aktif yaşam mücadelesine başlama aşamasında olan üniversite son sınıf öğrencilerinde geleceğe karşı ümitsizlik, depresif mizaç, olumsuz kendilik algısı ve sigaraya yönelme davranışında artışa yol açtığı da belirlenmiştir (Özen ve diğerleri, 2007).

Başbakanlık Aile Araştırma kurumunun 1997' de yaptığı bir araştırmaya göre; evde çocuklarının hiç dövülmediğini söyleyen aileler % 55; çocuklarını ayda birden fazla ve çok şiddetli dövdüklerini söyleyenler % 3, yılda 1-10 arası çok şiddetli dövdüklerini söyleyenler ise % 1.5 oranında olduğu bulunmuştur. Ayrıca ailelerin %40'ı ise çocuklarını hafif şiddette dövdüklerini ve daha çok annelerin çocuklarını fiziksel açıdan istismar ettikleri belirtilmektedir (Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet, 1997, <http://www.aile.gov.tr/tr/?Sayfa=Arastirma#16>).

Fiziksel ve sözel olarak cezalandırılan çocuklar ve ergenler ile ilgili yapılan bir araştırmada, evde fiziksel cezaya maruz kalanların % 52'sinin erkek, % 48'inin kız olduğu; fiziksel cezaya maruz kalan ergenlerin intihara teşebbüs oranının ve sahip oldukları kardeş sayısının cezalandırılmayanlara göre iki kat fazla olduğu tespit edilmiştir (Gamsız Bilgin ve diğerleri, 2004). Bu araştırma sonucunun aksini ortaya koyan bir başka araştırmada ise kız çocuklarının, erkek çocuklarına göre daha çok fiziksel istismara maruz kaldıkları bulunmuştur. Kız çocuklarının 12 yaşından önce ve evde, erkek çocuklarının ise daha çok ev dışı ortamlarda fiziksel istismara maruz kaldıkları belirlenmiştir (Yavuz ve diğerleri, 2003).

İstanbul'da ergenlik çağındaki kızların yaşadıkları cinsel istismarın yaygınlığı üzerine yapılan bir çalışmada, 9-11. sınıflara giden 1955 bayan öğrenciye birtakım anketler uygulanmıştır. Katılımcıların 1871'inin istemeden cinsel deneyim yaşadığını gösteren cevaplar verdiği ortaya çıkmıştır. Bunların 250'si cinsel yönden şiddete maruz kaldıklarını, 230 öğrenci kendileri istemediği bir yolla vücutlarının mahrem noktalarına temas olayının olduğunu, 91'i cinsel birleşmeye zorlandıklarını ve 54'ü cinsel şiddetin her iki yönünü de yaşadıklarını rapor etmişlerdir. Ayrıca bu çalışmada cinsel istismar suçunu işleyenlerin %93'ünün erkek olduğu saptanmıştır (Alikashiöğlu ve diğerleri, 2006).

Çocuk istismarı ve ihmalinin beyin üzerindeki etkilerine ilişkin yapılan çalışmada, son 15 yılda, istismar ve ihmalden kaynaklanan erken dönem stresin beyin gelişimi üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalar taranmıştır. Sonuçta, kritik bir gelişim döneminde, istismar ve ihmal gibi, genetik olmayan bir risk etmeniyle karşılaşmanın, nöro gelişimsel sorunların ortaya çıkmasına neden olabileceği sonucuna varılmıştır (Gökler, 2002).

İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde aile içi çocuk istismarı ile öfke tetikleyicileri arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilen bir çalışmada; fiziksel istismar ve engellenmenin erkek öğrencilerin lehine farklılaştığı, on dört yaşında olanların ve orta gelir düzeyine sahip ailelerin çocuklarının daha fazla eğitim istismarı yaşadıkları, fiziksel istismar ve gelişimi destekleme alt boyutlarının öfke tetikleyicilerini en yüksek yordama düzeyine sahip değişkenler olduğu saptanmıştır (Bekçi, 2006).

Duygusal istismara maruz kalan ve kalmayan ergenlerin benlik algıları ile depresyon ve kaygı düzeylerinin karşılaştırmalı olarak incelendiği bir çalışmaya göre, algılanan duygusal istismar arttıkça benlik algısına ilişkin puanların düştüğü ve depresyon ve kaygı puanlarının yükseldiği belirlenmiştir. Yapılan bu araştırmada cinsiyet, yaşanan yer, ailedeki çocuk sayısı, doğum sırası arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Siyez, 2003).

Amerika’ da Ulusal Aile Şiddet Taraması’nda, gelir düzeyi, aile özellikleri, statü özellikleri ile fiziksel istismar arasındaki ilişkiyi açıklayabilmek için olası 2760 çocuk ve aile seçilmiştir. Araştırmanın sonucunda tek ebeveynli ve çift ebeveynli ailelerin her ikisinde de depresyon, anne tarafından alkol tüketilmesi ve geçmişinde ailede yaşanan şiddetin çocuklara yönelik ihmal ve istismarı arttırdığı bulgularına rastlanırken, tek ebeveynli ailelerde, bağımlılık ve aile gelir düzeyleri ile çocuk istismarı arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır (Berger, 2005).

İstismar ve çocukluk belleği arasındaki ilişkinin araştırıldığı bir çalışmaya çocukluğunda istismara uğramış, yaşları 17 ile 46 arasında değişen 553 kişi katılmıştır. Katılımcıların neredeyse yarısının çocukluklarında yaşamış oldukları istismar olaylarını hatırlamadıkları, hatırlayanların ise fiziksel istismarı %21, duygusal ve cinsel istismarı %18 oranında hatırladıkları ve kadınların erkeklere göre cinsel istismardan daha çok etkilendikleri tespit edilmiştir (Melchert, 1996).

İsrail’ deki Bedevi Arap toplumlarında ergenlik çağındaki kız çocuklarının uğradıkları istismarı çeşitli değişkenler açısından inceleyen bir çalışma yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; yaşları 14 ile 18 arasında değişen 217 liseli kız öğrencinin %69 ‘u cinsel istismara hiç uğramadıklarını, %16’ sı bir ya da iki kez, %11’ i üç veya dört kez, %4’ü ise dörtten fazla cinsel istismara uğradıklarını belirtmektedir. Katılımcıların birçoğu en az bir kez olmak üzere %34 oranında babaları, %43,7 oranında anneleri, %44 oranında ise kardeşleri tarafından fiziksel istismara uğramaktadır. Katılımcıların %50’den fazlası yakın aile bireyleri tarafından duygusal istismara uğradıklarını belirtmişlerdir. Annenin yaşı ve anneye yakınlık fiziksel istismarın, annenin yaşı ve evlilik doyumu ise fiziksel istismarın, yordayıcısı olarak belirlenmiştir (Elbedour ve diğerleri, 2006).

Çin’de çocuk cinsel istismarının önlenmesiyle ilişkili 652 ilkokul üçüncü sınıf öğrencisinin ailelerinin katıldığı bir çalışmada velilerin %95’ i çocuk cinsel istismarını önleme programlarının okullarda olması gerektiğini ve çocuklarını bu programlara göndermek istediklerini belirtmişlerdir. Ailelerin % 47’si ise bu tarz eğitimlerle çocuklarının erken yaşta cinsellikle ilgili çok fazla bilgi edinmelerinden rahatsızlık duyduklarını belirtmişlerdir. Buna rağmen çocuklarıyla cinsellik hakkında konuştuğunu söyleyen ailelerin, konuşmadığını belirten ailelerden bilgi ve davranış anlamında çok farklı bilgiye sahip olmadıkları saptanmıştır (Chen ve diğerleri, 2007).

Koreli göçmen aileler üzerinde yapılan bir çalışma sonuçlarına göre, ailelerin %49.4’ ü çocuklarını fiziksel olarak istismar etmekte, %20.6’ sı çocuklarını ihmal etmekte ve bu ailelerin fiziksel istismarı çoğunlukla çocuklarını disiplin etmek için ceza amaçlı kullandıkları belirtilmektedir. Ayrıca çocukların aile içi şiddete tanık olmaları yoluyla duygusal istismara da maruz kaldıkları araştırmadan elde edilen bulgular arasındadır (Chang ve diğerleri, 2006).

Portekiz’ de 18 yaşının altında çocuğu olan 2391 çift ile yapılan bir araştırmada, katılımcıların % 25.9’ unun geçmişte çocuklarına fiziksel ve duygusal istismar uyguladığı (%12 fiziksel istismar, %22,4 duygusal istismar), % 26’sının en az 1 kez olmak üzere eşlerini istismara (%12 fiziksel istismar %23,7 duygusal istismar) maruz bıraktıkları saptanmıştır. Kadınlarda daha çok çocuk istismarı tespit edilirken, erkeklerde eş istismarına rastlanmıştır. İstismarın yaygın olarak düşük eğitim seviyesi ve sosyoekonomik düzeyi olan kişilerde gerçekleştiği araştırmada rastlanan diğer bulgulardır (Machado ve diğerleri, 2007).

Güney Afrika’da çocuk cinsel istismarı ile ilgili literatürün gözden geçirildiği bir çalışmanın sonuçlarına göre; şimdiye kadar yapılan araştırmalarda çocuklukları boyunca cinsel istismara uğrayan çocuklar yaklaşık olarak %5 oranında olup genel nüfus için ulusal bir çalışma yapılmamıştır. Güney Afrika’ da ki çocuklara yönelik cinsel istismarın nedenleri arasında en sık rastlananlar; hızlı sosyal değişim, AIDS/HIV’ den kaçınma stratejileri ve toplumun ataerkil yapıda olmasıdır. Çocuklar daha çok aile üyeleri, akrabaları, komşuları ve tanıdıkları kişiler tarafından cinsel istismara maruz kalmaktadırlar (Lator, 2004).

1970’li yıllarda fiziksel ve cinsel istismara maruz kalıp hastaneye başvurmuş, ailesi tarafından ihmal edilmiş, şu an yetişkin olan ve alkol kullanan Afrika kökenli 113 Amerikalı kadınla yapılan görüşmelerde; çocukluğunda istismara uğramış kişilerin yetişkinlikte alkol kullanımıyla ilişkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (Jasinski ve diğerleri, 2000).

Finzi ve arkadaşlarının (2001) bağlanma stilleri, saldırganlık, fiziksel istismar ve ihmal arasındaki ilişkiye baktıkları araştırmada; fiziksel istismara uğrayan ve ihmal edilen çocuklarla istismar ve ihmal yaşantısı olmayan 6-12 yaş arası çocukların bağlanma stilleri ve saldırganlık düzeyleri karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Fiziksel istismara uğrayan çocukların kaçınan bağılılık gösterdikleri ve saldırganlık düzeylerinin yüksek olduğu, ihmal edilen çocukların ise endişeli/çekingen bağılılık gösterdikleri ve fiziksel istismara uğrayanlara göre saldırganlık düzeylerinin daha düşük oldukları saptanmıştır. İstismar ve ihmal yaşantısı olmayan çocukların ise güvenli bağılılık gösterdikleri ve saldırganlık düzeylerinin çok düşük olduğu saptanmıştır.

Çocukluk çağında fiziksel istismara maruz kalan çocuklarda uzun dönem etkilerin literatür incelemesi şeklinde ele alındığı bir çalışmada; deneysel araştırmalar fiziksel istismarın uzun dönem etkileri olarak; saldırganlık ve şiddet davranışı, şiddet içermeyen suçlar, madde kötüye kullanımı, kendine zarar verme ve intihar davranışı, duygusal problemler, kişiler arası ilişkilerde sorunlar, akademik ve mesleki zorlanmalar üzerinde yoğunlaşmıştır (Rummell ve diğerleri, 1993).

Rusya’da yapılan bir araştırmada, şiddetli travma, çocukluk çağı istismar öyküsü ve dissosiyatif belirtiler arasındaki ilişki olup olmadığı incelenmek istenmiş. Araştırma örneklemini Moskova Devlet Üniversitesinden 300 lisans öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma sonuçları; Rusya örnekleminin dissosiyatif belirtiler puanlarının benzer özellikteki Amerika örnekleminde daha yüksek çıktığını göstermiştir. Dissosiyatif belirtilerin yordayıcısı olarak şiddetli travma, çocukluk çağı istismar öyküsü ve korkunç bir olay deneyimi belirtilmiştir. Ayrıca çocukluk çağı istismar öyküsü olan katılımcıların olmayanlara göre yetişkinlikte daha çok travma yaşadıkları da saptanmıştır (Dalenberg ve Palesh, 2004).

Singapur ve Amerika'daki kız üniversite öğrencilerinin cinsel ve fiziksel istismara maruz kalma oranları ve istismar deneyimlerinin karşılaştırılmalı olarak ele alındığı bir çalışmada; Singapurlu kız öğrencilerin aksine Amerikalı kız öğrencilerin cinsel istismara daha çok maruz kaldıkları ve bunu bildirme oranlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bunun yanında Singapurlu kızların daha çok fiziksel istismar yaşadıkları ve sonuçta fiziksel olarak daha çok yaralandıkları saptanmıştır. Çocukluk çağı cinsel istismarı bildiren Singapurlu kız öğrencilerin psikolojik belirti düzeylerinin istismara uğramamışlara ve Amerikalı istismar öyküsü olan kız öğrencilere göre daha fazla olduğu araştırmanın diğer bir sonucudur. Ayrıca çocukluk çağı fiziksel istismar öyküsünde iki örneklem arasında semptomatik olarak önemli bir farklılık bulunmamıştır (Back ve diğerleri, 2003).

Güney Afrika' da çocuk istismarı ve ihmalini Afrikalıların nasıl tanımladığını araştıran bir çalışmada; çocuğa kötü davranılması ile ilgili 17 kategori belirlenmiş ve araştırmaya 181 kişi katılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, Afrikalıların en ciddi çocuğa kötü davranma şekli olarak cinsel istismarı ve çocuk fahişeliğini gördükleri, en önemsiz olarak da çocuğun çalıştırılması ve evsiz bırakılması olduğunu belirttikleri ortaya çıkmıştır (Pierce ve Bozalek, 2004).

Iowa Üniversitesi' nin Çocuk Koruma Ekibi, çocuk istismar ve ihmal ile ilgili 2002'den 2006'ya kadar sürecek bir eğitim programı geliştirmek için Türkiye' de bu konuda uzman kişilerle işbirliği yapmıştır. Çalışmadaki amaçlar, mesleki farkındalığı ve disiplinler arası takım sayısını arttırmak, bölgesel işbirliği sağlamak ve durumu değerlendirmek olarak saptanmıştır. Bunun için; 3570 katılımcıya 180 eğitim etkinliği uygulanmış ve çalışma boyunca disiplinler arası takım sayısının 4'ten 14'e yükseldiği görülmüştür. Disiplinlerarası takımlar kendi kurumlarında da bu tür eğitim etkinliklerine ve konferanslara yer vermişler ve eğitim öncesi süreçle karşılaştırıldığında bu takımların istismar olayını saptayabilme ve değerlendirebilme sayısı beş kat artış göstermiştir. Sonuçta, Türkiye'deki çocuk istismar ve ihmalinin farkında olma ve bunun üstesinden gelme konusunda mesleki tutum ve davranışlar üzerinde kültürel bir eğitim programının olumlu etkilerinin olduğu görülmüştür (Agirtan, 2009).

Olsson ve arkadaşlarının (2000: 1579-1589) , Nikaragua' da kadın ve erkeklerin 19 yaşından önce maruz kaldıkları cinsel istismar oranlarını araştırdıkları çalışmalarına 25-44

yaşlar arasında bulunan 154 erkek ve 213 kadın katılmıştır. Araştırma sonuçları; erkeklerin %20'sinin kadınların ise %26'sının cinsel istismar deneyimi yaşadıklarını, kadınların erkeklere göre iki kat daha fazla tecavüze uğradıklarını, istismar edilen erkeklerin %33'ünün ve kadınların %66'sının aile üyeleri tarafından istismara maruz bırakıldıklarını ve tecavüze uğrayan kadınların uğramayan kadınlara göre daha fazla sayıda seks partnerine sahip olduğunu göstermiştir.

Yakın ilişkilerde çocukluk çağı fiziksel, cinsel istismar ve ihmalin etkisini açıklamak üzere yapılan bir araştırmaya 676' sı istismara uğramış, 520'si normal (kontrol grubu) toplam 1196 kişi alınmıştır. Bu kişilerle iki saatlik bireysel görüşmeler yapılmış, psikolojik değerlendirmelerde bulunulmuş ve çeşitli ölçekler uygulamıştır. Araştırma sonucunda, istismar ve ihmale uğramış erkek ve kadın kurbanlar kontrol grubuna göre birlikte yaşama, terk etme ve boşanma daha fazla görülmüştür. Ayrıca istismar ve ihmal edilmiş kadınların cinsel sadakat ve romantik eşle ilgili olumlu algısı kontrol grubundaki kadınlara göre daha az olduğu saptanmıştır (Colman ve Widom, 2004).

İngiltere' de sosyal sınıf, etnik köken ve yaşanılan yere göre ortaya çıkan sosyal ve kültürel farkların istismarın çeşitli türlerinde rol oynadığı düşünülerek 2869 genç arasında bir araştırma yapılmıştır. Katılımcıların %90' ı sıcak ve sevgi dolu bir aile ortamında büyüdüklerini, %16'sı ise kötü muameleye maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Ciddi anlamda kötü muameleye maruz kalanların %7'si fiziksel istismara, %6'sı duygusal istismara, %11'i cinsel istismara uğramış, %6'sı tıbbi olarak ihmal edilmiş ve %5'i de kimsenin denetiminde olmamıştır (May-Chahal ve Cawson, 2005).

Avustralya' da orta yaş kadınlar üzerinde yapılan bir araştırmada, kadınların %48'i çocukluğunda cinsel istismara maruz kalmadıklarını, %42'si temas içermeyen cinsel istismara maruz kaldıklarını, %36'sı temas içeren cinsel istismar yaşadıklarını ve %7'si de tam cinsel birleşme şeklinde istismar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca tam birleşme şeklinde istismara uğrayan kadınların uğramayanlara göre daha az sayıda çocuk sahibi oldukları da saptanmıştır. Araştırma sonuçları; çocukluğunda cinsel istismara uğramış kadınların partnerleriyle ilişkisinin kısa süreli olduğunu ve cinsel anlamda partnerleriyle seyrek olarak birlikte olduklarını göstermiştir (Dennerstein ve diğerleri, 2004).

Rorty ve arkadaşları (1994), çocukluk çağı fiziksel, cinsel, psikolojik istismar ve istismarın tüm çeşitleriyle yeme bozuklukları arasındaki ilişkiyi incelemek istemişler. Sonuçta; çocukluk çağında yaşanan istismarın tüm türleri ve özellikle psikolojik istismarın kadınlarda yeme bozukluğu oranını arttırdığını bulmuşlar.

Çocukluğunda cinsel ve fiziksel istismara maruz kalmanın ileriki yıllarda okul başarısını etkileyip etkilemediği üzerine yapılan bir araştırmaya 18 ile 21 yaş arasında 1000 kişi katılmıştır. Araştırma sonuçları; çocukluğunda cinsel ve fiziksel istismara maruz kalma oranlarının yüksek olmasının ortaokul başarısını, bir liseden mezun olmayı, üniversiteye girmeyi ve üniversitede derece yapmayı olumsuz olarak etkilediği bulunmuştur. Bu ilişkiler sosyal geçmiş, ailesel ve kişisel faktörler bağlamında ele alınmış (Boden ve diğerleri, 2007).

Bir diğer araştırmada, çocuk istismarı ve ergenlerdeki akıl sağlığı problemleri arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Çocukluk çağında istismara uğramış kızların uğramayan kızlara göre öfke, depresyon, anksiyete ve post-travmatik stres bozuklukları için daha yüksek oranda risk taşıdıkları, erkeklerin ise kızlara göre 2,5 ile 3,5 kat daha fazla depresyon, post-travmatik stres bozukluğu ve içe kapanıklık geliştirdikleri saptanmıştır (Wolfe ve diğerleri, 2001).

Lochner ve arkadaşlarının (2002) yaptığı bir araştırmada, obsesif-kompulsif bozukluğu veya saç yolma hastalığı (trikotillomani) olan bireylerin çocukluklarında istismara uğradıkları ve özellikle duygusal olarak ihmal edildiği saptanmıştır.

Çocukluk çağı fiziksel istismarı, ihmali, 16 yaşından önce tecavüze uğrama ve sarkıntılık gibi değişkenlerle halüsinasyon arasındaki ilişki incelenmek istenmiş ve sonuçta, ihmalin halüsinasyon görmeye, fiziksel istismarın ise dokunsal halüsinasyonlara yol açtığı bulunmuştur. Yaşanan birçok istismar çeşidinin görsel, işitsel ve dokunsal olmak üzere üç halüsinasyon türünün de görülme oranını arttırmakta olduğu araştırma bulguları arasındadır (Shevlin ve diğerleri, 2007).

Çocukluk çağında yaşanan psikolojik istismar ve diğer olumsuz yaşantılar ile yetişkinlikte oluşan major depresyon ve intihar etme davranışları arasındaki ilişkinin

incelendiği bir araştırmada aile tarafından yapılan psikolojik istismarın; ihmal, antipati, rol çatışması, disiplin, denetim, fiziksel ve cinsel istismar gibi yedi ailesel davranışla ilişkili olduğu fakat en çok antipati, ihmal ve cinsel istismar ile ilişkili olduğu belirtilmiştir. Araştırmanın sonucunda, çocukluğunda psikolojik istismar yaşayan bireylerin yetişkinlik dönemlerinde yüksek oranlarda kronik ve tekrarlayan depresyon ve intihar davranışları gösterdikleri tespit edilmiştir (Bifulco ve diğerleri, 2002).

Chapple ve arkadaşlarının (2005) çocuk ihmalinin kendini kontrol etme ve akranları tarafından reddedilme etkisini araştırdıkları boylamsal çalışmada, ihmal edilen ve özellikle fiziksel istismara uğrayan çocukların akranları tarafından reddedildikleri ve ergenlik döneminde daha çok şiddete başvurdıklarını saptamışlardır.

2.2. KENDİLİK ALGISI

2.2.1. Kendilik Kavramı

Kendilik kavramı psikolojik yapılar içinde kuramsal ve deneysel olarak ilgi gören yapılardan biridir. Bir insanın kendisini ve çevresini algılayış tarzının, onun genel tutumunu ve davranışlarını yüksek oranda etkilediği dikkati çekmiştir. Benlik ve öz kavramı olarak da adlandırılan kendilik, bireyin kendi kişiliğine ilişkin kanıları ve kendini görüş tarzı olarak tanımlanabilir (Baymur, 1994: 264).

Kendilik (benlik), iletişim süreci içinde insanın kendi içinden çıkıp, diğerlerinin gözüyle kendine bakabilmesidir. Sadece kendine değil, başkalarına da başkalarının gözüyle bakabilmesidir (Cüceloğlu, 2005: 99). Kişinin kendini tanımlamak için kullandığı dil, kendilik kavramıdır (Gage ve Berliner, 1975: 32).

Mead’ e göre kendilik kavramı, kişinin, kendisiyle ilgili tutum, inanç ve değerlendirmeleri, “kendilik bilinci” ise, başkalarının bize karşı takındığı tavrı, kendimize karşı takınmamız tarzında bir davranıştır (Mead, 1934’ten aktaran Argun, 2005: 51). Kendilik algısı “kişinin kendisi hakkında sahip olduğu inançların toplamı, başka bir ifadeyle “ben kimim” sorusunun cevabıdır (Taylor ve diğerleri, 2006: 97).

Rosenberg (1989) kendilik algısını, bireyin kendisi ile ilgili duygu ve düşüncelerinin bütünü olarak tanımlamaktadır. Brunner ve arkadaşları da, kendilik algısının kişinin psikolojik ve fizyolojik olarak kendisini iyi hissetme durumuyla ilgili olması nedeniyle psikosomatik bir özellik gösterdiğini belirtmişlerdir (Aktaran: Tutar ve diğerleri, 2009: 491).

Kendilik kavramı kişisel, sosyal kendilik ve kendilik idealleri olarak üç gruba ayrılabilir. Kişisel kendilik, kişinin kendisine yönelik algıları; sosyal kendilik, kişinin başkalarının kendisini nasıl algıladığına ilişkin inançlarını, kendilik idealleri ise kişinin nasıl birisi olmak istediğini kapsamaktadır. Bu açıdan bakıldığında kişinin kendisini nasıl algıladığı davranışlarını ve tutumlarını etkilemektedir (Strickland, 2001: 566).

Olumlu kendilik algısına sahip bireylerin özsaygıları, öz güvenleri ve değerlilik duyguları güçlüdür; kişiler arası ilişkilerde, sosyal çevre edinme konusunda başarılıdır; yeni durumlara ve süreçlere uyum düzeyleri yüksektir. Baskın kişilik özellikleri onların sosyal süreçleri daha iyi kullanmasına ve kişisel olarak öne çıkmalarına katkı sağlar. Kendilik algıları olumlu kişiler daha popüler, daha işbirliğine yakın, ısrarcı, konuşkan ve baskın kişilerdir. Çekinik veya ezik olmamaları, yüksek benlik saygıları yeteneklerini güçlendirir. Bu kişilerin özellikle erken yaşlar veya ileriki yaşlarda kendilerine uygulanan baskıya bağlı olarak kendilik algıları olumsuz yönde etkilenir. Kişiliği örselenmiş birinin kendilik değerinin düştüğü, kendine olan saygısının ve özgüveninin azaldığı araştırmalarla ortaya konmuştur. Olumsuz benlik algısına sahip bireyler, bedensel kimliklerini reddetmeye ve kendilerini istenmeyen, değersiz kişiler olarak görme eğilimindedirler, daha sessiz ve içe dönüktürler (Baumeister ve diğerleri, 2003: 1; Gander ve Gardiner, 2001'den aktaran Argun, 2005: 68; Loos ve Alexander, 1997: 351).

2.2.2. Kendilik Algısına Yönelik Kuramsal Bakış Açıları

Kendilik algısı, çok eskiden beri filozofları ve sosyal bilimcileri ilgilendiren bir konudur. Çağdaş psikologlara göre iki farklı baskın görüş vardır. Bir görüşe göre; kendilik algısı sosyal olarak paylaşılan gerçeğe dayanır, diğerlerini algılamayla aynı süreçlerden ortaya çıkar, davranış ve deneyimin kesin yansımaları olarak düşünülür. Diğer görüşe göre

ise; temelde kendilik algısı çarpıtılmıştır, kendine hizmet eder ve sürekli olarak diğerlerinin algıları tarafından savunulandan daha olumludur (John ve Robins, 1994: 206).

Bem'in (1972) ortaya koyduğu kendilik algısı teorisine göre, insanlar nasıl diğer insanlara ait bilgileri onların davranışlarını gözlemleyerek ediniyorlarsa kendi duygu, tutum ve inançlarıyla ilgili bilgiyi de aynı şekilde kendi davranışlarını gözlemleyerek edinmektedirler. Çeşitli durumlarda kendi davranışlarını gözlemler ve bu davranışlarının nedenleri ile ilgili atıfta bulunurlar (Aktaran: Robak, 2001: 529).

Bilişsel yaklaşımlar, kendilik kavramını açıklarken kendilik şemasından söz etmektedir. Kendilik şeması, bireyin geçmiş yaşantılarından gelen ve sosyal yaşantısında kendisiyle ilgili bilgiyi işlemesine rehberlik eden bilişsel bir yapıdır. Kendilik şeması, bireyle ilgili özel durumlardan gelen bilişsel temsilleri içerdiği kadar, bireyin kendisi ve çevresindeki diğerleri tarafından yapılan davranışlarının değerlendirmesi ve tekrar eden sınıflamalardan gelen daha genel temsilleri de içerir. Belirli bir alanda kendilik şemasına sahip olan bireyler, o alanda çabuk ve emin bir şekilde kendileriyle ilgili yargılarda bulunabilirler. Bireyin hem geçmişteki duygu, düşünce ve davranışları hem de gelecekle ilgili tahminleri, kendilikle ilgili bilişsel yapılardan etkilenmektedir. (Markus, 1977: 64; Markus ve diğerleri, 1985: 1494). Bilişsel kurama göre gelişimin ilk aşamalarından itibaren birey, dış dünya ile kendiliğine ilişkin algısına yönelik bazı düzenlilikler aramaktadır. Dolayısıyla dış dünyaya ait herhangi bir bilgi, bireyin kendiliğine ilişkin bir bilgi anlamına gelmektedir. Diğer bir ifadeyle; bireyin dış dünyaya ilişkin işlediği bilişler aynı zamanda kendiliğini algılayışını da şekillendirmektedir (Guidano ve Liotti, 1986).

Davranışsal yaklaşımla oluşturulan bir modelde ise, kendiliğin akademik, sosyal, aile, yeterlilik, fiziksel ve duygulanım boyutlarından oluştuğunu ve birbirleriyle etkileşimli bu boyutların, bünyelerinde genel bir kendilik algısını barındırdığını ortaya koymaktadır. Böylelikle kendilik algısı, teorik açıdan bu boyutların kesişme alanında yer alan bir olgu olmaktadır (Bracken ve Howell, 1991).

Mead'e göre insanlar başkalarının görüşleri çerçevesinde kendilerini tanırlar. İçinde bulundukları sosyal gruptaki bireylerin görüşlerini ya da tüm sosyal grubun genellenmiş görüşlerini baz alarak kendilik algılarını oluşturmaya çalışırlar. Çevrelerinden elde ettikleri

bilgiler bireyin kendisi hakkındaki genellenmiş değerler kavramını oluşturur. Bu kavram kişi hakkında değerlendirme yapan diğer insanların seçilmiş ve ortak yargılarının bireyin benliğini temsil etmesiyle oluşmaktadır (Mead, 1964' ten aktaran Argun, 2005:51).

Rogers (1951: 36) kuramında, bireyin özellikle erken çocukluk döneminde başkalarının değerlendirmelerine bağlı olarak olumlu veya olumsuz bir benlik imajı geliştirdiğinden bahseder. Yeni doğmuş bir bebek kendini ayrı bir varlık olarak henüz ayıramamaktadır. Yaşantılarını hoş, tatmin edici ya da hoş olmayan rahatsız edici olarak değerlendirmektedir. Olumlu algılananlar benliğe ait olarak yer alırken, olumsuz yaşantılar benlik kavramından dışlanır. Çünkü, olumsuz yaşantı deneyimleri bireyin kendisini gerçekleştirmesinden uzaktır. Benliğin gelişmesindeki en önemli özellik, bu kavramın bireyin çevresindeki insanlarla, özellikle onun için önemli olanlarla olan etkileşimin bir sonucu olarak belirmesidir.

Horney (1990)' e göre kötü çocukluk deneyimleri kendilik algısını etkileyebilmektedir. Eğer bir çocuk kötü koşullar içerisinde büyüyorsa potansiyel benlik algısını kaybeder ve onun yerine idealleştirilmiş bir benlik algısı geliştirir. Sonuç olarak, kişi kendi gerçeğine yabancılaşır. İdeal benlik ve gerçek benlik bilinçdışı düzeyde sürekli çatışma yaşar, bu da hayat boyu mücadele edilmesi gereken, kendini küçümseme duygusunu beraberinde getirir.

Araştırmalar kendilik kavramının pasif bir şekilde yapılanmadığını, kendiliğin daha çok kişinin kendisi ile ve kişilerarası olan önemli süreçlere aracılık eden dinamik bir yapı olduğunu göstermektedir (Cantor ve Kihlstrom, 1987' den aktaran: Schunk, 2009: 497).

Olumlu benlik kavramının gelişimi, büyük ölçüde anne, baba, öğretmen ve çocuğun yaşamında önemli yeri olan diğer yetişkinler tarafından etkilenir. Bunun yanı sıra; başarı, dış görünüm, sosyo-ekonomik ve kültürel düzey, çevre ve etnik grup üyeliği gibi faktörlerin etkisinden de söz edilebilir. Çocuklarına karşı sevecen, sıcak ve anlayışlı davranan ailelerin çocukları olumlu bir kendilik kavramı geliştirirken aileleri tarafından fizyolojik ve psiko-sosyal ihtiyaçları yerinde ve zamanında karşılanmayan çocuklar gergin ve huzursuz olacağından olumsuz bir kendilik geliştireceklerdir. Kendilik algısının gelişiminde okulöncesi eğitimden itibaren öğretmenler de önemli bir yer tutar. Katı ve

eleştirici öğretmen tutumları, çocuğu yargılar tarzındaki ifadeler, çocuğun kendini yetersiz hissetmesine ve kendilik algısının olumsuzlaşmasına neden olabilmektedir. Ayrıca bireyin kazandığı başarılar, fiziksel ve zihinsel olarak yeterli olması, üst sosyo-ekonomik düzeyden gelen aileye sahip olması ve çevresiyle olan yaşantılarının algılanış biçiminin olumlu olması çocuğun olumlu bir kendilik kavramı geliştirmesine neden olabilir (Akduman, 2007: 37-38).

2.2.3. Konuyla İlgili Yapılan Çalışmalar

Kendilik algısının gelişiminde çocukluk çağı yaşantılarının ve ebeveyn tutumlarının önemli bir yeri vardır. Bundan yola çıkarak kendilik algısının anne-baba bakımıyla ilişkisinin incelendiği bir çalışmada; kendilik algısı genel olarak, yetenekler ve sosyal ilişkiler boyutlarına ayrılarak ele alınmış ve kızların, yakın ilişkiler ve mizahla ilgili kendilik algısının gelişiminde annenin verdiği bakımı daha önemli görürken; erkeklerin görünüm, ahlak ve yaratıcılıkla ilgili kendilik algısının gelişiminde babanın verdiği bakımı daha önemli gördükleri saptanmıştır. Genel olarak araştırma sonucu; hem kızların hem de erkeklerin annelerini babalarından daha fazla bakım veren kişi olarak gördüklerini ortaya koymuştur (Hopkins ve Klein, 1993).

Şahin ve arkadaşlarının (2009) yaptığı bir çalışmada kişilerarası çatışma çözme yaklaşımlarıyla, kişilerin kendilik algısı ve kontrol odağı arasındaki ilişkiler incelemek istenmiştir. Araştırma sonuçlarında; kendilik algısı ve kontrol odağının, kişilerarası çatışma çözme süreçlerinde benimsenen davranışlarla ilişkili olduğu; kendilik algısı olumlu ve iç kontrol odaklı kişilerin, kişilerarası çatışma çözme süreçlerinde daha etkili ve yapıcı çözümler benimsediği ileri sürülmüştür.

Çocuklarda kendilik algısı ve saldırganlık eğilimleri arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmada; çocukların yaş, cinsiyet, anne- baba öğrenim düzeylerinin kendilik algısı puanlarını farklılaştırdığı ve kendilik algısı yükseldikçe saldırganlık eğilimlerinin azaldığı belirlenmiştir (Akduman ve diğerleri, 2007).

Anne baba tutumlarının çocukların kendilik kavramı üzerine etkisinin araştırıldığı bir çalışmada annelerin tutumu ile çocuğun kendilik kavramının gelişmesi arasında bir

ilişki bulunmasına rağmen babanın tutumu ile bir ilişki bulunamamıştır. Annelerin sıkı disiplin ve geçimsizlik alt boyutlarından aldıkları puanlar arttıkça çocuklarda kaygı ve mutluluk-doyum alt boyutları puanlarının düştüğü araştırma sonucunda bulunmuştur (Adana ve Kutlu, 2009).

Savi'nin (1999: 4) yaptığı bir çalışmada ergenlerin algıladıkları duygusal istismar ile kendilik algıları ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişki incelenmek istenmiştir. Araştırma sonuçları, ergenlerin duygusal istismar düzeyleri yükseldikçe benlik algılarının azaldığını ve kaygı düzeylerinin arttığını göstermiştir.

Bir diğer araştırmada üniversite öğrencilerinin sosyal kaygı düzeyleri ile kendilerini algılama biçimleri arasındaki ilişkiye bakılmış ve bulgulara göre bireylerin kendilerine ilişkin olumsuz değerlendirmeleri onların yüksek sosyal kaygıları ile ilişkili olduğu, iki değişkenin cinsiyete göre farklılık göstermediği ortaya konmuştur (Mercan, 2009: 18).

Diyet yapan ve yapmayan ergenlerde beden imajı, kendilik algısı ve beden kitle indeksi ilişkisinin araştırıldığı bir çalışmada; diyet yapmayanların fiziksel görünüm ve genel kendilik değeri alanlarında daha olumlu kendilik algısına sahip oldukları, fazla ya da düşük kilolu olmaktan çok, daha zayıf olma ideali olanlarda beden imajı doyumunun daha düşük ve beden imajından doyum sağlayanların olumlu kendilik algılarının yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca beden kitle indeksi ve beden imajı doyumsuzluğunun aksine kendilik algısıyla ilgili alt ölçekler, diyeti yordayan etkenler olarak saptanmıştır (Örsel ve diğerleri, 2004).

Yapılan bir diğer çalışmada, depresyon tanısı konan kişilerde depresyon, kişilerarası tarz, kendilik algısı ve öfke arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. Çalışmaya, 64 depresyon hastası ve depresyonda olmayan 71 normal birey katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; depresyon tanısı almış bireylerin, normal bireylere göre; kendilik algılarının daha düşük olduğu, kişilerarası tarzlarının daha olumsuz olduğu ve daha fazla öfke yaşantılarının olduğu görülmüştür (Koç, 2008: 118).

Anne baba ve öğretmenlerin öğrenilmiş güçlülüğü ile okulöncesi çocuklarının duygusal davranışsal güçlülüğü ve kendilik algısı arasındaki ilişki incelendiği bir

çalışmada çocukların duygusal davranışsal güçlülüğü ile kendilik algısı arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğu; hobileri, üstlendikleri sorumlulukları, olumlu özellikleri ve başarılı oldukları aktiviteleri arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılıkların olduğu belirlenmiştir (Argun, 2005: 160-162).

Çocuklukta ve ergenlikteki kendilik kavramına etki eden değişkenlerin araştırıldığı bir çalışmada, yaş ve ırkın çocuk ve ergenin kendilik kavramının gelişmesini etkilediği, cinsiyetin ise böyle bir etki göstermediği bulunmuştur (Crain, 1994).

Çevresindeki insanların bireyi değerlendirme biçimlerinin bireyin kendilik algısı gelişimine olan etkilerinin incelendiği diğer bir çalışmada çevresi tarafından olumlu değerlendirilen çocukların benlik tasarımlarının olumsuz değerlendirilenlere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu; benlik tasarımlarının olumsuz değerlendirmeler karşısında giderek düştüğü belirlenmiştir (Hevitt ve Goldman, 1974).

Raschle ve Raschle'nin (1979) yaptıkları bir çalışmada aile yapısı, aile içi çatışmalar ve çocuğun oluşturduğu kendilik kavramı arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde, çocuğun içinde bulunduğu aile yapısının (ebeveynleri boşanmış, tek ebeveynli ve yeniden evlenmiş) çocuğun kendilik değerini direkt olarak etkilemediği ancak, ailesiyle ilişkisinde çatışma yaşayan çocuğun kendilik değerinin düştüğü görülmüştür.

Yapılan bir diğer çalışmada, öğretmenlerine ve annelerine karşı ilgisiz davranan öğrencilerin kendilik değerleri ve sosyal yetenekleri diğer öğrencilere göre daha düşük bulunmuştur. Araştırmada ayrıca boşanmış ailelerin çocuklarının kendilik değerlerinin ebeveynleri bir arada olan ailelerin çocuklarına göre daha olumsuz etkilendiği belirlenmiştir (Parish ve Parish, 1991).

Harter (1986), yaptığı bir çalışmada çocukların ve ergenlerin kendilik değerleriyle duygu durumları arasında bir ilişki olup olmadığına bakmış ve iki değişken arasında ilişki olduğunu belirlemiştir. Kendini ve sahip olduğu özellikleri beğenen bireylerin, kendisini neşeli olarak tanımlayan çocuk ve ergenlerin, depresif olarak tanımlayanlara göre yaptıkları uğraşlarında daha fazla enerji gösterdikleri, benlik değeri yüksek olanların

neşeli bir kişilik özelliğine sahip olduğu ve düşük kendilik değerine sahip olanların ise duygusal açıdan depresif özellikler gösterdikleri gözlenmiştir (Harter, 1986' dan aktaran Argun, 2005: 89).

Yunanistan'da yaşları sekiz ile on iki arasında değişen yüz seksen bir katılımcıyla, akran istismarının temel karakteristik özelliklerinin, denetim odağı ve kendilikle ilişkisinin incelediği bir çalışma yapılmıştır. Araştırma sonuçları, yalnızca akran istismarına maruz kalan öğrenci oranının %18.8, akran istismarını uygulayanların oranının %10.5, hem akran istismarını uygulayan hem de akran istismarına maruz kalan öğrenci oranının %18.2 olduğunu, akran istismarına maruz kalmanın yaşa bağlı olarak bir farklılık oluşturmadığını saptamıştır. Bunlara ek olarak, hem kurban hem de istismarcı statüsünde olan çocukların kendileri ve başka insanlar hakkındaki düşüncelerinin olumsuz olduğunu, başkalarını yönlendirme yoluna gittiklerini ve iç kontrol odaklarının düşük olduğunu ortaya koymuştur (Andreou, 2000).

Marsh ve arkadaşları (2001); liseli öğrenciler ile yaptıkları boylamsal bir çalışmada, akran istismarına hedef olmanın, bir grup çocuk için uzun bir süre devam ettiğini, akran istismarı kurbanlarının genel olarak düşük benlik algısına sahip olduğunu ve istismara maruz kaldıkları süreçte benlik algılarının daha da olumsuzlaştığını belirtmişlerdir.

Gelişimsel koordinasyon bozukluğu olan ve olmayan çocuklarda akran istismarı ve kendilik değerlerini karşılaştırmak amacıyla yapılan çalışmaya 7-11 yaş aralığındaki seksen altı çocuk katılmıştır. Araştırma sonucunda; iki grup arasında kendilik algısı ve akran istismarı puanları açısından anlamlı bir farklılık olmadığı, bununla birlikte gelişimsel koordinasyon problemi olan çocukların kendilik algısı ve akran istismarı puanları arasında negatif bir korelasyon olduğu saptanmıştır (Piek ve diğerleri, 2005).

2.3. BOYUN EĞİCİ DAVRANIŞLAR

2.3.1. Boyun Eğici Davranış Kavramı

Boyun eğme; bir otoritenin koyduğu kurallara veya verdiği emirlere uygun hareket etmeyi içerir. Psikoloji alanında bu terim daha çok kişinin değer yargılarını, kanılarını, düşüncelerini, vb. otoritenin gösterdiği yönde değiştirmesi anlamında kullanılır. Bu, söz konusu kişinin istenen değişikliği benimsediği anlamına gelmez; sadece, otoritenin beklentilerine uyduğu anlamına gelir. Otoriteye boyun eğen kişi, istemese bile başkalarına doğrudan zarar verebilecek boyutta davranışlar sergileyebilir (Budak, 2003: 154).

Boyun eğici davranış diğer bir deyişle itaat; başkalarını kırmamaya, incitmemeye özen gösteren, herkesi memnun etmeye çalışan, iyiliksever olma eğilimli olan, aşırı verici, hayır diyemeyen, evet demeye eğilimli, hoşlanmadığı durumları ifade etmekte zorlanan, öfkelerini göstermekte zorluk çeken, sürekli onaylanma gereksinimi duyan, düşüncelerini ve haklarını savunamayan vb. davranışlarla gözlenebilen bir kişilik özellikleri kümesidir (Gilbert ve Allan, 1994: 295).

Boyun eğici davranış özelliğine sahip olan bireyler, kendilerini değersiz ve önemsiz görmekte, farklı düşüncelerini özgürce ifade edememekte ve “hayır” demekte zorlanmaktadırlar. Başkaları, kendilerini aşağıladığı ya da suçladığı zaman kendilerini savunamazlar, haklarını arayamazlar. İçlerinden gelmediği halde başkalarına yakınlık göstermeye çalışırlar, önemsiz hataları yüzünden sürekli özür dilerler. Olumsuz duygularını asla karşı tarafa söylemezler. Ayrıca bu bireyler liderlik davranışı gösteremeyip kolayca girişimde bulunamazlar, kendilerine olan güvenleri düşüktür, sorumluluk almaktan ve değişikliklerden kaçınırlar (Gilbert ve diğerleri, 1994; Arslan Özkan ve Özen, 2008: 53).

Adler’e göre boyun eğen kişi; başkalarının koyduğu yasa ve kurallara göre yaşayan, içleri bir çeşit uşaklık duygusuyla dolu insanlardır. Bu kişiler dış görünüşlerinden de tanınabilirler; biraz kambur duruşları olan, biraz daha bellerini bükme için hep hazırda bekleyen , karşısındakinin sözlerine dikkatle kulak veren ama işittikleri üzerinde sonradan

düşünüp taşınmak için değil söylenilene peki demek ve istenileni yerine getirmek için bunu yapan tiplerdir (Adler, 2002: 264).

Sosyal Sıralama Kuramı (Social Ranking Theory) çerçevesinde değerlendirilen boyun eğicilik kavramında, birey kendisini sosyal destek sistemi içerisinde yer alan kimselerden daha aşağıda, ikinci sırada olarak algılamaktadır (Yıldırım & Ergene, 2003: 226). Sosyal Başatlık Kuramı (Social Dominance Theory)' na göre ise, kendilerini bir şekilde diğerlerinden alt statüde gören ve utandırılmaktan korkan kişiler muhtemelen boyun eğici davranışlar sergilerler ve bazı sosyal durumlarda bastırılmışlık hissederken, kendini diğerleriyle eşit ya da üstün gören kişiler sosyal olarak bastırılmışlık hissetmezler (Gilbert ve Allan, 1994: 297).

Kişinin boyun eğici davranışlar geliştirmesinde çevresel faktörlerin kalıtıma (%18) göre daha önemli bir belirleyici olduğu bilinmektedir. Bu çevresel faktörler; bireyin çocukluk çağında içinde yetiştiği aile ortamı, sosyal çevresi ve bununla ilgili algıları olabilir (Tekin ve Filiz, 2008: 29).

Boyun eğme davranışının ortaya çıkma sürecinde üç faktör etkilidir.

1. Bireyin boyun eğmesini, diğer bireylerin yapılacak en doğru şey gibi (iletişimsel etki) göstermesidir. Bazı kültürlerde otoriteye koşulsuz boyun eğme istenilen, beğenilen bir özellik olarak küçüklükten itibaren çocuklara öğretilir. Seligman'ın “öğrenilmiş çaresizlik kuramı” nda tanımlandığı gibi, çocukluktan itibaren yaşanan stres ve şiddete maruz kalan organizmalar tepkisizlik içeren bir davranış geliştirirler ve sonuç olarak bu kişiler daha çok boyun eğici davranış sergilerler (Cüceloğlu, 1992: 536; Güneş, 2004: 6).
2. Bireyin diğerleri tarafından reddedilmemek ve onaylanmak amacıyla (normatif etki) boyun eğmesidir.
3. Sosyal normların sorgulanmadan (bilinçsiz uyum) kabul edilmesidir (Aronson ve diğerleri, 1997: 299, 308).

Boyun eğici davranışlar kültürlerden etkilenmektedir. Örneğin Doğu kültürlerinde kişiler arası ilişkilerde boyun eğici davranışlar batı kültürlerine göre daha çok gözlenir. Doğu kültüründe, başkalarını dikkate alma, güçlü ilişkilerin kurulması, kişinin kendisini

başka insanlara adapte etmesi sadece kişinin değerleri değildir, bunlar aynı zamanda toplum tarafından istenen davranışlardır. Yakınlık, desteklenmek ve bağımlılık gibi davranışlar doğu kültüründe kabul görürken bu davranışlar batı kültüründe sağlıklı bir durum olarak algılanmaktadır. Ağırlıklı olarak, Doğu kültürünün egemen olduğu bir toplum olan Türkiye’ de de saygı ile itaat kavramlarının karıştırıldığı, anne babaların çocuklarından, yönetenlerin yönetilenlerden, öğretmenlerin öğrencilerinden, büyüklerin küçüklerden saygı adına boyun eğici davranışlar istedikleri gözlenmektedir (Türküm, 2005: 620; Yıldırım ve Ergene, 2003: 226).

Bireyin boyun eğme davranışını açıklama konusunda içsel faktörlerden çok dışsal faktörlerin etkili olduğunu öne süren davranışçı yönelimli görüşler, boyun eğme davranışlarında ödül, ceza ve tehditlerin etkili olduğunu savunurlar (Freedman ve diğerleri, 1993: 478).

Boyun eğme davranışının ortaya çıkmasında modelden öğrenme ve taklidin de etkili olduğunu öne süren görüşler vardır; başka birçok davranışta olduğu gibi birey, bir başkasının yaptığını gördüğü davranışı yapmak eğilimindedir. Bryan ve Test (1967) ve Grusec (1970)’e göre birey başkasını uymacı davranışlarına tanık olursa, başka türlü olabileceğinden daha çok uymacı olmak eğilimindedir (Freedman ve diğerleri, 1993: 478).

Adorno (1950), Otoriteriyen kişilik kuramı bağlamında boyun eğici davranışa psikodinamik süreç kaynaklı bir açıklama getirerek, otoriter ve katı aile tutumunun çocuk ve aile arasında çözülemez çatışmalara neden olabileceğini ve bu çatışmayı çözmek için çocuğun bir yetişkin olduğunda otoriteye boyun eğeceğini ve ayrıca boyun eğmeyenler karşı hoşgörüsüz davranacağını belirtmiştir (Pratto ve diğerleri, 1994: 744).

Öğrenilmiş davranışlarımızın çoğu çocukluk çağından kaynaklanır. Duygularımızın, sevgilerimizin nasıl olacağına, sorunların nasıl çözüleceğini, başkalarıyla iletişim biçimimizi yakın çevremizden öğreniriz. Bunların çoğu bilinçdışıdır. Bu bilinçdışı olan öğrenilmiş davranışlar, boyun eğme, özdeşleşme, benimseme süreçleriyle kişiliğin oluşmasında rol oynar. Boyun eğme biçiminde yapılan davranışlarda temel etken korkudur; cezalandırılmaktan ya da eleştirilmekten korktuğu için, kişi, istemediği halde öyle davranır (Köknel, 1998:74).

2.3.2. Konuyla İlgili Yapılan Araştırmalar

Boyun eğici davranışlarla ilgili yapılan çalışmalarda genellikle bu davranışların depresyon belirtileriyle ve diğer bazı ruhsal bozukluklarla ilişkileri incelenmiştir.

Gilbert ve arkadaşlarının (2003) yaptıkları bir çalışmada, çocukluk çağında gösterilen boyun eğici davranışların korkuya dayandığı ve atılganlığı engellediği vurgulanarak boyun eğici davranışların depresyonun anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur.

Boyun eğici davranışlar sergileyen kişilerin kendi becerilerini, görüş ve inançlarını başkaları ile kıyaslayarak kendisi hakkında bilgi edinmeye çalıştığı ifade edilmektedir. Bundan yola çıkılarak yapılan bir çalışmada depresyonlu hastalar ve normal insanlar karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Sonuçta, depresyon düzeyi arttıkça boyun eğici davranışların ve olumsuz sosyal karşılaştırmanın da arttığı saptanmıştır. (O'Connor ve diğerleri, 2002: 23).

Yeme bozukluğu olan kişilerde sosyal karşılaştırma ve boyun eğici davranışların araştırıldığı bir çalışmada, 101 yeme bozukluğu olan kişi ile 101 normal kişi karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Araştırma sonucunda, yeme bozukluğu olanların normal kişilere göre daha fazla boyun eğici davranış gösterdikleri ve olumsuz sosyal karşılaştırma yaptıkları bulunmuştur (Trop ve diğerleri, 2003).

Başat ve boyun eğici davranışların cinsiyetler açısından irdelendiği bir araştırmada, erkeklerin daha başat davranışlar sergiledikleri, kadınların ise daha boyun eğici davrandıkları saptanmıştır (McCreary ve Rhodes, 2001).

Depresyon, boyun eğici davranışlar ve olumsuz otomatik düşüncelerin obez ve normal kiloda olan ergenler üzerinde karşılaştırmalı olarak incelendiği bir araştırmada; obezlerin depresyon puanları normal kilodakilere göre daha yüksek çıkarken boyun eğici davranışlar ve olumsuz otomatik düşünceler açısından obezler ve normal kiloda olanlar arasında herhangi bir farklılık bulunmamıştır (Odacı, 2007a).

Yine boyun eğici davranışlar ve olumsuz otomatik düşünceler açısından kız ve erkekler arasında fark olup olmadığının araştırıldığı diğer bir çalışmada, ergenlik çağındaki erkeklerin kızlara göre daha fazla boyun eğici davranışlar sergiledikleri saptanmıştır (Odacı, 2007b).

Hünler ve Gençöz (2003)' ün yaptıkları bir çalışmada boyun eğici davranışların evlilik doyumu üzerindeki etkileri incelenmek istenmiştir. Araştırmaya çocuklarından en az biri üniversite öğrencisi olan 92 evli çift katılmıştır. Elde edilen verilere göre, çiftlerin boyun eğici davranışlarındaki artışlar algılanan problem çözme becerilerinin düşmesine, bunun da evlilik doyumlarının azalmasına neden olduğu saptanmıştır.

Tıp fakültesi öğrencilerinde boyun eğici davranışların şiddetle ilişkisinin incelendiği diğer bir çalışmada, erkeklerin daha fazla boyun eğici davranışlar gösterdikleri, aile geliri, anne-babanın eğitim düzeyi düşük olan ve anne-baba arasında fiziksel şiddet olan ailelerin çocuklarının daha fazla boyun eğici davranışlar sergiledikleri belirlenmiştir (Kaya ve diğerleri, 2004).

Çözüm odaklı kısa süreli terapi uygulamasının alt sosyo ekonomik düzeydeki kadınların geleceğe umut ile bakabilme ve boyun eğici davranış düzeylerine olumlu etkisinin araştırıldığı bir başka çalışmada bir grup yetişkin kadına birtakım testler uygulanmış, ardından katılımcılar çözüm odaklı kısa süreli terapiye alınmışlardır. Son olarak, katılımcılara yine aynı testlerle son test uygulaması yapılmıştır. Elde edilen bulgular ışığında; çözüm odaklı kısa terapi ile alt sosyo ekonomik seviyeden gelen kadınların hayata daha umutla bakabildikleri ve boyun eğici davranışlarının azaldığı görülmüştür (Köktuna, 2007: 6).

Boyun eğici davranışlar ile depresyon arasındaki ilişkinin incelendiği bir diğer çalışmada, depresyon kategorik düzeyi yükseldikçe, boyun eğici davranış düzeyinde de oldukça anlamlı biçimde yükselme olduğu tespit edilmiştir (Tuzcuoğlu ve Korkmaz, 2001).

Öngen'in (2006) yaptığı çalışmada ergenlerin kendini değerlendirme, boyun eğici davranışlar ve depresyon ilişkilerine bakılmıştır. Sonuçta, lise ve üniversite öğrencilerinin başkalarına bakarak kendilerini değerlendirmelerinin ve boyun eğici davranışlarının depresyonun yordayıcısı olarak ortaya konmuştur.

Lise son sınıf öğrencileri ile yapılan bir çalışmada sınav kaygısının, algılanan desteğin ve boyun eğici davranışların akademik başarı üzerine etkisine bakılmış, lise son sınıf öğrencilerinin sınav kaygısı, ailelerinden ve öğretmenlerinden aldıkları destek ve boyun eğici davranış değişkenlerinin, öğrencilerin akademik başarılarını manidar olarak yordadığı gözlenmiştir (Yıldırım & Ergene, 2003).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın yöntemine, araştırma grubuna, veri toplama araçlarına, verilerin nasıl toplandığına ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntemlere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı örselenme yaşantıları ile kendilik algıları ve boyun eğici davranışlar arasındaki ilişkiyi inceleyen ilişkisel araştırma türünde bir çalışmadır.

Eğitim alanında yapılan araştırmalar sadece durumları ya da olayları betimlemezler. Değişkenler arasındaki olası ilişkiler araştırılarak olguların daha iyi anlaşılması, aralarındaki ilişkilerin belirlenmesi ve araştırmacının tahminde bulunması sağlanır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2008: 22). İlişkisel araştırma türünde, iki veya daha çok sayıdaki değişken arasındaki birlikte değişim varlığı ve/veya derecesi belirlenir. İlişki aramadaki betimlemeler var olanın belli standartlara uyan ölçülerini bulmaya çalışmaktan çok, birey, nesne vb. durumlar arası ayrımların belirlenebilmesi amacına dönüktür (Karasar, 2008: 81).

3.2. Araştırma Grubu

Araştırma grubu, 2009-2010 eğitim öğretim yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesinin çeşitli bölümlerinden seçkisiz örnekleme yöntemiyle seçilen 646 öğrenciden oluşmaktadır. Seçkisiz örnekleme, örneklemede temel alınan birimlerin örneklem için seçilme olasılıklarının eşit olması durumunda kullanılan bir durumdur (Büyüköztürk ve diğerleri, 2008: 84). Ardından ölçekler değerlendirilmiş, eksik doldurulanlar elenmiş ve 646 kişilik örneklem sayısına ulaşılmıştır. Katılımcıların 277'si

erkek, 369'u bayandır. Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerine ilişkin bazı demografik bilgiler tanımlayıcı istatistik bilgilerinin özetlendiği bulgular kısmında yer almaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın amacına uygun olarak veri toplamak için; Kişisel Bilgi Formu (KBF), Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği (ÇÖYÖ), Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği (BEDÖ) ve Sosyal Karşılaştırma Ölçeği (SKÖ) uygulanmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu (KBF):

Katılımcıların demografik özelliklerini tespit etmek amacıyla araştırmacı tarafından 'Kişisel Bilgi Formu' oluşturulmuştur. Formda katılımcının yaşı, cinsiyeti, öğrenim gördüğü bölümü, kaçınıcı sınıf olduğu, gerçek doğum sırası gibi sorular yer almaktadır.

3.3.2. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği (ÇÖYÖ):

Bernstein ve arkadaşları (1994) tarafından hazırlanan ölçek, 18 yaşından önceki örselenme yaşantılarını taramaya yönelik geliştirilmiştir. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması madde bağımlısı bir grupla yapılmış olup ölçeğin fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal olmak üzere dört alt ölçeğinin olduğu belirlenmiştir. Bu araştırmada ölçeğin Cronbach alfa katsayıları 0.79 ve 0.94 arasında bulunmuş, geçerlik ve güvenirliği yüksek olarak saptanmıştır (Aslan ve Alparslan 1999). Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Aslan ve Alparslan(1999) tarafından yapılmıştır. Geçerlik ve güvenirlik çalışmasında test güvenirliği 0.96, alt ölçeklerin ki ise 0.94-0.96 olarak saptanmıştır. Ölçek 40 maddeden oluşup puanlaması "hiçbir zaman", nadiren", "bazen", "sıklıkla" ve "çok sık" yanıtlarına karşılık gelen 1-5 arası likert tipi değerlendirme ile yapılmıştır. Alınan toplam puan 40- 200 arasında değişebilir. Yüksek puanlar çocukluk çağı örselenme yaşantılarının sıklığına işaret eder. Üç alt ölçeği vardır:

- a) Duygusal Kötüye Kullanım ve Duygusal İhmal (DKK-Dİ) : 19 maddedir ve alınan puan 19–95 arasında değişir.
- b) Fiziksel Kötüye Kullanım (FKK) : 16 maddedir ve alınan puan 16–80 arasında değişebilir.

c) Cinsel Kötüye Kullanım (CKK) : 5 maddedir ve alınan puan 5–25 arasında değişebilir (Aslan ve Alparslan, 1999).

3.3.3. Sosyal Karşılaştırma Ölçeği (SKÖ)

Sosyal Karşılaştırma Ölçeği, kişinin başkaları ile kıyaslandığında kendini çeşitli boyutlarda nasıl gördüğüne ilişkin algılarını belirlemeye yönelik bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Gilbert, Allan ve Trent (1991) tarafından geliştirilen ölçek iki kutuplu 5 özellikten oluşmaktadır. Türkçe formu Şahin ve Şahin (1992) tarafından geliştirilmiş ve başarılı-başarısız özelliği eklenerek 6 maddelik form elde edilmiştir (Aktaran: Savaşır ve Şahin, 1997). Geliştirilen bu ölçek bir çalışmada kullanılmış ve depresif belirtileri yüksek ve düşük olan grupları başarılı bir şekilde ayırt edebildiği görülmüştür. Daha sonra Şahin, Durak ve Şahin (1993) tarafından boyut sayısı artırılarak şu anda kullanılan 18 maddelik form elde edilmiştir. 6'lı Likert tarzında puanlanan bir ölçektir. Yüksek puanlar olumlu benlik şemasına, düşük puanlar ise olumsuz benlik şemasına işaret etmektedir. Ölçeğin orijinalinden elde edilen Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .87 olarak belirtilmektedir. Beck Depresyon envanteri ile korelasyonu ise $r = -.66$ olarak bulunmuştur. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanmış formu kullanılarak Şahin ve Durak (1993) tarafından 501 banka çalışanıyla yapılan bir araştırmada, Cronbach Alfa değeri .89 olarak bulunmuştur. Sosyal Karşılaştırma Ölçeğinin, Beck Depresyon Envanteri ile korelasyonu -.19, Kısa Semptom Envanterinin alt ölçekleri ile korelasyonlarının .14 ile -.34 arasında değiştiği görülmüştür (Savaşır ve Şahin, 1997: 891-892).

3.3.4. Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği (BEDÖ):

Gilbert ve Allan (1994) tarafından geliştirilen ölçek depresyonla ilişkili boyun eğici sosyal davranışları ölçmek amacıyla oluşturulmuş bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Türkçe formu Şahin ve Şahin (1992) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 16 maddeden oluşup bireyin kendi kendine yanıtlayabildiği, uygulanması kolay bir ölçektir. Her maddede sözü edilen davranışların kişiyi ne kadar iyi tanımladığı sorulmaktadır. Yanıtların “Hiç tanımlamıyor”, “Biraz tanımlıyor”, “Oldukça tanımlıyor”, “İyi tanımlıyor” ve “Çok iyi tanımlıyor” seçeneklerine göre verilmesi istenmektedir. Maddeler 1-5 arasında, 5'li Likert tipi puanlama esasına göre değerlendirilir. Ölçekten en düşük 16, en yüksek 80 puan

alınabilir. Yüksek puanlar, daha fazla boyun eğici davranışa işaret eder. Ölçeğin orijinalinden elde edilen Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .89 olarak belirtilmektedir. Dört ay ara ile yapılan ile yapılan ikinci uygulama sonucu test-tekrar test güvenirlik katsayısı .84 olarak bulunmuştur. Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği'nin Beck Depresyon Envanteri ile korelasyonu .66, Sosyotropi Ölçeği ile korelasyonu .65, Otonomi Ölçeği ile korelasyonu .06, Sosyal Karşılaştırma Ölçeği ile Korelasyonu .50 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Türkçe' ye uyarlanmış formu toplam 560 lise ve üniversite öğrencisiyle yapılan bir araştırmada Cronbach Alfa değeri .74 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Beck Depresyon Envanteri ile korelasyonu .32, Sosyoterapi Ölçeği ile .36 , Otonomi Ölçeği ile korelasyonu -.05'tir. Şahin ve Durak tarafından 627 üniversite öğrencisi ile yapılan bir başka çalışmada, Kısa Semptom Envanterinin alt ölçekleri ile BEDÖ'nin korelasyonlarının .16 ile .42 arasında değiştiği, ölçeğin strese yatkın olan ve olmayan grupları ayırt edebildiği görülmüştür (Savaşır ve Şahin, 1997: 487-488).

3.4. Araştırmanın İşlem Yolu

Kişisel Bilgi Formu, Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği, Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği ve Sosyal Karşılaştırma Ölçeği araştırmacı tarafından öğrencilere gruplar halinde sınıf ortamında uygulanmıştır. Tüm ölçekler için uygulama süresi yaklaşık olarak 40 dakika sürmüştür. Toplanan bilgiler bilgisayarda uygun istatistiksel işlemlerin yapılması için hazır hale getirilmiştir.

3.5. Araştırmada Kullanılan Veri Analiz Teknikleri

İstatistiksel analizler için SPSS (Statistical Packet for Social Sciences-Sosyal Bilimler için İstatistik Paket Programı) kullanılmıştır.

Araştırma verilerinin analizinde; öğrencilerin çocukluk çağı örselenme yaşantıları alt boyutları ile kendilik algısı ve boyun eğici davranışlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek üzere *Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi*, çocukluk çağı örselenme yaşantıları alt boyutlarının kendilik algısını ve boyun eğici davranışları yordama da anlamlı katkıları bulunup bulunmadığını belirlemek için *Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi*, çocukluk çağı örselenme yaşantıları alt boyutlarının

cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere *bağımsız grup t testi*, gerçek doğum sırası değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere *tek yönlü varyans analizi (ANOVA) teknikleri* kullanılmıştır.

Elde edilen veriler bilgisayar ortamında “SPSS for Windows ver: 15.00” programında zmlenmiş, manidarlıklar .05 düzeyinde sınanmış, diğer manidarlık düzeyleri ayrıca belirtilmiş ve bulgular araştırmanın amaçlarına uygun olarak tablolar halinde sunulmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmada ele alınan amaçlar doğrultusunda toplanan verilerin istatistiksel çözümlemeleri sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

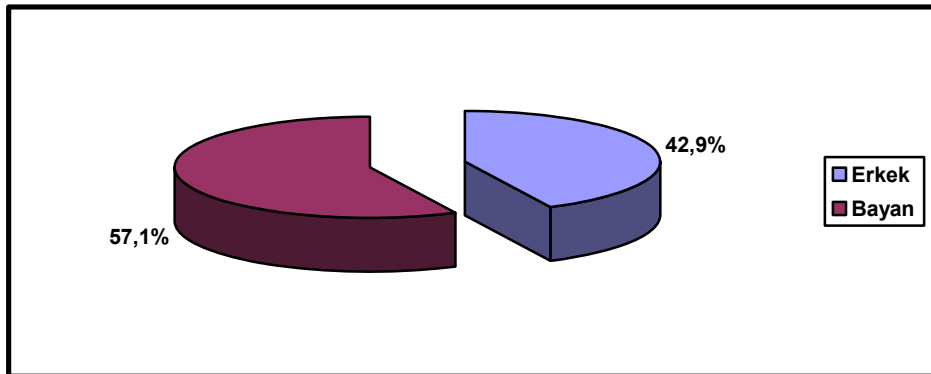
4.1. Tanımlayıcı bulgular

Elde edilen veriler öncelikle tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda aşağıda katılımcıların sosyo-demografik özellikleri ile ilgili tanımlayıcı istatistik analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3: Cinsiyete İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Frekans	Yüzde (%)
Erkek	277	42,9
Bayan	369	57,1
Toplam	646	100

Grafik 1: Cinsiyete İlişkin Şekil Grafiği

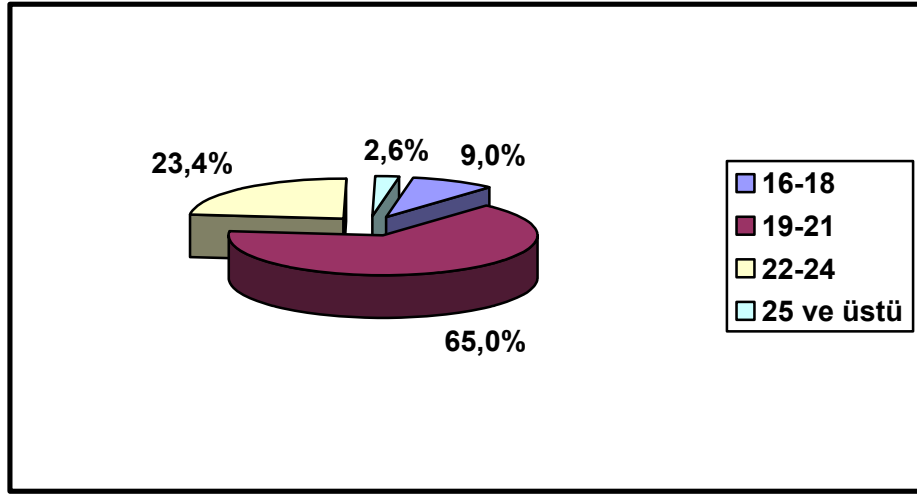

Araştırma grubu, 369'u (% 57,1) bayan ve 277'i (% 42,9) erkek olmak üzere toplam 646 öğrenciden oluşmaktadır.

Tablo 4: Yaşa İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Frekans	Yüzde (%)
16-18	58	9
19-21	420	65
22-24	151	23,4
25 ve üstü	17	2,6
Toplam	646	100

Grafik 2: Yaş Değişkenine İlişkin Şekil Grafiği

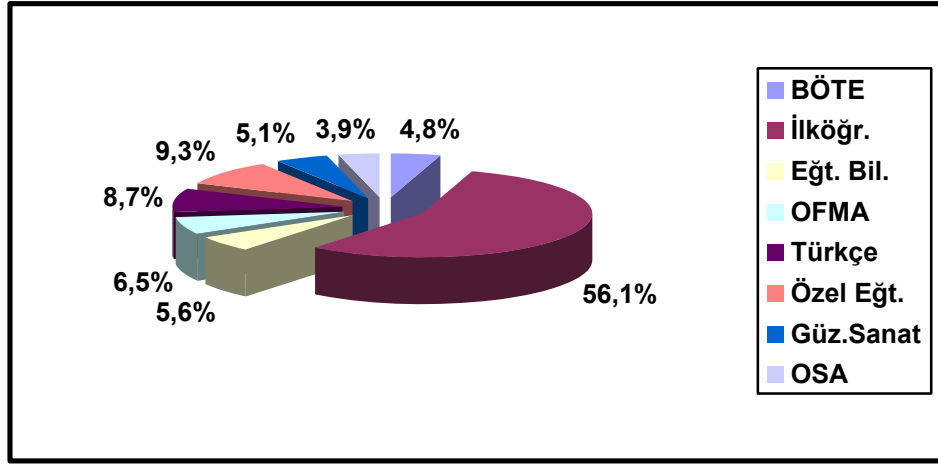

Öğrencilerin yaş dağılımları; 16-18 yaş aralığında 58 (%9) kişi, 19-21 yaş aralığında 420 (%65) kişi, 22-24 yaş aralığında 151 (%23,4) kişi ve 25 yaş ve üstünde olan 17 (%2,6) kişi şeklindedir.

Tablo 5: Öğrenim Gördükleri Bölüme İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Frekans	Yüzde (%)
BÖTE	31	4,8
İlköğretim	363	56,2
Eğitim Bilimleri	36	5,6
OFMA	42	6,5
Türkçe	56	8,7
Özel Eğitim	60	9,3
Güzel Sanatlar	33	5,1
OSA	25	3,9
Toplam	646	100

Grafik 3: Öğrenim Gördükleri Bölüme İlişkin Şekil Grafiği

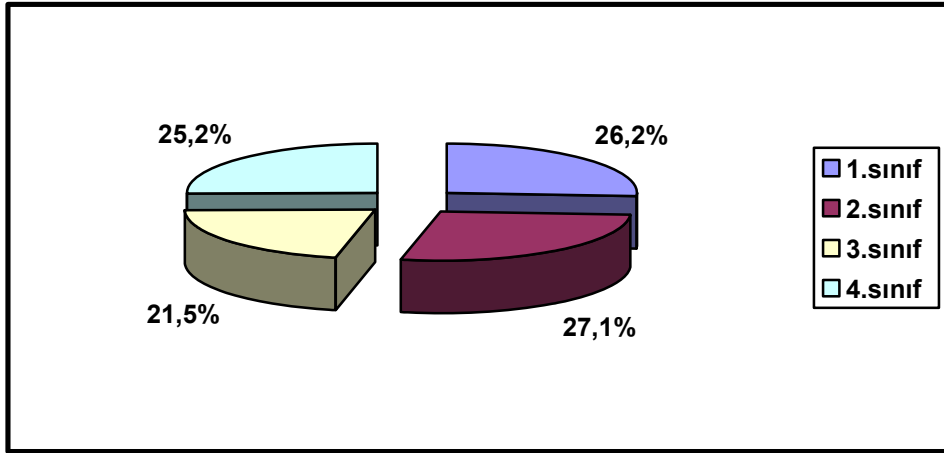

Öğrenim gördükleri bölüme göre; Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi bölümünde 31 (% 4,8), İlköğretim bölümünde 363 (%56,2), Eğitim Bilimleri bölümünde 36 (%5,6), Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanları Eğitimi bölümünde 42 (%6,5), Türkçe Eğitimi bölümünde 56 (%8,7), Özel Eğitim bölümünde 60 (%9,3), Güzel Sanatlar Eğitimi bölümünde 33 (%5,1) ve Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi bölümünde 25 (%3,9) kişi okumaktadır.

Tablo 6: Sınıflara İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Frekans	Yüzde (%)
1.sınıf	169	26,2
2.sınıf	175	27,1
3.sınıf	139	21,5
4.sınıf	163	25,2
Toplam	646	100

Grafik 4: Sınıflara İlişkin Şekil Grafiği

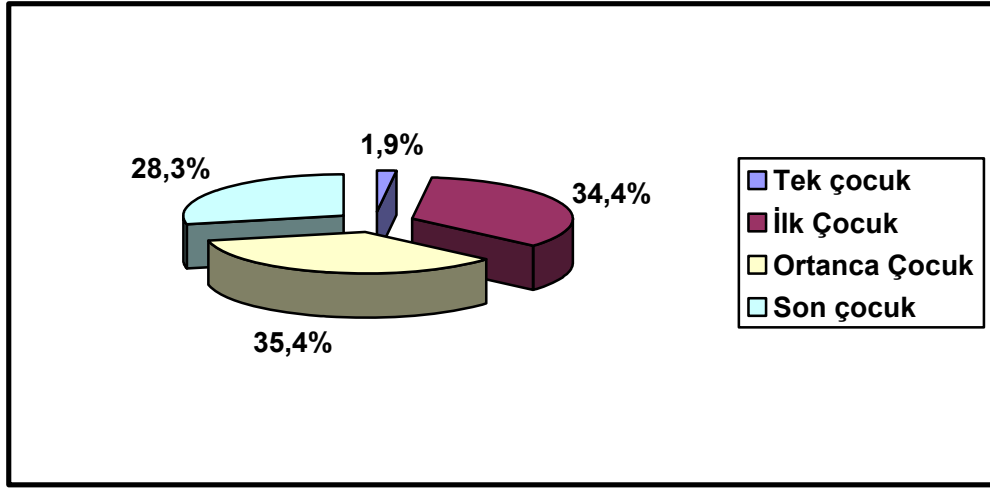

Bu öğrencilerin sınıflara göre dağılımı; 1. sınıfta okuyanlar 169 (%26,2) kişi, 2. sınıfta okuyanlar 175 (%27,1) kişi, 3. sınıfta okuyanlar 139 (%21,5) kişi ve 4. sınıfta okuyanlar 163 (%25,2) kişidir.

Tablo 7: Gerçek Doğum Sırasına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Frekans	Yüzde (%)
Tek çocuk	12	1,9
İlk çocuk	222	34,4
Ortanca çocuk	229	35,4
Son çocuk	183	28,3
Toplam	646	100

Grafik 5: Gerçek Doğum Sırasına İlişkin Şekil Grafiği

Gerçek doğum sırasına göre; tek çocuk olanlar 12 (%1,9) kişi, ilk çocuk olanlar 222 (%34,4), ortanca çocuk olanlar 229 (%35,4) ve son çocuk olanlar 183 (%28,3) kişidir.

4.2. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ile Kendilik Algısı Arasındaki İlişki

Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı örselenme yaşantıları ile kendilik algıları arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı analiz sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8: Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ile Kendilik Algısı Arasındaki İlişki

	DKK	FKK	CKK	ÇÖYT	SK	Ort.	Ss.
DKK-Dİ	1					33.85	12.41
FKK	.73**	1				24.51	7.45
CKK	.36**	.43**	1			5.85	2.36
ÇÖYT	.95**	.89**	.51**	1		64.21	19.66
SK	-.22**	-.14**	-.08*	-.20**	1	78.13	18,93

DKK-Dİ Duygusal Kötüye Kullanım ve Duygusal İhmal

FKK Fiziksel Kötüye Kullanım

CKK Cinsel Kötüye Kullanım

ÇÖYT Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Toplamı

SK Sosyal Karşılaştırma

*p<.05, **p<.01

Tablo 8’de görüldüğü gibi “çocukluk çağı örselenme yaşantıları” ve alt boyutları “duygusal kötüye kullanım ve duygusal ihmal”, “fiziksel kötüye kullanım” ve “cinsel kötüye kullanım” ile “kendilik algısı” arasındaki karşılıklı ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu Analizi sonucunda; “kendilik algısı ile “duygusal kötüye kullanım ve duygusal ihmal” alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ($r = -.22$), “fiziksel kötüye kullanım” alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ($r = -.14$) ve “cinsel kötüye kullanım alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ($r = -.08$) bir ilişki bulunmaktadır.

4.3. Kendilik Algısının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Bulguları

Çocukluk çağı örselenme yaşantılarının ve cinsiyetin kendilik algısını ne derece yordadığını test etmek amacıyla yapılan Çoklu Doğrusal Regresyon analizi sonuçları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9: Kendilik Algısının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Bulguları

Değişkenler	B	Std. error	β	t	p	R	R ²	ΔR^2	F
Sabit	90.26	3.06	-	29.50	.001	.20	.04	.04	13.55
ÇÖYT	-.19	.04	-.20	-5.17	.001				
Cinsiyet	.26	1.49	.01	.17	.86				

Tablo 9’da görüldüğü gibi çocukluk çağı örselenme yaşantılarının ve cinsiyetin kendilik algısına etkisini belirlemek amacıyla yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda; çocukluk çağı örselenme yaşantılarının ve cinsiyetin kendilik algısı toplam varyansının % 04’ünü açıkladığı görülmektedir ($F_{(2,643)}= 13.55$, $p<.05$). Çocukluk çağı örselenme yaşantılarının modele özgün katkısı anlamlı iken ($\beta=-.20$, $p<.05$) cinsiyetin modele özgün katkısı anlamlı ($\beta=.01$, $p<.05$) değildir.

4.4. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ile Boyun Eğici Davranışlar Arasındaki İlişkiler

Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı örselenme yaşantıları ile boyun eğici davranışlar arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı analiz sonuçları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10: Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ile Boyun Eğici Davranışlar Arasındaki İlişki

	DKK	FKK	CKK	ÇÖYT	BED	Ort.	Ss.
DKK-Dİ	1					33.85	12.41
FKK	.73**	1				24.51	7.45
CKK	.36**	.43**	1			5.85	2.36
ÇÖYT	.95**	.89**	.51**	1		64.21	19.66
BED	.19**	.28**	.14*	.24**	1	37.99	8.53

BED Boyun Eğici Davranışlar

* $p<.05$, ** $p<.01$

Tablo 10’da görüldüğü gibi “çocukluk çağı örselenme yaşantıları” ve alt boyutları “duygusal kötüye kullanım ve duygusal ihmal”, “fiziksel kötüye kullanım” ve “cinsel kötüye kullanım” ile “boyun eğici davranışlar” arasındaki karşılıklı ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu Analizi sonucunda; “boyun eğici davranışlar” ile “duygusal kötüye kullanım ve duygusal ihmal” alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ($r = .19$), fiziksel kötüye kullanım” alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ($r = .28$) ve “cinsel kötüye kullanım” alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ($r = .14$) bir ilişki bulunmaktadır.

4.5. Boyun Eğici Davranışların Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Bulguları

Çocukluk çağı örselenme yaşantılarının ve cinsiyetin boyun eğici davranışları ne derece yordadığını test etmek amacıyla yapılan Çoklu Regresyon analizi sonuçları Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11: Boyun Eğici Davranışların Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Bulguları

Değişkenler	B	Std. error	β	t	p	R	R ²	ΔR^2	F
Sabit	31.31	1.37	-	22.94	.001	.24	.06	.06	8.29
ÇÖYT	.10	.02	.24	6.26	.001				
Cinsiyet	-.05	.67	-.00	-.07	.943				

Tablo 11’de görüldüğü gibi çocukluk çağı örselenme yaşantılarının ve cinsiyetin boyun eğici davranışlara etkisini belirlemek amacıyla yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda; çocukluk çağı örselenme yaşantılarının ve cinsiyetin kendilik algısı toplam varyansının % 05’ini açıkladığı görülmektedir ($F_{(2,643)} = 8.29$, $p < .05$). Çocukluk çağı örselenme yaşantılarının modele özgün katkısı anlamlı iken ($\beta = -.24$, $p < .05$) cinsiyetin modele özgün katkısı anlamlı ($\beta = -.00$, $p < .05$) değildir.

4.6. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının Cinsiyete Dayalı Farklılıklara İlişkin Bulgular

Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı örselenme yaşantılarının cinsiyete göre farklılıklarını test etmek amacıyla yapılan Bağımsız *t*-testi sonuçları Tablo 12’ de verilmiştir.

Tablo 12: Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının Cinsiyete Dayalı Farklılıkları

	Cinsiyet	n	Ort.	Ss.	t	p
DKK-Dİ	Kız	369	32.11	12.14	-4.14	.001
	Erkek	277	36.15	12.41		
FKK	Kız	369	23.76	7.43	-2.97	.003
	Erkek	277	25.51	7.37		
CKK	Kız	369	5.72	2.38	-1.50	.134
	Erkek	277	6	2.31		

Tablo 12’de görüldüğü gibi, yapılan bağımsız grup *t* testi sonucunda, öğrencilerin duygusal kötüye kullanım ve duygusal ihmal puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı, erkeklerin duygusal kötüye kullanım ve duygusal ihmal puanlarının kızların duygusal kötüye kullanım ve duygusal ihmal puanlarından yüksek olduğu saptanmıştır ($t = - 4.14, p < .05$).

Fiziksel kötüye kullanım ve cinsiyet arasında yapılan bağımsız *t* testi sonucunda; gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğu ve erkeklerin fiziksel kötüye kullanım puanlarının kızlarınkinden daha yüksek olduğu görülmektedir ($t = - 2.97, p < .05$).

Öğrencilerin cinsel kötüye kullanım puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan bağımsız grup *t* testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($t = - 1.50, p > .05$).

4.7. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının Gerçek Doğum Sırasına Dayalı Farklılıklara İlişkin Bulgular

Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı örselenme yaşantılarının gerçek doğum sırası değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırma grubuna giren bireylerin gerçek doğum sırası ve çocukluk çağı örselenme yaşantılarına ilişkin sayısal bilgiler Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13: Gerçek Doğum Sırasına Göre Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarına İlişkin Sayısal Bilgiler

	Doğum Sırası	N	Ort.	Ss.
DKK-Dİ	Tek Çocuk	12	32,16	7,43
	İlk Çocuk	222	32,85	12,18
	Ortanca Çocuk	229	35,21	13,03
	Son Çocuk	183	33,45	12,06
FKK	Tek Çocuk	12	24,00	8,38
	İlk Çocuk	222	24,44	7,59
	Ortanca Çocuk	229	25,02	7,79
	Son Çocuk	183	24,00	6,76
CKK	Tek Çocuk	12	5,33	,77
	İlk Çocuk	222	5,97	2,75
	Ortanca Çocuk	229	5,91	2,48
	Son Çocuk	183	5,63	1,62

Gruplar arasındaki farklılığın anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14: Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının Gerçek Doğum Sırasına Dayalı Farklılıkları

	Kaynak	KT	Sd	KO	F	p
DKK-Dİ	Gruplar arası	710,15	3	236,72	1,54	,203
	Grup içi	98671,58	642	153,69		
	Toplam	99381,73	645			
FKK	Gruplar arası	111,60	3	37,20	,67	,571
	Grup içi	35705,74	642	55,62		
	Toplam	35817,34	645			
CKK	Gruplar arası	15,70	3	5,23	,94	,420
	Grup içi	3566,12	642	5,55		
	Toplam	3581,83	645			

KT: Kareler Toplamı, Sd: Serbestlik Derecesi, KO: Kareler Ortalaması

Tablo 14’de görüldüğü gibi, öğrencilerin duygusal kötüye kullanım ve duygusal ihmal, fiziksel kötüye kullanım, cinsel kötüye kullanım ve çocukluk çağı örselenme yaşantıları puanlarının gerçek doğum sırası değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, elde edilen bulgular literatürde yer alan araştırmaların sonuçları ile karşılaştırılarak tartışılmış ve ortaya çıkan sonuçlar yorumlanmıştır.

Araştırmanın birinci denencesine ilişkin bulgulara göre kendilik algısı ve tüm örselenme türleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Söz konusu bulgu üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı örselenme yaşantıları ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça kendilik algılarına ilişkin puanların azaldığını ortaya koymuştur. Literatür incelendiğinde araştırma bulgusunu destekleyen sonuçların olduğu görülmektedir. Çocukluk çağında fiziksel, duygusal ya da cinsel olarak istismara uğramış kişilerin ergenlik veya genç yetişkinlik dönemlerinde kendilik algılarının olumsuzlaştığı çeşitli araştırmalarla ortaya konmuştur (Göde, 2000: 11; Loos ve Alexander, 1997: 341; Özen ve diğerleri, 2007: 85; Raschke ve Raschke, 1979: 372; Siyez, 2003: 126).

Kişiliği örselenmiş birinin kendilik değerinin düştüğü, kendine olan saygısının ve özgüveninin azaldığı, bedensel kimliğini reddetmeye ve kendini değersiz olarak görme eğiliminde olduğu bilinmektedir (Gander ve Gardiner, 2001'den aktaran Argun, 2005: 68; Loos ve Alexander, 1997: 351).

Deneysel araştırmalar fiziksel olarak şiddet görme ve fiziksel cezaların uzun dönemde bireyler üzerinde saldırganlık, şiddete eğilim, madde kötüye kullanımı, kendine zarar verme, duygusal problemler, kişiler arası ilişkilerde sorunlar, kendilik kavramının sağlıklı gelişmesi, depresyon, akademik ve mesleki zorlanmalar gibi etkilerinin olduğunu göstermektedir (Lopez ve Heffer, 1998: 192; Rummell ve diğerleri, 1993).

Çocukluk çağı örselenme yaşantılarının kendilik algısının anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığını belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizinden yararlanılmıştır. Analiz

sonuçlarına göre çocukluk çağı örselenme yaşantıları kendilik algısını yordayan bir değişken olduğu bulunmuştur. Kendilerine olumsuz yaklaşan, şiddet gören, ebeveynlerinden bakım ve ilgi görmeyen çocukların kendilerini ve kendi özelliklerini olumlu algılamadığı, bu yönde bir benlik yapısı geliştirdikleri düşünülmektedir. Ayrıca aile içindeki huzursuzluk, anne baba arasındaki fiziksel şiddet çocuğun kendilik algısının azalmasına neden olabilir. Anne babanın çatışma yaşadığı bir ortamda ebeveynlerin özgüvenlerini arttırıcı davranışlar göstermeleri muhtemel bir durum değildir.

Araştırmanın ikinci denencesine ilişkin bulgulara göre boyun eğici davranışlar ile tüm örselenme türleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki çıkmıştır. Bu bulgudan anlaşılabacağı üzere, üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı örselenme yaşantıları ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça boyun eğici davranışlarına ilişkin puanların da arttığı görülmektedir. Aile içinde yaşanan fiziksel şiddet, çocukların duygusal olarak kötü muamele görmesi, ihmal edilmesi çocuğun çaresizlik hissetmesine, depresif ruh haline bürünmesine, içe dönmesine neden olabilmektedir. Var olan ve sürüp giden örselenme durumlarında çocuk sonraki gelişim evrelerinde savunma mekanizması olarak boyun eğici davranışlar geliştirir (Gilbert ve diğerleri, 2003: 109; Kaya ve diğerleri, 2004: 8).

Otoriteriyen kişilik kuramında, otoriter ve katı aile tutumunun çocuk ve aile arasında çözülemez çatışmalara neden olabileceğini ve bu çatışmayı çözmek için çocuğun bir yetişkin olduğunda otoriteye boyun eğeceğini ve ayrıca boyun eğmeyenlere karşı hoşgörüsüz davranacağını belirtilmektedir (Pratto ve diğerleri, 1994: 744).

Çocukluk çağı örselenme yaşantılarının boyun eğici davranışların anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığını belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizinden yararlanılmıştır. Analiz sonuçları çocukluk çağı örselenme yaşantılarının boyun eğici davranışların yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir. Çocuğun fiziksel olarak kötü muameleye maruz kalması çocuğun çaresizlik, çözümsüzlük, çekingenlik hissetmesine, sessizleşmesine ve içe dönmesine neden olabilir. Yine çocuğun olumsuz durumlar karşısında korkması ve çaresizlik hissetmesi boyun eğici davranışların gelişmesine olanak verebilir, istismara uğrama durumları azalır ve böylece boyun eğici davranışlar pekişebilir.

Boyun eğme davranışının ortaya çıkmasında modelden öğrenme ve taklidin de etkili olduğunu öne süren görüşler vardır (Freedman ve diğerleri, 1993: 478). Aile içinde annenin istismara maruz kalması ve otorite figürü olan babaya karşı çıkmaması, onaylaması ve itaat etme eğilimi göstermesi çocuğun anneyi model almasına ve boyun eğici davranışlar geliştirmesine neden olabilir.

Mullen ve arkadaşları (1996: 7) yaptıkları araştırmada, çocukluk çağı örselenme yaşantılarının olumsuz sonuçlarının, istismara uğranılan dönemde değil, ileriki dönemlerde ortaya çıktığını bulmuşlardır. Bu bulgu, çocukluk çağında yaşanan örselenme durumlarının olumsuz sonuçlarının genç yetişkinlik döneminde ortaya çıkabileceği düşüncesini desteklemektedir.

Araştırmanın üçüncü denencesini test etmek amacıyla örnekleme giren kız ve erkeklerin çocukluk çağı örselenme yaşantısı ortalamaları karşılaştırılmıştır. Bu amaçla yapılan t-testi sonuçlarına göre erkeklerin cinsel kötüye kullanım dışındaki tüm örselenme türleri ortalamaları kadınlardan anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Literatürde bu bulguyu destekleyen çalışmalar (Bekçi, 2006: 107; Karadeniz, 2008: 84; Walker ve diğerleri, 1988' den aktaran Kulaksızoğlu, 2001: 193) vardır. Toplumumuzda erkek çocukların kızlara göre daha yaramaz ve söz dinlemez olarak değerlendirilmesi ve dayanın disiplin yöntemi olarak kabul edilmesi nedeniyle ebeveynlerin çocuklarını disipline etmek için fiziksel şiddete başvurdukları söylenebilir.

Çeşitli kaynaklarda kadınların erkeklere göre daha fazla istismar edildiği (Bekçi, 2006: 107; Kulaksızoğlu, 2001: 193; Machado ve diğerleri 2007: 667; Sobsey ve diğerleri, 1997: 715;) belirtilmektedir. Literatürdeki diğer araştırma bulgularından farklı olarak bu çalışmada cinsel istismarın cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Bekçi (2006: 109) yaptığı araştırmada cinsel kötüye kullanım açısından kız ve erkekler arasında farklılaşma bulamazken cinsel istismarın erkeklerde daha fazla görüldüğünü (Bostancı ve diğerleri, 2006: 104; Özen ve diğerleri, 2007: 85) veya cinsel istismarın kızlarda daha fazla görüldüğünü (Martin, 2004: 495; Sobsey ve diğerleri, 1997: 715) saptayan çalışmalara literatürde rastlanmaktadır. ÇİKORED' in yaptığı bir çalışmada kız çocukların %58, erkek çocukların ise %42 oranında cinsel istismara maruz kaldığını göstermektedir (Polat, 2001: 47). Ülkemizde bireylere yüklenen ahlaki değerler, toplumun değer yargıları ve ayıplanma

korkusuyla örnekleme oluşturan kız ve erkeklerin bu tür olayları gizlemiş olabilecekleri düşünülebilir.

Araştırmanın diğer bir bulgusunda gerçek doğum sırasına göre çocukluk çağı örselenme yaşantılarının anlamlı değişme gösterip göstermediği incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda bireylerin gerçek doğum sırasına göre çocukluk çağı örselenme yaşantılarının anlamlı olarak değişmediği saptanmıştır. Literatürde bu araştırma bulgusunu destekleyen araştırmaya rastlanmakla birlikte (Bostancı ve diğerleri, 2006: 104), gerçek doğum sırasının örselenme yaşantılarına göre farklılaştığını gösterir çalışmalar da (Arslan ve Alparslan, 1999: 282; Karadeniz, 2008: 83) mevcuttur.

Bilir ve arkadaşlarının (1991: 51) araştırmasına göre tek çocuklu ailelerde, çok çocuklulara göre çocuk örselenmesine daha az rastlanmaktadır. Aynı şekilde kardeş sayısı arttıkça duygusal ve fiziksel kötüye kullanımın arttığı, duygusal kötüye kullanımın ortanca çocuklarda daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Arslan ve Alparslan, 1999: 282).

Karadeniz (2008: 87) yaptığı araştırmada duygusal kötüye kullanımın tek çocuklarda, fiziksel kötüye kullanımın ise büyük ve ortanca çocuklara oranla küçük çocuklarda daha fazla görüldüğünü belirtmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı örselenme yaşantılarının kendilik algısı ve boyun eğici davranışlar üzerine etkisini incelemek üzere gerçekleştirilmiştir. Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

Yapılan araştırmada çocukluk çağı örselenme yaşantılarının alt boyutları olan duygusal kötüye kullanım ve ihmal, fiziksel kötüye kullanım ve cinsel kötüye kullanım ile kendilik algısı arasında negatif yönde, boyun eğici davranışlarla pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca çocukluk çağı örselenme yaşantıları kendilik algısının ve boyun eğici davranışların anlamlı bir yordayıcısı olarak tespit edilmiştir. Bu araştırma sonuçları cinsel kötüye kullanım dışında erkeklerin örselenme yaşantılarının kızlara oranla daha fazla olduğunu, gerçek doğum sırasına göre örselenme yaşantılarının farklılaşmadığını ortaya koymuştur.

Bu sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki şu önerilerde bulunulabilir:

1. Literatür incelendiğinde çocukluk çağı örselenme yaşantıları ile kendilik algısı ve boyun eğici davranışların birlikte incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle araştırmanın sonuçlarının tekrarlanabilirliğinin test edilebilmesi için farklı örneklem gruplarıyla yeni araştırmalar yapılabilir.

2. Çocukluk çağı örselenme yaşantılarının uzun dönem etkileri sadece genç yetişkinlikte değil farklı yaşam dönemlerinde de görülebilmektedir. Bu nedenle, farklı yaşam dönemlerinde etkilerin araştırıldığı boylamsal bir araştırma yapılabilir.

3. Çocukların örselenmesi her toplumda olduğu gibi Türk toplumunda da görülebilmektedir. Çocuklar böyle travmatik deneyimlere maruz kalmadan önce bir takım önlemler alınmalı, çocukların örselenmesi ile ilgili risk grupları belirlenmeli ve tekrar

oluşumu önlemek için halkın çocuk eğitimi ve gelişimi konusunda bilgilendirilmesi gerekmektedir.

4. Çocuk istismarı ve ihmalinin belirtileri, müdahale ve bildirim konusunda öğretmenlere, velilere ve çocuklara yönelik multi-disipliner çalışmalar yapılabilir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Adana, Filiz ve Kutlu, Yasemin (2009), “Anne Baba Tutumlarının Adölesanların Kendilik Kavramı Üzerine Etkisi”, **Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi**, 12 (2), 18-23.
- Adler, Alfred (2002), **İnsanı Tanıma Sanatı**, (Çev. Kamuran Şipal), 9. Basım, İstanbul: Say Yayınları.
- Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (1997), “Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet”, <http://www.aile.gov.tr/tr/?Sayfa=Arastirma#16> (01.03.2010).
- Agirtan, Canan A. (2009), “Establishment of Interdisciplinary Child Protection Teams in Turkey 2002–2006: Identifying The Strongest Link Can Make A Difference!”, **Child Abuse and Neglect**, 33 (4), 247-255.
- Akduman, Gülümser ve diğerleri (2007), “Çocuklarda Kendilik Algısı ve Saldırganlık Eğilimi İlişkisi: Erzurum Örneği”, **Adli Psikiyatri Dergisi**, 4 (3), 3-12.
- Aktepe, Evrim (2009), “Çocukluk Çağı Cinsel İstismarı”, **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, 1, 95-119.
- Alıkaşifoğlu, Müjgan ve diğerleri (2006), “Sexual Abuse Among Female High School Students in Istanbul, Turkey”, **Child Abuse & Neglect**, 30 (3), 247-255.
- Andreou, Eleni (2000), “Bully/Victim Problems and Their Association With Psychological Constructs in 8- to 12-Year-Old Greek Schoolchildren” **Aggressive Behavior**, 26 (1), 49-56.

Aral, Neriman ve Gürsoy, Figen (2001), “Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal ve İstismarı”, **Milli Eğitim Dergisi**, (151), http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/151/aral_gursoy.htm (08.07.2009).

Argun, Yasemin (2005), **Anne Baba ve Öğretmenlerin Öğrenilmiş Güçlülüğü ile Okulöncesi Çocukların Davranışsal - Duygusal Güçlülüğü ve Kendilik Algısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Aronson, Eliot ve diğerleri (2005), **Social Psychology**, 5. Baskı, Upper Saddle River, NJ: Pearson/Prentice Hall.

Arslan Özkan, İlkay ve Özen, Ayşe (2008), “Öğrenci Hemşirelerde Boyun Eğici Davranışlar ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki”, **TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni**, 7 (1), 53-58.

Aslan, Halime ve Alparslan, Nazan (1999), “Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği’nin Bir Üniversite Öğrencisi Örnekleminde Geçerlik, Güvenirlik ve Faktör Yapısı”. **Türk Psikiyatri Dergisi**, 10 (4), 275- 285.

Aydın, Oktay ve İşmen, A.Esra (2003), “18-25 Yaş Grubu Erkeklerde Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantısının İncelenmesi”, **Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, 18, 7-20.

Ayvaz, Mehmet ve Aksoy, M. Cemalettin (2004), “Çocuk İstismarı ve İhmali: Ortopedik Yönleri”, **Hacettepe Tıp Dergisi**, 35, 27-33.

Back, Sudie E. ve diğerleri (2003), “Child Sexual and Physical Abuse Among College Students in Singapore and the United States”, **Child Abuse and Neglect**, 27 (11), 1259-1275.

Baumeister, Roy F. ve diğerleri (2003), “Does High Self-Esteem Cause Better Performance, Interpersonal Success, Happiness, or Healthier Lifestyles?”, **Psychological Science in the Public Interest**, 4 (1), 1-44.

Baymur, Feriha (1994), **Genel Psikoloji**, 13. Baskı, İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Bekçi, Banu (2006), **İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Aile İçi Çocuk İstismarı ve Öfke Tetikleyicileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Berger, Lawrence M. (2005), “Income, Family Characteristics, and Physical Violence Toward Children”, **Child Abuse and Neglect**, 29 (2), 107-133.

Beyazova, Ufuk ve Şahin, Figen (2007), “Çocuk İstismarı ve İhmaline Yaklaşımında Hastane Çocuk Koruma Birimleri” **Türk Pediatri Arşivi**, 42 (özel sayı), 16-18.

Bifulco, Antonia ve diğerleri (2002), “Exploring Psychological Abuse in Childhood: II. Association with Other Abuse and Adult Clinical Depression”, **Bulletin of The Menninger Clinic**, 66 (3), 241-258.

Bilir, Şule ve diğerleri (1991), “4-12 Yaşları Arasındaki 16.100 Çocukta Örselenme Durumları İle İlgili Bir İnceleme”, Esin Konanç ve diğerleri (Der.), **Çocuk İstismarı ve İhmali, Çocukların Kötü Muameleden Korunması 1. Ulusal Kongresi**, (45-53), Ankara: Gözde Repo Ofset.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (1995), **T.C. Resmi Gazete**, 22184, 27 Ocak 1995.

Boden, Joseph M. Ve diğerleri (2007), “Exposure To Childhood Sexual and Physical Abuse and Subsequent Educational Achievement Outcomes”, **Child Abuse and Neglect**, 31 (10), 1101-1114.

- Bostancı, Nihal ve diğerleri (2006), “Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı Travmalarının Depresif Belirtileri Üzerine Etkisi”, **New/Yeni Symposium Journal**, 44 (2), 100-106.
- Bracken, Bruce A. ve Howell, Karen Kuehn (1991), “Multidimensional Self Concept Validation: A Three-Instrument Investigation”, **Journal of Psychoeducational Assessment**, 9, 319-328.
- Budak, Selçuk (2003), **Psikoloji Sözlüğü**, 2. Basım, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Büyüköztürk, Şener ve diğerleri (2008), **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, 2. Baskı, Ankara : Pegem Akademi.
- Chang, Janet ve diğerleri (2006), “Characteristics of Child Abuse in Immigrant Korean Families and Correlates of Placement Decisions”, **Child Abuse and Neglect**, 30 (8), 881–891.
- Chapple, Constance L. ve diğerleri (2005), “Child Neglect and Adolescents Violence: Examining the Effects of Self-control and Peer Rejection”. **Violence and Victims**, 20 (1), 39-53.
- Chen, JingQi ve diğerleri (2007), “Prevention of Child Sexual Abuse in China: Knowledge, Attitudes, and Communication Practices of Parents of Elementary School Children”, **Child Abuse and Neglect**, 31 (7), 747–755. <http://www.ingentaconnect.com/content/springer/vav> (24.02.2010).
- Colman, Rebecca A. ve Widom, Cathy Spatz (2004), “Childhood Abuse and Neglect and Adult Intimate Relationships: A Prospective Study”, **Child Abuse and Neglect**, 28 (11), 1133-1151.
- Crain, Michelle ve diğerleri (1994), “Age, Race, and Gender Differences in Child and Adolescent Self-Concept: Evidence From A Behavioral Acquisition, Context-Dependent Model”, **School Psychology Review**, 23 (3), 496-511.

Cüceloğlu, Doğan (1992), **İnsan ve Davranışı**, 3. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.

_____ (2005), **Yeniden İnsan İnsana**, 34. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Dalenberg, Constance J. ve Palesh, Oxana Gronskeya (2004), “Relationship Between Child Abuse History, Trauma, and Dissociation in Russian College Students”, **Child Abuse and Neglect**, 28 (5), 461-474.

Deniz, Engin (2006), “Ergenlerde Bağlanma Stilleri ile Çocukluk İstismarları ve Suçluluk-Utanç Arasındaki İlişki”, **Eurasian Journal of Educational Research**, 22, 89-99.

Dennerstein, Lorraine ve diğerleri (2004), “Childhood Abuse and Its Association with Mid Aged Women’s Sexual Functioning”, **Journal of Sex & Marital Therapy**, 30 (4), 225-234.

Dubowitz, Howard ve diğerleri (2005), “Defining Child Neglect Based on Child Protective Services Data”, **Child Abuse and Neglect**, 29 (5), 493-511.

Durmuşoğlu, Neslihan ve Yıldırım Doğru, S. Sunay (2006), “Çocukluk Örseleyici Yaşantılarının Ergenlikteki Yakın İlişkilerde Bireye Etkisinin İncelenmesi”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 15, 237–246.

Elbedour, Salman ve diğerleri (2006), “The Scope of Sexual, Physical, And Psychological Abuse in a Bedouin-Arab Community of Female Adolescents: The Interplay of Racism, Urbanization, Polygamy, Family Honor, And The Social Marginalization of Women”, **Child Abuse and Neglect**, 30 (3), 215-229.

Erdoğan, Ergun (2007), “Çocuk İstismarı”, [www.ctf.edu.tr/-/anabilimdallari/pdf/109/](http://www.ctf.edu.tr/-/anabilimdallari/pdf/109/(02.10.2009).) (02.10.2009).

Finzi, Ricky ve diğerleri (2001), “Attachment Styles and Aggression in Physically Abused and Neglected Children”, **Journal of Youth and Adolescence**, 30 (6), 769-787.

- Freedman, J.L. ve diğerleri (2003), **Sosyal Psikoloji**, (Çev. Ali Dönmez), 4. Baskı, İstanbul: İmge Kitabevi.
- Friedrich, William ve diğerleri (2001), “Child Sexual Behavior Inventory: Normative, Psychiatric and Sexual Abuse Comparisons”, **Child Maltreatment**, 6 (1), 37-49.
- Gage, N.L. ve Berliner, David C. (1975), **Educational Psychology**, Chicago: Rand McNally College Publishing Company.
- Gamsız Bilgin, Nursel ve diğerleri (2004), “Evde Fiziksel ve Sözel Olarak Cezalandırılan Çocukların Sosyodemografik Özellikleri: Prevelans Çalışması”, **Yeni Symposium Dergisi**, 42 (3), 131-139.
- Gilbert, Paul ve Allan, S. (1994), “Assertiveness, Submissive Behaviour and Social Comparison” **The British Journal of Clinical Psychology**, 33, 295-306.
- Gilbert, Paul ve diğerleri (2003), “Assessment Recall of Threat and Submissiveness in Childhood: Development of A New Scale and its Relationship with Depression, Social Comparison and Shame”, **Clinical Psychology and Psychotherapy**, 10 (2), 108–115.
- Glaser, Danya (2002), “Emotional Abuse and Neglect (Psychological Maltreatment): A Conceptual Framework”, **Child Abuse and Neglect**, 26 (6-7), 697-714.
- Göde, Osman ve diğerleri (2000), “Eğitimin Bütünlüğü İçinde Sporun Duygusal İstismara Uğrayan Ergenlerin Benlik Kavramlarına Etkisi”, **Pamukkale Eğitim Fakültesi Dergisi**, 7.
- Gökler, Ilgın (2002), “Çocuk İstismarı ve İhmali: Erken Dönem Stresin Nörobiyolojik Gelişime Etkisi”, **Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi**, 9 (1), 47-57.
http://www.psikiyatridizini.org/viewarticle.php?article_id=681 (02.03.2010).

Gökler, Rıza (2006), “Eğitimde Çocuk İstismarı ve İhmaline Genel Bir Bakış”, **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 10 (3), 47-76.

Güler, Nuran ve diğerleri (2002), “Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar/İhmal Davranışı ve Bunu Etkileyen Faktörler”, **Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi**, 24 (3), 128-134.

Gültekin Akduman, Gülümser (2007), **Suçta Karışan 12-15 Yaş Grubundaki Çocuklarda Akran İstismarı ve Kendilik Algısının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Gündüz, Bülent ve Gökçakan, Zafer (2004), “Fiziksel İstismar Açısından Üniversite Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi”, **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 13, 29-40.

Haj-Yahi Muhammad M. ve Tamish, Safa. (2001), The Rates of Child Sexual Abuse and Its Psychological Consequences As Revealed By A Study Among Palestinian University Students, **Child Abuse & Neglect**, 25 (10), 1303–1327.

Hancı, İ. Hamit (2002), **Yapay Bozukluk: Münchausen Sendromu**, http://www.medicine.ankara.edu.tr/internal_medical/forensic_medicine/tk3.html (13.08.2009).

Hewitt, Jay ve Goldman, Morton (1974), “Self-Esteem, Need for Approval and Reactions to Personal Evaluations”, **Journal of Experimental Social Psychology**, 10 (3), 201-210.

Hildyard, Kathryn L. ve Wolfe, David A. (2002), “Child Neglect: Developmental Issues and Outcomes”, **Child Abuse and Neglect**, 26 (6-7), 679-695.

- Hopkins, Holly R. ve Klein, Helen A. (1993), “Multidimensional Self Perception: Linkages to Parental Nurturance”, **The Journal of Genetic Psychology**, 154 (4), 465-473.
- Horton, Connie Burrows ve Cruise, Tracy K. (2001), **Child Abuse and Neglect: The School’ s Response**, New York: The Guildford Publications.
- Hünler, Olga S. ve Gençöz, Tülin (2003), “Boyun Eğici Davranışlar ve Evlilik Doyumu İlişkisi: Algılanan Evlilik Problemleri Çözümünün Rolü”, **Türk Psikoloji Dergisi**, 18 (51), 99-108.
- Jasinski, Jana ve diğerleri (2000), “Childhood Physical and Sexual Abuse As Risk Factors for Heavy Drinking Among African American Women: A Prospective Study”, **Child Abuse and Neglect**, 24 (8), 1061–1071.
- John, Oliver P. ve Robins, Richard W. (1994), “Accuracy and Bias in Self-Perception: Individual Differences in Self-Enhancement and The Role of Narcissism”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 66(1), 206-219.
- Kara, Bülent ve diğerleri (2004), “Çocuk İstismarı”, **Çocuk Sağlığı Dergisi**, 47 (2), 140-151.
- Karakaya, Işık ve diğerleri (2005),”Çocukluk Cinsel İstismarı: Bir Olguyu Nedeniyle Tanı Güçlükleri”, **Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi**, 12 (3), 141-144.
- Karasar, Niyazi (2008), **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Ankara: Nobel Yayınları.
- Kaya, Mine ve diğerleri (2004), “Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Boyun Eğici Davranışlar ve Şiddetle İlişkisi”, **Anadolu Psikiyatri Dergisi**, 5, 5-10.
- Kaymak Özmen, Suna (2004), “Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları”. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 37 (2), 27-39.

- Keskin, Gülseren ve Çam, Olcay (2005), “Çocuk Cinsel İstismarına Psikodinamik Hemşirelik Yaklaşımı”, **Yeni Symposium Dergisi**, 43 (3), 118-125.
- Koç, Volkan (2008), **Kişilerarası Tarz, Kendilik Algısı, Öfke ve Depresyon**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Konanç, Esin (1999), “Türk Hukuk Sisteminde Çocuk İstismarı ve İhmali”,(1-10).
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/518/6458.pdf> (04.03.2010).
- Köknel, Özcan (1998), **Korkular, Takıntılar, Saplantılar**, 4. Basım, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Köktuna, Zafer Selma (2007), **Çözüm Odaklı Kısa Terapi Tekniğinin Alt Sosyo Ekonomik Seviyedeki Kadınların Geleceğe Umut ile Bakabilme ve Boyun Eğici Davranışlarına Etkisinin İncelenmesi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kulaksızoğlu, Adnan (2001), **Ergenlik Psikolojisi**, 4. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Lalor, Kevin (2004), “Child Sexual Abuse in Sub-Saharan Africa: A Literature Review.” **Child Abuse and Neglect**, 28(4), 439-460.
- Lochner, Christine ve diğerleri (2002), “Childhood Trauma in Obsessive-Compulsive Disorder, Trichotillomania and Controls” **Depression and Anxiety**, 15 (2) ,66-68.
- Loos, Mary Elizabeth ve Alexander, Pamela C. (1997), “Differential Effects Associated With Self-Reported Histories of Abuse and Neglect in A College Sample”, **Journal of Interpersonal Violence**, 12 (3), 340-360.
- Lopez, Molly A. ve Heffer, Robert W. (1998), “Self-Concept and Social Competence of University Student Victims of Childhood Physical Abuse”, **Child Abuse and Neglect**, 22 (3), 183-195.

Machado, Carla ve diğerleri (2007), “Child and Partner Abuse: Self-Reported Prevalence and Attitudes in The North of Portugal”, **Child Abuse and Neglect**, 31 (6), 657–670.

Mammen, Oommen K. ve diğerleri (2002), “Negative Affect and Parental Aggression in Child Physical Abuse”, **Child Abuse and Neglect**, 26 (4), 407-424.

Markus, Hazel (1977), “Self-Schemata and Processing Information About the Self”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 35 (2), 63-78.

Markus, Hazel ve diğerleri (1985), “Role of the Self-Concept in the Perception of Others”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 49 (6), 1494-1512.

Marsh, Herbert W. ve diğerleri (2001), “Aggressive School Troublemakers and Victims: A Longitudinal Model Examining the Pivotal Role of Self-Concept”, **Journal of Educational Psychology**, 93 (2), 411-419.

Martin, Graham ve diğerleri (2004), “Sexual Abuse and Suicidality: Gender Differences in A Large Community Sample of Adolescents”, **Child Abuse and Neglect**, 28 (5), 491-503.

May-Chahal, Corinne ve Cawson, Pat (2005), “Measuring Child Maltreatment in The United Kingdom: A Study of The Prevalence of Child Abuse and Neglect”, **Child Abuse and Neglect**, 29 (9), 969-984.

McCreary, Donald R. ve Rhodes, Nancy D. (2001), “On the Gender-Typed Nature of Dominant and Submissive Acts”, **Sex Roles**, 44 (5-6), 339-350.

Melchert, Timothy P. (1996), “Childhood Memory and A History of Different Forms of Abuse”, **Professional Psychology: Research and Practice**, 27 (5), 438-446.

- Mercan, Çare Sertelin (2009), “ Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Kaygı Düzeyleri ile Kendilerini Olumlu/ Olumsuz Değerlendirmeleri Arasındaki İlişki”, **X. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri**, 18.
- Mırsal, Hasan ve diğerleri (2004), “İntihar Girişiminde Bulunan Alkol Bağımlılarında Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantıları”, **40. Ulusal Psikiyatri Kongresi, Kongre Bildirileri Özet Kitabı**, İzmir.
- Mullen, P.E. ve diğerleri (1996), “The Long Term Impact of The Psycial, Emotional and Sexual Abuse of Children A Community Study”, **Child Abuse and Neglect**, 20 (1), 7-21.
- O’Connor, Lynn E. ve diğerleri (2002), “Guilt, Fear, Submission, and Empathy in Depression”, **Journal of Affective Disorders**, 71 (1-3), 19-27.
- Odacı, Hatice (2007a), “Depression, Submissive Behaviors, and Negative Automatic Thoughts in Obese Turkish Adolescents”, **Social Behavior and Personality**, 35 (3), 409-416.
- Odacı, Hatice (2007b), “Submissive Behaviors, and Negative Automatic Thoughts Among Adolescent Boys and Girls: A Study with A Turkish Sample”, **Social Behavior and Personality**, 35 (8), 1021-1026.
- Olsson, Ann ve diğerleri (2000), “Sexual Abuse During Childhood and Adolescence Among Nicaraguan Men and Women: A Population- Based Anonymous Survey”, **Child Abuse and Neglect**, 24 (12), 1579-1589.
- O’Toole, Richard ve Webster, Stephen W. (1999), “Teacher’s Recognition and Reporting of Child Abuse: A Factorial Survey”, **Child Abuse and Neglect**, 23 (11), 1083-1101.
- Ovayolu, Nimet ve diğerleri (2007), “Çocuklarda Cinsel İstismar ve Etkileri”, **Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi**, 2 (4), 13-22.

- Öngen, Demet Erol (2006), “The Relationships Between Self-criticism, Submissive Behavior and Depression Among Turkish Adolescents”, **Personality and Individual Differences**, 41 (5), 793–800.
- Örsel, Sibel ve diğerleri (2004), “Diyet Yapan ve Yapmayan Ergenlerin Kendilik Algısı, Beden İmajı ve Beden Kitle İndeksi Açısından Karşılaştırılması”, **Türk Psikiyatri Dergisi**, 15 (1), 5-15.
- Özen, Şakir ve diğerleri (2007), “Çocukluk Çağı Travmalarının Umutsuzluk, Sigara ve Alkol Kullanımı Üzerine Etkisi; Üniversite Son Sınıf Öğrencilerini İnceleyen Bir Çalışma”, **Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi**, 20 (2), 68-78.
- Öztürk, Sema (2007), **Çocuklarda Duygusal İstismar**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Parish, Thomas, S. ve Parish, Joycelyn G. (1991), “The Effects of Family Configuration and Support System Failures During Childhood and Adolescence on College Students’ Self-Concepts and Social Skills”, **Adolescence**, 26 (102), 441-448.
- Pelcovitz, David ve diğerleri (2000), “Adolescent Physical Abuse: Age at Time of Abuse and Adolescent Perception of Family Functioning”, **Journal of Family Violence**, 15 (4), 375-389.
- Piek, Jan P. ve diğerleri (2005), “The Relationship Between Bullying and Self-Worth in Children with Movement Coordination Problems”, **British Journal of Educational Psychology**, 75 (3), 453–463.
- Pierce, Lois ve Bozalek, Vivienne (2004), “Child Abuse in South Africa: An Examination of How Child Abuse and Neglect are Defined”, **Child Abuse and Neglect**, 28 (8), 817-832.

Polat, Oğuz (2001), **Çocuk ve Şiddet**, İstanbul: Der Yayınları.

_____ (2005), **Cinsiyete Dayalı Şiddet Olgularına Sağlık Personelinin Yaklaşımı**, Türkiye Üreme Sağlığı Programı.

_____ (2006), **Çocukların Cinsel Sömürüsü**, http://www.0-18.org/cocuk_cinsel_somuru_rapor_01.doc (05.06.2009).

_____ (2007a), **Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı 1: Tanımlar**, Ankara: Seçkin Yayınları.

_____ (2007b), “Çocuk İstismarı ve İhmali Hukuksal Boyutu”, **Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı 2: Önleme ve Rehabilitasyon**, 1. Basım içinde (151-180), Ankara: Seçkin Yayınları.

Pratto, Felicia ve diğerleri (1994), “Social Dominance Orientation: A Personality Variable Predicting Social and Political Attitudes”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 67 (4), 741-763.

Raschke, Helen J. ve Raschke, Vernon J. (1979), “Family Conflict and Children's Self-Concepts: A Comparison of Intact and Single-Parent Families”, **Journal of Marriage and Family**, 41 (2), 367-374.

Razi, Cem Hasan ve diğerleri (2004), “Bir Munchausen Sendromu Olgusu”, **Pediatric Bilimler Dergisi**, 13, 163–167.

Robak, Rostyslaw W. (2001), “Self Definition is Psychotherapy: Is it Time to Revisit Self-Perception Theory?”, **North American Journal of Psychology**, 3 (3), 529-534.

Rogers, Carl R. (1951), **On Becoming A Person**, London: Constable&Company Ltd.

- Rosenberg, Morris (1989), “Self-Concept Research: A Historical Overview”, **Social Forces**, 68 (1), 34-44.
- Rorty, Marcia ve diğerleri (1994), “Childhood Sexual, Physical, and Psychological Abuse and Their Relationship to Comorbid Psychopathology in Bulimia Nervosa”, **International Journal of Eating Disorders**, 16 (4), 317-334.
- Rummell, Robin Malinosky ve diğerleri (1993), “Long-Term Consequences of Childhood Physical Abuse”, **Psychological Bulletin**, 114 (1), 68-79.
- Savaşır, Işık ve Şahin, Nesrin Hisli (1997), **Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler**, Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Savi, Firdevs (1999), **Ergenlerde Duygusal İstismar ile Benlik Algısı ve Genel Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişki**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Schunk, Dale H. (2009), **Öğrenme Teorileri**, (Çev. Ed. Muzaffer Şahin), 5. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Shevlin, Mark ve diğerleri (2007), “Childhood Traumas and Hallucinations: An Analysis of The National Comorbidity Survey”, **Journal of Psychiatric Research**, 41 (3-4), 222-228.
- Siyez, Diğdem Müge (2003), **Duygusal İstismara Maruz Kalan ve Kalmayan Ergenlerin Benlik Algıları ile Depresyon ve Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sobsey, Dick ve diğerleri (1997), “Gender Differences in Abused Children With and Without Disabilities”, **Child Abuse and Neglect**, 21 (8), 707-720.

Strickland, Bonnie (Ed.) (2001), **The Gale Encyclopedia of Psychology**, 2. Baskı, Detroit: Gale Group.

Şahin, Figen (2002), “Çocuk İhmali: Tanı ve Tedavide Hekimler İçin İpuçları”, **Klinik Pediatri Dergisi**, 1 (3), 103-106.

Şahin, Figen ve Beyazova, Ufuk (2001), “Çocuğun Şiddetten Korunma Hakkı”, **Milli Eğitim Dergisi**, 151, http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/151/sahin_beyazova.htm (08.03.2010).

Şahin, Nesrin Hisli ve diğerleri (2009), “Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımlarında Kendilik Algısı ve Kontrol Odağı”, **Türk Psikiyatri Dergisi**, 20 (2), 153-163.

Taner, Yasemen ve Gökler, Bahar (2004), “Çocuk İstismarı ve İhmali: Psikiyatrik Yönleri”, **Hacettepe Tıp Dergisi**, 35, 82- 86.

Taylor, Shelley E. ve diğerleri (2006), **Social Psychology**, 12. Baskı, Upper Saddle River. NJ: Prentice Hall.

Tekin, Murat ve Filiz, Kemal (2008), “Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulları’nın Antrenörlük Eğitimi ve Spor Yöneticiliği Bölümlerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Umutsuzluk ve Boyun Eğici Davranış Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi”, **Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, 6 (1), 27-37.

Tıraşçı, Yaşar ve Gören, Süleyman (2007), “Çocuk İstismarı ve İhmali”, **Dicle Tıp Dergisi**, 34 (1), 70-74.

Topbaş, Murat (2004), “İnsanlığın Büyük Bir Ayıbı: Çocuk İstismarı”, **TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni**, 3(4), 76-80.

Troop, Nicholas A. ve diğerleri (2003), “Social Comparison and Submissive Behaviour in Eating Disorder Patients”, **Psychology and Psychotherapy**, 76 (3), 237-249.

- Tugay, Deniz (2008), **Öğretmenlerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Turhan, Ebru ve diğerleri (2006), “Birinci Basamakta Çocuk İstismarı ve Önlenmesi”, **Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi**, 15 (9), 153-157.
- Tutar, Hasan ve diğerleri (2009), “İşgörenlerin Kendilik Algılarının Bireysel Özellikler Bakımından Değerlendirilmesi”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 21, 489-496.
- Tuzcuoğlu, Semai ve Korkmaz, Bülent (2001), “Psikolojik Danışma ve Rehberlik Öğrencilerinin Boyun Eğici Davranış ve Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi”, **M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, 14, 135-152.
- Türküm, Sibel (2005), “Do Optimism, Social Network Richness, and Submissive Behaviour Well-Being? Study with A Turkish Sample”, **Social Behavior and Personality**, 33 (6), 619-628.
- Ünal, Fatma (2008), “Ailede Çocuk İstismarı ve İhmali”, **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 12 (1), 9-18.
- Veltman, Marijke W.M. ve Browne, Kevin D. (2000), “Pictures in the Classroom: Can Teachers and Mental Health Professionals Identify Maltreated Children’s Drawings?”, **Child Abuse Review**, 9 (5), 328-336.
- Yavuz, M. Fatih ve diğerleri (2003), “Lise Öğrencilerinde Fiziksel Şiddetin Değerlendirilmesi: Okulda ve Ailede Karşılaşılan Şiddet ve Öğrencinin Kendi Uyguladığı Şiddet”, **Adli Bilimler Dergisi**, 2(3), 39-47.
http://www.medicine.ankara.edu.tr/internal_medical/forensic_medicine/dergi5.html

Yıldırım, İbrahim ve Ergene, Tuncay (2003), “Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarılarının Yordayıcısı Olarak Sınav Kaygısı, Boyun Eğici Davranışlar ve Sosyal Destek”, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 25, 224-234.

Yılmaz, Gonca ve diğerleri (2003), “Bir Çocuk İstismarı Vakası”, **Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi**, 46 (4), 295-298.

Wolfe, David A. (2001), “Child Maltreatment: Risk of Adjustment Problems and Dating Violence in Adolescence”, **Journal of The American Academy of Child and Adolescent Psychiatry**, 40 (3), 282-289.

Zoroğlu, S. Salih ve diğerleri (2001), “Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları”, **Anadolu Psikiyatri Dergisi**, 2 (2), 69-78.

EKLER

EK:1

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sevgili arkadaşlar, aşağıda sizinle ilgili çeşitli sorular sorulmuştur. Elde edilen bilgiler bilimsel bir amaç için kullanılacaktır ve tümü gizli tutulacaktır. Bu nedenle sorulan sorulara olabildiğince açık ve doğru yanıtlar vermeniz bizim için büyük önem taşımaktadır. Cevap vermeden önce her cümleyi dikkatle okuyunuz ve doğru bir şekilde cevaplayınız, kesinlikle boş bırakmayınız. Sizin düşüncenize en uygun kutuya (**X**) işareti koyacaksınız ve her cümle için sadece bir kutuyu işaretleyiniz. Yardımlarınız için şimdiden çok teşekkür ederiz.

1	Yaşınız	☐ 16-18	☐ 19-21
		☐ 22-24	☐ 25 ve üstü
2	Cinsiyetiniz	☐ Kız	☐ Erkek
3	a) Okuduğunuz bölüm		
	b) Kaçınıcı sınıfsınız		
4	Siz kaçınıcı çocuksunuz?	☐ Tek çocuğum	
		☐ İlk çocuğum	
		☐ Ortanca çocuğum	
		☐ Son çocuğum	

ÇÖYÖ

		Hiçbir zaman (1)	Nadiren (2)	Bazen (3)	Sıklıkla (4)	Çok sık (5)
1	Ben çocukken ailemde birileri bana vurur ya da beni döverdi.					
2	Ben çocukken, hiç kimse benimle ilgilenmediği için, kendi bakımımı kendim daha iyi yaptığımı hissederdim.					
3	Ben çocukken, ailemdeki kişiler birbiriyle tartışır, kavga ederdi.					
4	Ben çocukken, ailemde benimle ilgilenen ve beni koruyan birinin olduğunu bilirdim.					
5	Ben çocukken, ailemde bana bağırıp çağıran biri vardı.					
6	Ben çocukken, annem ya da kardeşlerim dövülürken ya da onlara vurulurken gördüm.					
7	Ben çocukken gereksinim olan sevgi ve ilgiyi gördüm.					
8	Ben çocukken, ailemde kendimi önemli ya da özel hissetmemi sağlayan biri vardı.					
9	Ben çocukken, ailemde kendimi dövüşerek, ona vurarak, yada ondan kaçarak korumak zorunda kaldığım biri vardı.					
10	Ben çocukken, ailemde, başarılı biri olmamı isteyen bir kişinin varlığını hissederdim.					
11	Ben çocukken, değişik zamanlarda değişik kişilerin yanında yaşadım(değişik yakınlarımla ya da evlatlık verildiğim ailelerle).					
12	Ben çocukken, sevildiğimi hissederdim.					
13	Ben çocukken, annem ve babam, bana ve kardeşlerime eşit davranmaya çalışırlardı.					
14	Ben çocukken, ailemdeki kişilerden, bir doktora ya da hastaneye gitmek zorunda kalacak kadar denli dayak yediğim oldu.					
15	Ben çocukken, ailemde, beni başımın belaya girmesinden koruyan birileri vardır.					
16	Ben çocukken, ailemdelikler beni, bir yerlerim çürüyecek ya da iz kalacak denli döverdi.					
17	Ben çocukken, bir yetişkinle ya da benden en az beş yaş büyük birisiyle cinsel ilişkim oldu.					
18	Ben çocukken, kemer, sopa, oklava, ya da benzeri sert cisimlerle dövülerek cezalandırıldım.					
19	Ben çocukken, ailemizin üyeleri birbirlerini gözetirlerdi					
20	Ben çocukken, annemle babam ayrı yaşardı ya da boşanmıştı.					
21	Ben çocukken, fiziksel olarak istismar edildiğime inanıyorum.					
22	Ben çocukken, ailemdeki kişiler beni kötü etkilerden korumaya çalıştılar.					
23	Ben çocukken, evde bana bakan ve benim sorumluluğumu üstlenen bir kişi vardı.					

24	Ben çocukken, öğretmen, komşu ya da doktor gibi kişilerin dikkatini çekecek denli kötü dayak yedim.					
25	Ben çocukken, ailemde denetimsiz davranışları olan kişiler vardı.					
26	Ben çocukken, ailemdeki kişiler beni okula devan etmem ve eğitimimi sürdürmem için yüreklendirdi.					
27	Ben çocukken bana verilen cezalar çok katıydı.					
28	Ben çocukken, ailemdeki kişiler birbirine yakındılar.					
29	Ben çocukken, birisi bana cinsel amaçla dokunmayı ya da kendisine dokundurtmayı denedi.					
30	Ben çocukken, ailemdeki kişiler beni itip kalktı.					
31	Ben çocukken birisi, kendisiyle cinsel ilişkim olmasa beni incitmekle ve hakkımda yalanlar söylemekle tehdit etti.					
32	Ben çocukken, çocukluğum mükemmeldi.					
33	Ben çocukken, ailemde incitilmekle korkutuldum.					
34	Ben çocukken, birisi benimle cinsel içerikli davranışlara girmeyi yada bana cinsellikle ilgili şeyler izletmeyi denedi.					
35	Ben çocukken ailemde bana güvenen biri vardı.					
36	Ben çocukken, duygusal olarak istismar edildiğime inanıyorum.					
37	Ben çocukken, ailemdeki kişiler ne yaptığım ile ilgilenir gibi gözükmeyizler ya da ne yaptığımı bilmezlerdi.					
38	Ben çocukken, dünyadaki en iyi aileye sahiptim.					
39	Ben çocukken, cinsel olarak istismar edildiğime inanıyorum.					
40	Ben çocukken, ailem güç ve destek kaynağımdı.					

EK: 3

BEDÖ

		Hiç (1)	Biraz (2)	Oldukça İyi (3)	İyi (4)	Çok İyi (5)
1	Belirli bir konuda benim hatam olmasa da, hatalı olduğum söyleniyorsa tatsızlık çıkmasın diye sesimi çıkarmam.					
2	Kendim yapmaktan hoşlanmasam da diğer insanlar yapıyor diye, bazı davranışları yaparım.					
3	Paranın üstü eksik verilmiş olsa da sesimi çıkarmadan oradan uzaklaşıyorum.					
4	Başkalarının beni eleştirmesine ve aşağılamasına izin verir, kendimi savunmam.					
5	Sevdiğim kişi benden yakınlık istediğinde, o anda içimden gelmese de yakınlık göstermeye çalışırım.					
6	Konuşmaya çalışırken birisi lafımı ağzımdan alıp konuşmayı sürdürürse, ben susarım.					
7	Küçük hatalarım yüzünden sürekli özür dilerim.					
8	Annem/babam benim hakkımda hoş olmayan şeyler söylerken, ben sessizce dinlerim.					
9	Arkadaşlarıma kızdığım zaman, bu kızgınlığımı onlara söylemem.					
10	Arkadaş toplantılarında konuşmaları yönlendirmeyi başkalarına bırakırım.					
11	İnsanların, benimle konuşurken gözlerimin içine bakmalarından hoşlanırım.					
12	Herhangi biri benim için küçük bir iyilikte bile bulunsa, içtenlikle ve tekrar tekrar teşekkür ederim.					
13	İnsanlarla göz göze gelmekten kaçınırım.					
14	Arkadaş toplantılarında, konuyu açan kişi hiçbir zaman ben olmam.					
15	İnsanlar ısrarla bana, baktıklarında yüzüm kızarır.					
16	Birinin davetini geri çevirirken mutlaka hastalık gibi önemli bir bahane bulmaya çalışırım.					

EK: 4**SKÖ**

Yetersiz	1	2	3	4	5	6	Yeterli/üstün
Beceriksiz	1	2	3	4	5	6	Becerikli
Başarısız	1	2	3	4	5	6	Başarılı
Sevilmeyen biri	1	2	3	4	5	6	Sevilen biri
İçe dönük	1	2	3	4	5	6	Dışa dönük
Yalnız	1	2	3	4	5	6	Yalnız değil
Dışta bırakılmış	1	2	3	4	5	6	Kabul edilmiş
Sabırsız	1	2	3	4	5	6	Sabırlı
Hoşgörüsüz	1	2	3	4	5	6	Hoşgörülü
Söyleneni yapan	1	2	3	4	5	6	İnisiyatif sahibi
Korkak	1	2	3	4	5	6	Cesur
Kendine güvensiz	1	2	3	4	5	6	Kendine güvenli
Çekingen	1	2	3	4	5	6	Atılgan
Dağınık	1	2	3	4	5	6	Düzenli
Pasif	1	2	3	4	5	6	Aktif
Kararsız	1	2	3	4	5	6	Kararlı
Antipatik	1	2	3	4	5	6	Sempatik
Boyun eğici	1	2	3	4	5	6	Hakkımı arayıcı

ÖZGEÇMİŞ

1984 yılında Trabzon’ da doğdu. İlköğrenimini Prof. İhsan Koz İlköğretim Okulu’nda, ortaöğrenimini Kanuni Anadolu Lisesi’nde tamamladı. 2006 yılında KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği programından birincilikle mezun oldu. Aynı yıl Of Eskipazar İlköğretim Okulu’na sınıf öğretmeni olarak atandı ve KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı’nda yüksek lisans eğitimine başladı. 2008 yılında Rize Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümüne araştırma görevlisi olarak atandı. 2008 yılından bu yana TÜBİTAK yüksek lisans bursiyeridir.

Yabancı dili İngilizce olup evlidir.